

2019

Autorský kolektív: PhDr. Michal Kaliňák, PhD.

Ing. Jozef Gruchalák

Mgr. Peter Kupec

Mgr. art. Adam Laták

Mgr. Alžbeta Šoltisová

Mgr. Jana Šmelková, PhD.

Ing. Silvia Štefániková

Dobrovoľníctvo v samospráve -krok k aktívnym komunitám

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

NÁRODNÝ PROJEKT

Podpora kvality sociálneho dialógu

Typ projektu: Neinvestičný

Termín realizácie projektu: 07/2018 – 02/2023

ITMS projektu: 312031V749

Autorský kolektív : PhDr. Michal Kaliňák, PhD.

Ing. Jozef Gruchalák

Mgr. Peter Kupec

Mgr. art. Adam Laták

Mgr. Alžbeta Šoltisová

Mgr. Jana Šmelková, PhD.

Ing. Silvia Štefániková

Odborný garant : Ing. Jozef Gruchalák

Garant za ZMOS : PhDr. Michal Kaliňák, PhD.

Autorské dielo bolo vypracované v rámci hlavnej aktivity „Posilnenie odborných a analytických kapacít sociálnych partnerov, budovanie infraštruktúry a komunikačnej platformy sociálneho dialógu a rozvoja sociálneho partnerstva na národnej a medzinárodnej úrovni“ v rámci podaktivity 1.1 Posilnenie kapacít sociálnych partnerov prostredníctvom analytickej činnosti Národného projektu Podpora kvality sociálneho dialógu expertným tímom sociálneho partnera Združenie miest a obcí Slovenska. Vyjadruje názory a postoje sociálneho partnera na predmetnú tému. Autorské dielo nevyjadruje názory ani postoje prijímateľa projektu a bolo schválené Riadiacim výborom Národného projektu Podpora kvality sociálneho dialógu.

OBSAH

ZOZNAM ILUSTRÁCIÍ A ZOZNAM TABULIEK	6
ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK	7
ZOZNAM PRÍLOH	7
SLOVNÍK POJMOV.....	8
ÚVOD.....	11
1. CIELE ANALYTICKÉHO DOKUMENTU.....	13
2. ÚVOD DO PROBLEMATIKY.....	14
2.1. História dobrovoľníctva v krátkych historických súvislostiach.....	15
2.2. Mimovládne organizácie ako prirodzený partner samosprávy.....	16
2.3. Výsledky kvantitatívneho prieskumu.....	20
3. LEGISLATÍVNE UKOTVENIE DOBROVOĽNÍCTVA.....	32
3.1. Prehľad legislatívnych noriem pojednávajúcich o dobrovoľníctve.....	32
3.2. Prehľad strategických dokumentov zameraných na problematiku dobrovoľníctva.....	38
4. DOBROVOĽNÍCTVO AKO MULTIDIMENZIONÁLNY FENOMÉN.....	44
4.1. Formy dobrovoľníctva.....	44
4.2. Hodnoty dobrovoľníctva.....	47
4.3. Oblasti pôsobenia dobrovoľníkov.....	48
4.4. Dobrovoľníctvo v kľúčových oblastiach pôsobenia miestnej územnej samosprávy.....	49
4.4.1. Sociálne služby.....	56
4.4.2. Šport.....	67
4.4.3. Kultúra a umenie.....	71
4.4.4. Životné prostredie.....	74
4.4.5. Deti a mládež.....	76
4.4.6. Podpora dobročinnosti a darcovstva.....	79

4.4.7. Vzdelávanie a výskum.....	81
4.4.8. Prevencia a pomoc pri humanitárnych a prírodných katastrofách.....	82
4.4.9. Virtuálny priestor.....	84
4.5. Podpora dobrovoľníctva na úrovni regionálnej samosprávy.....	85
4.6. Manažment dobrovoľníctva.....	91
4.6.1. Ľudské, finančné a materiálne technické zdroje dobrovoľníctva.....	91
4.6.2. Samospráva ako lokálny koordinátor dobrovoľníctva.....	100
5. EURÓPSKE ŠTANDARDY A SLOVENSKÝ POTENCIÁL.....	101
5.1. Príklady podpory dobrovoľníctva v niektorých štátoch Európskej únie.....	101
5.2. Slovenské štandardy manažmentu dobrovoľníkov.....	108
6. KONCEPČNÁ PODPORA DOBROVOĽNÍCTVA A JEHO EKONOMICKÉ HODNOTY.....	111
6.1. Samospráva ako koordinátor dobrovoľníckych programov.....	111
6.2. Samospráva ako prijímateľ dobrovoľníkov.....	112
6.3. Samospráva ako garant udržateľnosti dobrovoľníctva	112
6.4. Ekonomické a neekonomické hodnoty dobrovoľníctva	114
7. PRÍKLADY DOBREJ PRAXE.....	117
8. ODPORÚČANIA A VÝZVY DO BUDÚCNOSTI.....	147
8.1. Nové trendy dobrovoľníctva.....	147
8.2. Odporúčania.....	151
9. ZÁVER.....	154
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV.....	157
PRÍLOHY.....	164

ZOZNAM ILUSTRÁCIÍ A ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 : Odporúčané činnosti pôsobenia dobrovoľníkov v sociálnych službách

Tabuľka 2 : Navrhované činnosti dobrovoľníkov v sociálnych službách

Tabuľka 3 : Prehľad originálnych kompetencií regionálnej samosprávy

Tabuľka 4 : Kľúčové originálne kompetencie regionálnej samosprávy

Graf 1 : Vyhodnotenie odpovedí na otázku č.1 prieskumu na dobrovoľníctvo v samospráve

Graf 2 : Vyhodnotenie odpovedí na otázku č.2 prieskumu na dobrovoľníctvo v samospráve

Graf 3 : Vyhodnotenie odpovedí na otázku č.4 prieskumu na dobrovoľníctvo v samospráve

Graf 4 : Vyhodnotenie odpovedí na otázku č.5 prieskumu na dobrovoľníctvo v samospráve

Graf 5 : Podpora dobrovoľníctva samospráv v oblasti vzdelávania a voľnočasových aktivít

Graf 6 : Podpora dobrovoľníctva samospráv v sociálnej oblasti

Graf 7 : Podpora dobrovoľníctva samospráv v oblasti kultúry a umenia

Graf 8 : Podpora dobrovoľníctva samospráv v oblasti životného prostredia

Graf 9 : Podpora dobrovoľníctva samospráv v starostlivosti a ochrany kultúrnych
a historických pamiatok

Graf 10 : Oblasti vzájomnej spolupráce v mestách

Graf 11 : Oblasti vzájomnej spolupráce v obciach

Graf 12 : Forma zapojenia sa dobrovoľníkov do dobrovoľníckych aktivít

Graf 13 : Údaje o vývoji asignácie dane fyzických a právnických osôb

Schéma 1 : Originálne kompetencie samosprávy

Schéma 2 : Kľúčové kompetencie samosprávy

Schéma 3 : Prienik medzi kompetenciami samosprávy a dobrovoľníckymi činnosťami

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK

EŠIF – európske investičné a štrukturálne fondy

EÚ – Európska únia

EZS – Európsky zbor solidarity

FO- fyzická osoba

IČO – identifikačné číslo organizácie

ID – identifikačné číslo dobrovoľníka, vysielajúcej organizácie alebo prijímateľa

IS – informačný systém športu

MsZ – mestské zastupiteľstvo

MVO – mimovládna organizácia

MPSVR SR – Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

MRVK – miestny rozvoj vedený komunitou

PO – právnická osoba

PSK – Prešovský samosprávny kraj

SR – Slovenská republika

ŠÚ SR – Štatistický úrad Slovenskej republiky

ÚS SR – Ústavný súd Slovenskej republiky

VÚC – vyšší územný celok

Z. z. – Zbierka zákonov

ŽSR – žiacke školské rady

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1: Vzor zmluvy o dobrovoľníckej činnosti

Príloha 2 : Vzor zmluvy o dobrovoľníckej činnosti v športe

Príloha 3 : Vzor výkazu dobrovoľníckej činnosti

Príloha 4: Vzor potvrdenia o vykonaní dobrovoľníckej činnosti

SLOVNÍK POJMOV

Verejná správa

Verejná správa na Slovensku je rozdelená na štátnu správu a samosprávu. Ústredná štátna správa vykonáva svoje kompetencie prostredníctvom vlády, ministerstiev a ústredných orgánov štátnej správy. Výkon miestnej štátnej správy je realizovaný prostredníctvom okresných úradov. Ústava SR garantuje samospráve autonómnosť a nezávislosť na štátnej správe. Rozdelená je na územnú samosprávu a záujmovú samosprávu. Územnú samosprávu na miestnej úrovni tvoria mestá a obce, na regionálnej úrovni zasa vyššie územné celky. K záujmovej samospráve patria verejné korporácie pôsobiace v rôznych oblastiach a vo verejnom záujme.

Dobrovoľník¹

Dobrovoľníkom je fyzická osoba, ktorá na základe svojho slobodného rozhodnutia bez nároku na odmenu vykonáva pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech dobrovoľnícku činnosť založenú na svojej schopnosti, zručnosti alebo vedomosti a spĺňa podmienky ustanovené zákonom. Dobrovoľník vykonáva dobrovoľnícku činnosť mimo svojich pracovných povinností, služobných povinností a študijných povinností vyplývajúcich jej zo zákona, z pracovnej zmluvy, zo služobnej zmluvy, zo študijného poriadku alebo z iného obdobného pre neho záväzného dokumentu. Dobrovoľník nevykonáva činnosť pre orgán alebo funkcionára právnickej osoby, ktorej je členom, zamestnancom, žiakom alebo študentom, a vykonáva ju mimo svojho podnikania alebo inej samostatnej zárobkovej činnosti.

---

¹ Definované na základe zákona č. 406/2011 Z.z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Dobrovoľnícka činnosť

Je taká činnosť, ktorá sa vykonáva vo voľnom čase bez nároku na odmenu a so súhlasom prijímateľa dobrovoľníckej činnosti, a to buď v prospech tohto prijímateľa, ak ide o fyzickú osobu alebo právnickú osobu, alebo vo verejný prospech, ak ide o činnosť vykonávanú v prospech štátu alebo orgánov územnej samosprávy. Dobrovoľník poskytuje dobrovoľnícku činnosť na základe zmluvy o dobrovoľníckej činnosti, ktorú uzatvára priamo s prijímateľom dobrovoľníckej činnosti alebo prostredníctvom vysielajúcej organizácie, ktorá organizuje alebo sprostredkúva dobrovoľnícku činnosť pre inú osobu.

Zmluva

Základom právneho postavenia dobrovoľníka je vždy zmluva, ktorú dobrovoľník uzatvára s vysielajúcou organizáciou alebo prijímateľom dobrovoľníckej činnosti, a to buď vo forme ústnej dohody, alebo písomnou formou. Písomná forma zmluvy je obligatórna v prípade poskytovania dobrovoľníckej činnosti v cudzine, alebo ak je dobrovoľníkom osoba mladšia ako 18 rokov. V prípade osoby mladšej ako 18 rokov je účastníkom zmluvy aj jej zákonný zástupca.

Vysielajúca organizácia

Vysielajúca organizácia v rámci svojej činnosti vyberá, eviduje, pripravuje a vysielá dobrovoľníkov na výkon dobrovoľníckej činnosti a uzatvára s nimi zmluvu.

Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti

Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti v rámci svojej činnosti vyberá a pripravuje dobrovoľníkov na výkon dobrovoľníckej činnosti a uzatvára s nimi zmluvu, ak nejde o dobrovoľníkov, ktorí uzavreli zmluvu s vysielajúcou organizáciou.

Dobrovoľnícka činnosť vykonávaná pre orgány verejnej správy

Vyššie územné celky, obce a nimi zriadené alebo založené právnické osoby môžu využívať dobrovoľnícku činnosť na podporu plnenia svojich úloh podľa osobitných predpisov² na účely stanovené zákonom. Pri využívaní dobrovoľníckej činnosti majú tieto právnické osoby postavenie a povinnosti vysielajúcej organizácie alebo prijímateľa dobrovoľníckej činnosti podľa zákona o dobrovoľníctve.

Dobrovoľnícke centrum

Dobrovoľnícke centrum je organizácia, ktorá manažuje dobrovoľnícku činnosť; je servisnou organizáciou pre dobrovoľníkov, sieťuje vysielajúce organizácie, prijímateľov a jednotlivých dobrovoľníkov, mapuje dobrovoľnícke programy a svoju činnosť vykonáva v súlade so štandardmi kvality manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a odporúčaniami na prácu s mládežou v oblasti dobrovoľníctva.³

² Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v platnom znení.

³ <http://www.centrumdobrovolnictva.sk/images/manualoprava.pdf>

ÚVOD

Územná samospráva je priestorovo vymedzený celok, na ktorom má komunita obyvateľov právo rozhodovať o vlastných záležitostiach. Komunitu miest a obcí by mali tvoriť obyvatelia, ktorí sú bez ohľadu na svoj pôvod, minulosť, ideológiu, vek, rasu, pohlavie, sexualitu alebo politickú príslušnosť schopní akceptovať svoje rozdielnosti, odlišnosti, sú ochotní a schopní spolupracovať na dosiahnutí cieľov, ktoré si spoločne vytýčili. Aktívna komunita je aj priestor, v ktorom sú obyvatelia schopní využívať kolektívnu energiu, mnohonásobne väčšiu, ako je len úsilie individuálne sa správajúcej osoby. Vzhľadom na to, že základnou úlohou samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj svojho územia a potreby obyvateľov, miestna územná samospráva je dobrá adresa na podporu aktívneho participatívneho občianstva, dobrovoľníctva. Aktívna komunita je priestor pre jednotlivcov, skupiny a subskupiny, kde sa obyvatelia spoločne a aktívne snažia o naplnenie svojich legálnych potrieb. Jedným z nástrojov, ako sa aktívne zapojiť do tohto snaženia, je aj dobrovoľníctvo, ktoré vytvára priestor na praktickú a emocionálnu podporu v každodennom živote členov komunity.

Dobrovoľníctvo v sociálnej, teda spoločenskej pomoci má hlboké korene v histórii, v období bez akejkoľvek štátnej zdravotníckej a sociálnej politiky, v období, keď sa táto starostlivosť poskytovala v chudobincoch a lazaretoch. Po stáročia si ľudia navzájom pomáhali, vytvárali rôzne spolky, pomáhali núdzným a v podstate položili základy poskytovaniu sociálnych služieb. Vykonávali ich vskutku len dobrovoľníci pod dohľadom odborne zdatných členov komunity. Jednotlivci v rámci svojich možností a schopností svojím individuálnym prístupom znásobili solidaritu a umocnili dosah verejných služieb.

Dnes sú už aj na Slovensku sociálne a iné verejnoprospešné služby systematicky vykonávané a profesionalizované, ale čoraz viac voláme po účasti dobrovoľníkov pri zabezpečovaní takýchto služieb. Komunita je živý a neustále sa vyvíjajúci priestor spravovaný miestnou územnou samosprávou, ktorého obyvatelia v závislosti od svojej sociálnej situácie, osobných ambícií, individuálnych potrieb a ďalších faktorov potrebujú naplniť svoje potreby.

Dobrovoľníci do tohto procesu prinášajú kreativitu, flexibilitu, otvorenosť k novým výzvam a hlavne túžbu veci zmeniť či napomôcť k pozitívnym zmenám. Rôzne zákony, ktoré upravujú pôsobenie samosprávy, množstvo originálnych a prenesených kompetencií, majetkových, právnych záležitostí môžu byť pre dobrovoľníctvo bez podpory na národnej, regionálnej a miestnej úrovni bariérou. Aj táto štúdia môže napomôcť rozvoju pozitívneho potenciálu dobrovoľníctva, dať návod, ako niektoré prekážky eliminovať, ako dobrovoľníctvo rozvíjať a dať odporúčania pre všetky úrovne verejnej správy, ako zistené bariéry prekonať. Dobrovoľnícke aktivity v občianskej spoločnosti musia spĺňať všetky štandardné podmienky a dobrovoľníci majú dostať legislatívnu a morálnu podporu pri svojej činnosti pre komunitu.

1. CIELE ANALYTICKÉHO DOKUMENTU

Hlavným cieľom dokumentu je podpora a rozširovanie dobrovoľníctva v prostredí miestnej územnej samosprávy. Dobrovoľníctvo popri spoločenskej zodpovednosti a lokálpatriotizme patrí medzi agendy, ktoré dokážu výrazne pomáhať formovaniu moderného demokratického administratívneho priestoru, avšak iba s angažovaním samospráv, keďže pre štát sú len veľmi ťažko uchopiteľné. Štátne orgány môžu pôsobiť hlavne v rámci legislatívneho vymedzenia ich pôsobností. Miestna územná samospráva je priam predurčená na rozvoj občianskej spoločnosti, podporu občianskych iniciatív, participáciu obyvateľov na veciach verejných a rozvoj dobrovoľníctva. Analýza je v súlade s cieľom zvyšovania kapacity verejných služieb zamestnanosti na požadovanú úroveň v nadväznosti na meniace sa potreby a požiadavky trhu práce, nadnárodnú pracovnú mobilitu, zvyšovania účasti partnerov sociálneho dialógu a súkromných služieb zamestnanosti na riešení problémov v oblasti zamestnanosti.

Parciálnymi a odbornými cieľmi štúdie sú :

- 1) spracovanie aktuálneho legislatívneho ukotvenia dobrovoľníctva,
- 2) vytvorenie publikácie o dobrovoľníctve v kľúčových oblastiach pôsobnosti miestnej územnej samosprávy,
- 3) zriadenie a prevádzka špeciálneho modulu na webovej stránke Združenia miest a obcí Slovenska (ďalej len „ZMOS“), ktorý bude poskytovať komplexný prehľad o možnostiach jeho rozširovania v prostredí miestnej územnej samosprávy.

Táto štúdia o dobrovoľníctve má za cieľ formulovať závery a odporúčania, ktoré budú mať pozitívny mobilizačný účinok na rozvoj dobrovoľníctva vo verejnom záujme a v lokálnom prostredí.

2. ÚVOD DO PROBLEMATIKY

V dnešnej trhovno orientovanej spoločnosti pojmy ako bezplatne či dobrovoľne strácajú užitočný obsah. Napriek tomu sa nájdu ľudia, ktorí nezištne pomáhajú vo svojom okolí. Mnohí pomáhajú v obci pri organizácii kultúrneho podujatia či futbalového zápasu vo svojej obci, zúčastňujú sa na brigáde pri skrášľovaní svojho okolia, pomáhajú niekomu vybaviť zložitejšie úradné záležitosti, odvezú suseda či susedku s dieťaťom do mesta, pomohli staršej pani odnieť nákup, starším susedom pri náročných domácich prácach. Mnohí si ani neuvedomujú, že sú dobrovoľníkmi, aj keď o tom nevedeli.

Dobrovoľníctvo je multidimenzionálny fenomén, potenciál ktorého si vyžaduje jasné legislatívne ukotvenie, koordináciu a manažment. Dobrovoľníctvo na Slovensku nie je riešené komplexne, interpretované je dokonca len ako silná stránka mimovládneho sektora, pričom práve samospráva vytvára priestor na zmysluplné využitie tohto potenciálu, a to v rôznych oblastiach komunitného života svojich obyvateľov. Dobrovoľníctvo má v našich podmienkach identický problém, ako napríklad aj s konceptom „verejný záujem“. Nie je ukotvené jednou agendou, viaceré legislatívne normy obsahujú koncept formálneho, neformálneho, individuálneho, skupinového a firemného dobrovoľníctva. Výsledkom je súčasný stav, keď si pod pojmom dobrovoľník, dobrovoľníctvo, dobrovoľnícka činnosť môžeme predstaviť diametrálne odlišné aktivity, čo spôsobuje všeobecnosť, abstraktnosť a postupnú stratu potenciálu v komunite. Ambíciou samospráv je podpora a rozvoj dobrovoľníctva na svojom území, vytváranie komplexných služieb dobrovoľníkom, ktorí sa stanú súčasťou dlhodobých dobrovoľníckych aktivít v komunite. Komplexné zázemie pre dobrovoľníkov spočívajúce v zabezpečení adekvátneho servisu, školení, zdravotného poistenia, poistenia proti škodám, podporného manažmentu a refundácii nákladov spojených s dobrovoľníckou činnosťou.

2.1. HISTÓRIA DOBROVOĽNÍCTVA V KRÁTKYCH HISTORICKÝCH SÚVISLOSTIACH

Dobrovoľníctvo nie je na našom území ničím novým. Jeho historické a vývojové aspekty možno spájať v súčasnom období i v minulosti najmä s formovaním organizácií občianskeho sektora, ktoré sú na našom území výrazne dominujúcim priestorom na uplatnenie dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. V celkovom vývoji organizácií, ktoré sa môžu zaradiť pod organizácie občianskeho sektora a paralelne aj dobrovoľníckych aktivít na našom území, nachádzame dve línie. Prvá línia aktivít a organizácií sa zameriava prevažne na plnenie verejnoprospešných cieľov (napr. sociálna a charitatívna činnosť). Druhá línia sa sústreďuje najmä na spolkový život a združovanie občanov, a to jednak s cieľom primárne vzájomne prospešných i svojpomocných aktivít alebo so širším osvetovým i sociálnym poslaním. Možno konštatovať, že uvedené rozdelenie obsahového zamerania organizácií občianskeho sektora a dobrovoľníctva nachádzame v našich podmienkach kontinuálne až po súčasnosť. Formovanie prvých organizácií občianskeho sektora a rozvoj organizovanejších verejne a vzájomne prospešných dobrovoľníckych aktivít na našom území súvisí predovšetkým s činnosťou cirkví a formovaním meštianstva. V období osvietenstva sa začali dobrovoľné aktivity, realizované najmä v rôznych typoch spolkov, orientovať nielen na sociálne ciele, ale i na podporu vzdelanosti, kultúry, vedy, umenia a realizáciu spoločných záujmov. Silným impulzom na vznik a rozvoj viacerých charitatívnych spolkov a svojpomocných združení, založených na dobrovoľnej účasti a aktivitách, bolo národné hnutie v polovici 19. storočia.

V dôsledku revolučných udalostí v rokoch 1848 - 1849 a v porevolučnom období zanikla väčšina spolkov a osvetových zariadení. Zaviedlo sa dozorné právo štátu nad všetkými združeniami, povinnosť nového spolku registrovať sa a predložiť stanovky. Najdôležitejšiu funkciu dobrovoľných asociácií v období do roku 1918 možno vidieť v tom, že na rozdiel od štátneho sektora vytvárali priestor na uplatňovanie demokratických princípov a otvorili tak cestu budovania občianskej spoločnosti zdola.

Obdobie prvej Československej republiky sa označuje aj ako vek združovania. Štát zaručil právo združovania okrem ústavy aj konkrétnymi opatreniami. Enormne vzrástol počet dobrovoľných asociácií, spolky a nadácie sa vytvárali podľa účelu a v rámci neho podľa

náboženskej, etnickej a profesijnej príslušnosti i podľa politického presvedčenia. Silné postavenie si zachovali sociálne a zdravotné združenia a nadácie. Vznikali masové združenia s pôsobnosťou na celom území Slovenska. Vývoj organizácií občianskeho sektora i dobrovoľníckych aktivít sa prerušil najprv nemeckou okupáciou a druhou svetovou vojnou, neskôr vznikom socialistického štátu.

Zákomom č. 68/1951 sa určil smer vývoja neziskového sektora na nasledujúcich vyše 35 rokov. Podľa neho sa existujúce spolky mali premeniť na dobrovoľné organizácie, včleniť do jestvujúcich organizácií alebo zaniknúť. Bolo zrušené nielen používanie termínov spolok, spolčovanie, ale aj ich samotná podstata – dobrovoľnosť členstva a vnútorná demokracia.

Nové obdobie rozvoja občianskej spoločnosti a dobrovoľníckych aktivít na Slovensku sa začalo písať po roku 1989.

V roku 1990 bol prijatý zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov, ktorý upravil právo na slobodné združovanie a vytvoril priestor na zakladanie spolkov, hnutí, klubov a iných občianskych združení. V tom istom roku sa novelou hospodárskeho zákonníka vytvorili podmienky aj na vznik nadácií ako samostatne nezárobkových právnických osôb. K úprave nadácií ako účelového združenia majetku došlo v roku 1991 prijatím novely Občianskeho zákonníka. Pocit slobody rozhodovať o sebe a o komunite viedol ľudí na Slovensku k zakladaniu nielen mnohých politických strán, ale aj k vytváraniu mimovládnych organizácií a k dobrovoľnému angažovaniu sa v prospech iných ľudí a komunit. Rozvoj občianskej spoločnosti so sebou priniesol aj rozvoj fenoménu dobrovoľníctva. V niektorých oblastiach, ako napríklad v humanitárnej a charitatívnej práci sa len otvoril priestor na plné realizovanie sa, ale vo väčšine občianskych a dobrovoľníckych aktivít sa začala budovať nová tradícia.

2.2. MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE AKO PRIRODZENÝ PARTNER SAMOSPRÁVY

Výrazné kompetencie a samostatná finančná i daňová politika postupne vytvorili zo samospráv výrazne kompaktné územné celky spravujúce svoje územia. V nich sa vytvoril priestor na presadzovanie rôznych rozhodnutí s konkrétnymi dopadmi na obyvateľov. Obce a mestá, ale aj regióny sa preto stali platformou na partnerstvá a koordinovanú spoluprácu samospráv s mimovládnyimi organizáciami, a teda na úzku kooperáciu. Reforma verejnej

správy realizovaná na prelome milénia vytvorila nový priestor na efektívnejšie spravovanie spoločnosti. Je vyjadrením politickej vôle, cez ktorú nadobudol ideový zámer konkrétnu podobu. Preto ju môžeme vnímať ako produkt politických rozhodnutí, ktoré spôsobili presun kompetencií, zodpovednosti a kontroly zo štátu na samosprávy. Tieto systémové zmeny sú však úzko späté s inými reformami. Ide o tzv. reformy druhého radu, ktoré sú prirodzenou reakciou najdôležitejších aktérov občianskej spoločnosti a verejnej moci na zmeny v usporiadaní verejnej správy. Reformy druhého radu umožňujú občanom pochopiť princípy politiky, čo vytvára predpoklad na jej ľahšiu zrozumiteľnosť, rast dôvery a odbúravanie nezáujmu, prípadne pasívneho prístupu k správe vecí verejných na lokálnej a regionálnej úrovni, čo prispieva k demokratizácii spoločnosti a zvyšuje intenzitu občianskej participácie.

Za najdôležitejších aktérov spoločenského života na miestnej a regionálnej úrovni môžeme považovať médiá, mimovládne organizácie a politické strany. Tieto podsystémy sa navzájom ovplyvňujú, dopĺňajú a tvoria pevnú súčasť občianskej spoločnosti. Princíp reforiem druhého radu vychádza z transformácie spomínaných kľúčových podsystémov v rámci občianskej spoločnosti a verejnej správy, keď reagujú na nové usporiadanie a presun moci, zodpovednosti a kontroly. Ich poslanie, charakter aktivít a filozofia činností sa pod tlakom novej situácie v prostredí samospráv postupne mení. Vnútorne zmeny neprikazuje žiaden zákon či uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky, či nariadenie vlády SR, ale záujem jednotlivých aktérov pružne reagovať na novú situáciu.

Mimovládne organizácie sú dôležitým aktérom spoločenského života aj na nižšej úrovni, ako je národná. Ide o priestor vymedzený komunitami angažujúcimi sa v samospráve alebo na regionálnej úrovni. Predstavujú jeden z pilierov demokracie. Na rozdiel od súkromných spoločností nevyvíjajú aktivity na finančný či majetkový profit. Na rozdiel od verejnej správy nemusia, ale chcú poskytovať služby a vyvíjať aktivity vo vzťahu k špecifickým skupinám. V porovnaní s politickými stranami nekandidujú, takže ich prioritou nie je získať priamy podiel na politickej moci. Týmto sa odlišujú od podnikateľských, byrokratických aj politických organizácií. Aktívne sa podieľajú na politickom živote, formovaní verejnej mienky

a presadzovaní svojich záujmov, postojov a potrieb. V porovnaní s politickými stranami majú niektoré spoločné črty. Na základe toho ich radíme k subjektom politického systému. Ovplyvňujú verejné rozhodnutia, formujú rebríček verejných záujmov, participujú na rôznej verejnej politike, disponujú členskou základňou a vytvárajú tlak na autorov verejných rozhodnutí.

Keďže sa organizácie tretieho sektora orientujú na aktivity v rôznych oblastiach a sú založené na rozličných štruktúrovaných bázach, ich presné vymedzenie nie je jednoduché. Veľakrát sa s nimi spájajú rôzne označenia ako mimovládne, nevládne, neziskové, dobrovoľnícke, nekomerčné a podobne. Faktom ostáva, že sú subjektmi tretieho sektora, ktorý pôsobí medzi verejným a súkromným sektorom, teda medzi štátom a trhom.

V prípade označovania tohto sektora za neziskový ide o zdôrazňovanie ich neziskového motívu, čo napovedá, že snahou týchto neziskových organizácií nie je produkcia finančného zisku. Na vyzdvihnutie dobrovoľníckych aktivít sa používa termín dobrovoľnícky sektor. Nezávislosť od štátu a politiky má za cieľ označovanie sektoru ako mimovládny alebo nevládny.

Základné črty organizácií tretieho sektora

- 1) štruktúrovanosť: organizácia má svoju vnútornú organizačnú štruktúru, je do určitej miery inštitucionalizovaná,
- 2) samosprávnosť: má vlastné samosprávne volené orgány a funkcionárov,
- 3) dobrovoľnícky charakter: dobrovoľnosť členstva, dobrovoľnícka práca vedenia,
- 4) neziskový charakter: hlavným cieľom nie je tvorba a rozdeľovanie zisku medzi členov,
- 5) súkromný charakter: organizácia nepatrí do vládneho ani podnikateľského sektora, spravidla má postavenie právnickej osoby. Nepatria sem cirkvi a cirkevné združenia, politické strany, výrobné a obchodné družstvá, banky, poisťovacie spoločnosti a organizácie vládnych služieb.⁴

Napriek tomu, že v dnešnej dobe sa zdôrazňuje prínos tretieho sektora hlavne z pohľadu ochrany demokratických inštitúcií, ich participácia v rôznych oblastiach života spoločnosti je

⁴ Moravčík, Vladimír. Tretí sektor v Slovenskej republike, s. 14.

nespochybniteľná. Pohľad do minulosti naznačuje, že aj pred rokom 1989 mali svoj charakter a filozofiu. Tá sa po zmene režimu pochopiteľne rozšírila. „Charakteristickým rysom pre organizácie tretieho sektora na území Slovenska v minulosti je multifunkčnosť, ktorá u niektorých typov pretrvala až do polovice 20. storočia. Dedinské družstvo malo funkcie ekonomické, sociálne, výchovno-vzdelávacie i národno-politické. V medzivojnovom období aj zdravotnícko-rekreačné. Týmto špecifickým charakterom sa družstvá zaraďujú medzi najvýznamnejšie neziskové organizácie na území Slovenska do roku 1948.“⁵

Vzhľadom na to, že mimovládne organizácie pôsobia v rôznych sférach života spoločnosti, ich ciele, a teda aj cieľové skupiny sú rôzne. Cieľom niektorých je podpora demokratizácie a občianskej participácie, iných ochrana životného prostredia. Rovnaké miesto v spoločnosti majú aj napríklad tie, ktoré sa starajú o sociálne slabých či zdravotne postihnutých spoluobčanov. Ľudia, ktorí sa angažujú v týchto alebo iných mimovládnych organizáciách, trávajú svoj voľný čas pracovnými a verejnoprospešnými aktivitami. „Občianska spoločnosť na Slovensku sa neustále rozvíja, a to najmä prostredníctvom mimovládnych organizácií. Tretí sektor sa skonsolidoval počas vlády Vladimíra Mečiara cez odpor voči nedemokratickým praktikám a iným prípadom zneužívania moci, ako aj voči častým pokusom úradnej moci o obmedzenie jej autonómie a nezávislosti.“⁶

Koncom roka 2005 zrealizoval Inštitút pre verejné otázky prieskum vnímania mimovládnych organizácií. Napriek tomu, že ide o výskum staršieho dáta, bol realizovaný po reforme verejnej správy, a preto sú jeho výsledky signálmi bezprostredného vnímania mimovládneho sektora pôsobiaceho v modernizovaných samosprávach. Výsledkom prieskumu bola 65-percentná náklonnosť verejnosti k mimovládnym organizáciám. Pričom až 94 % opýtaných považovalo za užitočné organizácie, ktoré poskytujú sociálne služby ľuďom v núdzi (deťom, ťažko chorým, bezdomovcom, týraným ženám). O percento menej ľudí považovalo za užitočné organizácie, ktoré pomáhajú pri riešení problémov zdravia. Ako užitočné vnímalo 80 % respondentov také organizácie, ktoré podporujú rozvoj obce, mesta

⁵ Moravčík, Vladimír. Tretí sektor v Slovenskej republike, s. 13.

⁶ Soderbergh-Save, Benht: Upevňovanie demokracie prostredníctvom modernej samosprávy, s. 11.

či sídliska. Výrazná dôveryhodnosť predstavuje pozitívny imidž, cez ktorý si samosprávy môžu vytvárať efektívne partnerstvá. „Na jednej strane mimovládne organizácie napomáhajú v procese uplatňovania určitých verejných služieb financovaných štátom alebo miestnymi orgánmi, na druhej strane, pokiaľ ide o také záležitosti ako životné prostredie, môže byť mimovládnym organizáciám pridelená poradná úloha.“⁷ Vzdelávanie, sociálna a zdravotnícka pomoc a pomoc marginalizovaným skupinám patria medzi dôležité služby, ktoré poskytujú občanom samosprávy. Ide o špecifické agendy, akými väčšinové obyvateľstvo vyjadruje svoj vzťah k špecifickým cieľovým skupinám. Miera solidarity spoločnosti závisí aj od toho, akú pozornosť venujú špecifickým skupinám miestni politici. Partnerstvá medzi samosprávami a mimovládnymi organizáciami sú základom zvyšovania kvality, efektívnosti a tiež spokojnosti so službami vrátane individuálnej sebarealizácie jednotlivcov.

Analýza zameraná na podporu dobrovoľníctva v prostredí samosprávy tak v plnom rozsahu korešponduje s doterajším vývojom a reaguje na nové trendy. Vytvára možnosti pre samosprávy, ktoré ich môžu motivovať k podpore dobrovoľníctva, umocňovaní lokálpatriotizmu, rozvoji spoločenskej zodpovednosti a pozitívnemu vzťahu ľudí k účasti na správe miestnych záležitostí.

2.3. VÝSLEDKY KVANTITATÍVNEHO PRIESKUMU

Združenie miest a obcí Slovenska v rámci národného projektu s názvom Modernizácia miestnej územnej samosprávy, ktorý bol podporený z Operačného programu MV SR Efektívna verejná správa, realizovalo prieskum zameraný na dobrovoľníctvo v samospráve. Mestá a obce disponujú informáciami o dobrovoľníctve a vyjadrujú záujem o jeho ďalšiu podporu. Prieskum bol realizovaný na reprezentatívnej vzorke 410 starostov a primátorov, ktorí na otázky odpovedali v čase od 26. novembra 2018 do 20. januára 2019, teda na prelome dvoch volebných období. Respondenti odpovedali na tieto otázky :

Viete, čo zahŕňa pojem „dobrovoľníctvo na úrovni samosprávy“?

⁷ Soderbergh-Save, Benht: Upevňovanie demokracie prostredníctvom modernej samosprávy, s. 7.

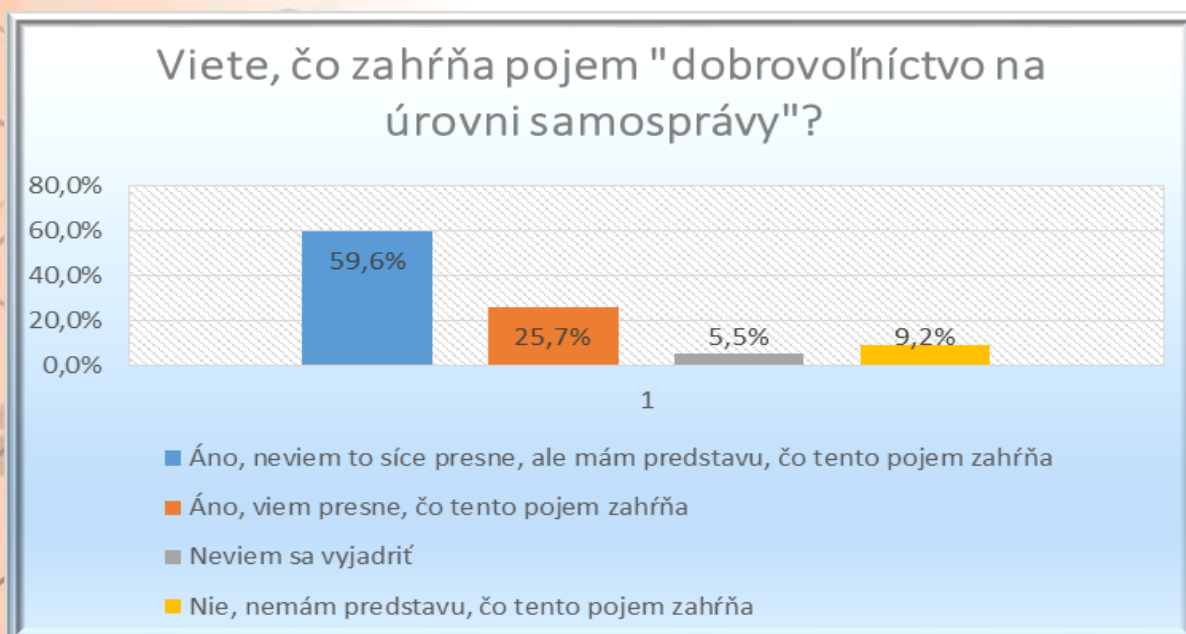
Máte dostatok informácií o možnostiach, výhodách alebo obmedzeniach, ktoré dobrovoľníctvo prináša samosprávam?

- 1) Aké informácie o dobrovoľníctve na úrovni samosprávy vám chýbajú?
- 2) Podporuje vaša samospráva dobrovoľnícke iniciatívy a/alebo aktivity?
- 3) Akú formu podpory majú vo vašej obci dobrovoľnícke iniciatívy a/alebo aktivity?
- 4) Uveďte, prosím, všetky formy podpory, aké ste vo vašej obci ochotní poskytnúť dobrovoľníckym iniciatívam alebo aktivitám:
  - a) osвета a podpora vzdelávania detí a mládeže,
  - b) osвета a podpora vzdelávania dospelých,
  - c) študentské a mládežnícke výmeny,
  - d) športové aktivity pre deti a mládež,
  - e) športové aktivity pre dospelých,
  - f) práca so seniormi,
  - g) práca s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením,
  - h) práca s ľuďmi v núdzi,
  - i) práca v sociálne vylúčených spoločnostiach,
  - j) ochotnícke divadlo,
  - k) hudobné teleso (napr. dychová hudba alebo popová skupina),
  - l) výtvarné združenie, recitačný krúžok,
  - m) organizovanie verejných brigád na čistenie a úpravu verejných priestorov,
  - n) organizovanie verejných brigád na odstraňovanie čiernych skládok,
  - o) organizovanie verejných brigád na čistenie vodných tokov a jazier v katastri obce,
  - p) organizovanie verejných brigád na čistenie lúk, lesov a parkov v katastri obce,
  - q) prevádzka kultúrnej pamiatky (napr. podpora dobrovoľných sprievodcov po pamiatke),
  - r) organizácia kultúrneho podujatia (napr. folklórny festival),
  - s) organizácia náboženského podujatia (napr. procesie, púte, zájazdu na pútnické miesto),

- t) mobilita mladých ľudí alebo študentské, mládežnícke výmeny.
- 7) Pôsobí vo vašej obci/vašom meste mimovládna organizácia alebo existuje občianska iniciatíva, s ktorou intenzívne spolupracujete na komunitnom živote?
- 8) Ak vo vašej obci/vašom meste na komunitnom živote intenzívne spolupracujete s mimovládnu organizáciou alebo občianskou iniciatívou, prosím, uveďte všetky oblasti, v ktorých spolupracujete.
- 9) Disponuje vaša obec/vaše mesto strategickým dokumentom, ktorý sa venuje podpore dobrovoľníctva? (Program hospodárskeho sociálneho rozvoja, Stratégia práce s mládežou a pod.)
- 10) Pomohli by rozvoju dobrovoľníckych aktivít vo vašej obci/vašom meste vzorové dokumenty pre túto oblasť?

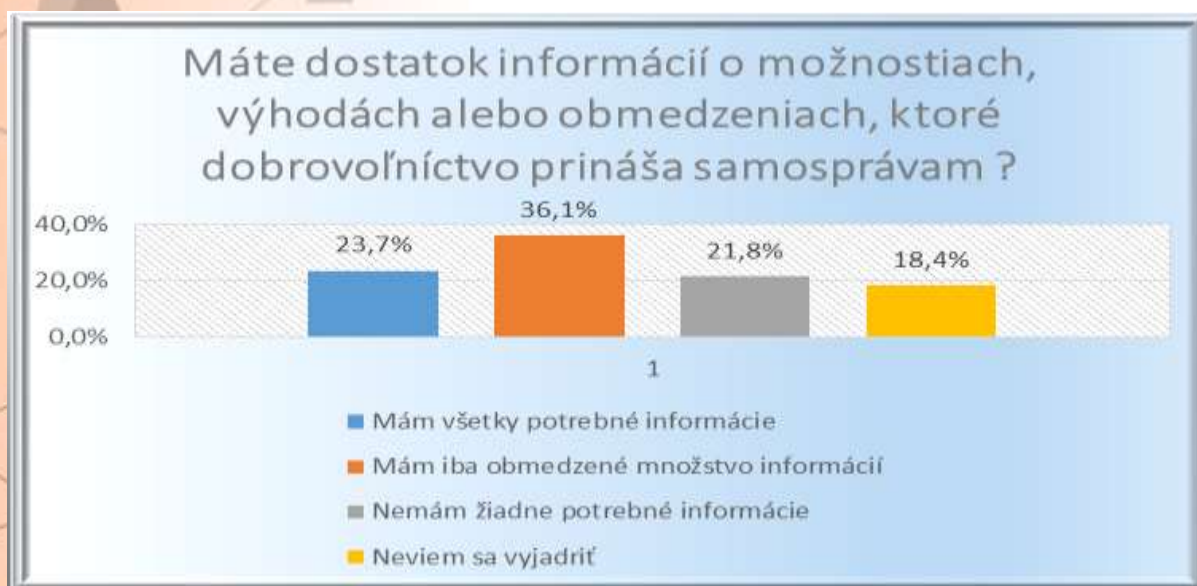
Na otázku: Viete, čo zahŕňa pojem „dobrovoľníctvo na úrovni samosprávy“? odpovedalo 59,6 %, že má predstavu, čo tento pojem zahŕňa. Presne vie, čo dobrovoľníctvo znamená 25,7 % respondentov. Celkovo 9,2 % uviedlo, že nemá predstavu o tejto téme a 5,5 % sa nevedelo vyjadriť.

Graf 1 : Vyhodnotenie odpovedí na otázku č.1 prieskumu na dobrovoľníctvo v samospráve

Čo sa týka informácií o možnostiach, výhodách alebo obmedzeniach, ktoré dobrovoľníctvo prináša samosprávam, 23,7 % respondentov uviedlo, že disponujú potrebnými informáciami a 36,1 % má obmedzené množstvo informácií. Potrebnými informáciami nedisponuje 23,7 % opýtaných a 18,4 % sa k tejto otázke nevedelo vyjadriť.

Graf 2 : Vyhodnotenie odpovedí na otázku č.2 prieskumu na dobrovoľníctvo v samospráve

V prípade, ak organizátori dobrovoľníckych aktivít prejavia záujem, v tom prípade ich podporuje 34,9 % samospráv. Celkovo 32,4 % z nich podporuje vybrané dobrovoľnícke aktivity. Žiadne aktivity v tejto oblasti nepodporuje 3,9 %, pričom 16,7 % uviedlo, že v obci nemajú dopyt po takto zameraných aktivitách. Na túto otázku 2,2 % respondentov uviedlo inú odpoveď a 9,9 % sa nevedelo vyjadriť.

Graf 3 : Vyhodnotenie odpovedí na otázku č.4 prieskumu na dobrovoľníctvo v samospráve

Vo vzťahu k finančnej podpore 28,2 % respondentov konštatovalo, že dobrovoľnícke aktivity podporujú finančne z rozpočtu obce. Propagáciou podujatí a aktivít pomáha 35,8 % samospráv. Účasťou predstaviteľov samosprávy na podujatí vyjadruje takýmto aktivitám pozornosť 32,3 %. Inú formu podpory deklarovalo 2,9 % respondentov a 0,8 % z nich sa nevedelo vyjadriť.

Graf 4 : Vyhodnotenie odpovedí na otázku č.5 prieskumu na dobrovoľníctvo v samospráve

Samosprávy, ktoré podporujú dobrovoľnícke iniciatívy alebo aktivity v oblasti vzdelávania a voľnočasových aktivít, 85 % respondentov podporuje športové aktivity pre dospelých, 62,1 % podporuje športové aktivity detí a mládeže, ďalej 36,5 % podporuje osvetu a vzdelávanie detí a mládeže, 19,0 % osvetu a vzdelávanie dospelých a najmenšia podpora je uplatňovaná študentským a mládežníckym výmenám 9,4 %.

Graf 5 : Podpora dobrovoľníctva samospráv v oblasti vzdelávania a voľnočasových aktivít

V oblasti sociálnych vecí je najviac podporovaná práca so seniormi, podporuje ju 49,5 % respondentov, 28,1 % opýtaných podporuje aktivity v práci s ľuďmi v núdzi, 23,3 % prácu so zdravotne znevýhodnenými ľuďmi a 15,6 % aktivity v sociálne vylúčených spoločnostiach.

Graf 6 : Podpora dobrovoľníctva samospráv v sociálnej oblasti

Kultúru a umenie podporujú respondenti pomocou pri pôsobení hudobných telies rôznych žánrov 33 %, podporujú aj ochotnícke divadlo 16,1 % a 11,3 % opýtaných samospráv podporuje výtvarné združenia a recitačné aktivity.

Graf 7 : Podpora dobrovoľníctva samospráv v oblasti kultúry a umenia

Po podpore športu detí, mládeže a dospelých je oblasť životného prostredia jednou z najviac podporovaných dobrovoľníckych aktivít samosprávami. Až 55 % respondentov podporuje organizovanie verejných brigád na čistenie a úpravu verejných priestorov, 34,5 % podporuje brigády zamerané na odstraňovanie čiernych skládok, 31,3 % brigády na čistenie lúk, lesov a parkov a 28,5 % podporuje verejné brigády na čistenie vodných tokov a jazier v katastri obce.

Graf 8 : Podpora dobrovoľníctva samospráv v oblasti životného prostredia

Pri podpore aktivít v oblasti starostlivosti a ochrany kultúrnych, historických pamiatok, kultúrneho dedičstva a tradícií 44,3 % respondentov vyjadrilo podporu rôznym kultúrnym podujatiam, 32,8 % náboženským podujatiam, 13,5 % podporuje dobrovoľníctvo pri sprievode po pamätihodnostiach miest a obcí.

Graf 9 : Podpora dobrovoľníctva samospráv v starostlivosti a ochrany kultúrnych a historických pamiatok

Samosprávy, ktoré zatiaľ nepodporujú dobrovoľníctvo, by rady podporili aktivity, ak by bol zo strany dobrovoľníkov záujem v tomto poradí:

V oblasti vzdelávania a voľnočasových aktivít:

- osвета a podpora vzdelávania dospelých (47 % respondentov),
- osвета a podpora vzdelávania detí a mládeže (44 % respondentov);

V sociálnej oblasti:

- práca s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením (47 % respondentov),
- práca s ľuďmi v núdzi (42 % respondentov);

V oblasti kultúry a umenia:

- ochotnícke divadlo (42 % respondentov);

V oblasti životného prostredia:

- organizovanie verejných brigádna čistenie vodných tokov a jazier v katastri obce (50 % respondentov),

- organizovanie verejných brigádna čistenie lúk, lesov a parkov v katastri obce (50 % respondentov),
- organizovanie verejných brigádna odstraňovanie čiernych skládok (47 % respondentov).

Možnosti využitia potenciálu dobrovoľníctva na miestnej úrovni je niekedy podmienená občianskymi iniciatívami, ktoré sa aktívne zúčastňujú na komunitnom živote. Na základe prieskumu sa ukazuje, že menšie územné samosprávy (obce) nespolupracujú s občianskymi iniciatívami (62,7 % respondentov). S neformálnymi alebo formálnymi občianskymi iniciatívami v podmienkach väčších samospráv (miest) spolupracuje 77,3 % respondentov. Spolupráca respondentov s mimovládnyimi organizáciami alebo občianskymi iniciatívami vo väčších samosprávach (mestách) je zameraná na tieto oblasti:

Graf 10 : Oblasti vzájomnej spolupráce v mestách

Spolupráca respondentov s mimovládnyimi organizáciami alebo občianskymi iniciatívami v menších samosprávach (obciach) je zameraná na tieto oblasti:

Graf 11 : Oblasti vzájomnej spolupráce v obciach

Kvantitatívny prieskum nám potvrdil hypotézu, že o podporu dobrovoľníckych iniciatív a aktivít zo strany samospráv je záujem. Taktiež môžeme konštatovať, že pomerne veľká časť samospráv nevie, čo presne pojem dobrovoľníctvo na úrovni samosprávy zahŕňa a tieto samosprávy majú len obmedzené množstvo informácií. Veľká časť samospráv sa snaží občianske iniciatívy podporiť tým, že propagujú aktivity na verejných vývesných tabuliach, v obecných novinách alebo na internetovej stránke obce. Volení zástupcovia samosprávy sa snažia tieto aktivity morálne podporiť najmä svojou osobnou účasťou. Môžeme tiež konštatovať, že ak sú v menších samosprávach, menších komunitách obyvatelia, ktorí chcú nezištne pomôcť, nie sú vnímaní ako dobrovoľníci, ktorých treba systémovo podporovať a vytvárať im komplexný servis pre ich činnosť. Vo väčších územných samosprávach sa občania združujú do rôznych občianskych neformálnych iniciatív alebo do formalizovaných občianskych združení, resp. iných druhov mimovládnych organizácií. Samosprávy väčších obcí a miest sa snažia nadviazať kontakt a podporovať tieto organizácie. To však nemôžeme považovať za dostatočné riešenie v prospech dlhodobo udržateľného rozvoja dobrovoľníctva

v samospráve. Výsledky kvantitatívneho prieskumu poukazujú na potrebu hľadania systémových riešení podpory dobrovoľníctva na národnej úrovni, budovania partnerstiev na regionálnej úrovni, poskytovania poradenstva, propagácie príkladov dobrej praxe, vzorových dokumentov a odporúčaní pre vlastnú normotvornú činnosť samospráv na miestnej úrovni.

3. LEGISLATÍVNE UKOTVENIE DOBROVOĽNÍCTVA

3.1. PREHĽAD LEGISLATÍVNYCH NORIEM POJEDNÁVAJÚCICH O DOBROVOĽNÍCTVE

Neziskový sektor už do roku 2000 vyvíjal snahu o prijatie viacerých legislatívnych noriem, ktoré by komplexnejšie upravili činnosť mimovládnych organizácií. Objavili sa úvahy o prijatie Zákonníka neziskového sektora, ktorého súčasťou mala byť aj právna úprava dobrovoľníctva. Práce na príprave takéhoto zákonníka však boli pozastavené a až v roku 2007 začali dobrovoľnícke organizácie viesť odborné diskusie vo veci právnej úpravy. Celému procesu prípravy zákona o dobrovoľníckej činnosti napomohol medzinárodný seminár, ktorý sa konal v Bratislave pod názvom „Legislatívna úprava dobrovoľníctva v zahraničí“. Seminár priniesol inšpiratívne skúsenosti zahraničných dobrovoľníckych organizácií so zákonmi o dobrovoľníctve, pozitívne ovplyvnil účastníkov zo Slovenska a pred parlamentnými voľbami v júni 2010 Národné dobrovoľnícke centrum CARDO požiadalo všetky politické strany o vyjadrenie sa k podpore rozvoja dobrovoľníctva na Slovensku. Nová vláda zaradila medzi svoje programové priority aj prípravu zákona o dobrovoľníctve pod gesciou Ministerstva vnútra SR. Pracovná skupina vytvorená k zákonu bola zložená zo zástupcov dobrovoľníckych centier, predstaviteľov dobrovoľníckych organizácií, členov zastupujúcich ministerstvá a platforiem mimovládnych organizácií. Ministerstvo vnútra SR malo ambíciu uviesť zákon o dobrovoľníctve do platnosti do konca roka 2011, teda pri príležitosti Európskeho roka dobrovoľníctva. Návrh zákona prešiel medzirezortným pripomienkovaním a verejnou diskusiou v máji 2011. Národná rada SR návrh zákona schválila 21. 10. 2011 a zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve je v platnosti od 1. 12. 2011.

Zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Vymedzuje sa pôsobnosť zákona, ktorý upravuje právne postavenie dobrovoľníka a právne vzťahy vznikajúce pri poskytovaní dobrovoľníckej činnosti. Zákon má povahu všeobecnej právnej úpravy pri poskytovaní dobrovoľníckej činnosti s ponechaním voľnosti na odlišnú

právnou úpravu vzťahov v osobitných predpisoch, ktoré majú prednosť pred touto všeobecnou právnou úpravou. Zákon mal ambíciu predovšetkým zviditeľniť dobrovoľníctvo ako všeobecne uznávanú činnosť vykonávanú fyzickými osobami vo verejnoprospešnom záujme. Oblasti dobrovoľníctva najmä v oblasti sociálnych vecí, zdravotníctva, starostlivosti o chorých a starých ľudí či vzdelávania umožňujú využiť potenciál dobrovoľníkov, prinášajú väčšiu efektívnosť pri nakladaní s verejnými zdrojmi, ktoré niekedy nie je potrebné z verejných rozpočtov vynakladať, ale možno ich použiť na podporu iných aktivít vykonávaných vo verejnom záujme.

Zákon je koncipovaný ako všeobecná právna úprava dobrovoľníctva, pričom ponecháva voľnosť na úpravu odlišných podmienok na výkon dobrovoľníckej činnosti už v prijatých zákonoch, ako aj na právne úpravy prijaté v budúcnosti. Na výkon dobrovoľníckej činnosti možno využívať aj ustanovenia osobitných predpisov, na základe ktorých sa dobrovoľníci môžu združiť na výkon dobrovoľníckych činností do združenia bez právnej subjektivity, alebo spolupracovať so spolkom alebo združeniami. Na výkon dobrovoľníckej činnosti môžu vznikáť medzi dobrovoľníkom a prijímateľom služby alebo jej sprostredkovateľom rôzne právne vzťahy, a to neformálne tzv. konkludentne, alebo na základe ústnej dohody alebo na základe písomnej zmluvy, a to v závislosti od toho, či dobrovoľníkom je maloletá osoba, občan Slovenskej republiky alebo cudzinec. Zákon vychádza pri formulácii niektorých ustanovení, ktoré na základe verejného záujmu vylučujú z činnosti dobrovoľníckeho charakteru také činnosti, ktoré sú zakázané napríklad deťom, tehotným ženám, matkám s malými deťmi, osobám z dôvodu zdravotného postihnutia, zakázané činnosti (napríklad nakladanie so zbraňami a s výbušninami, držanie zakázaných drog, liekov a chemických látok a podobne), vzájomná občianska výpomoc, napríklad drobné služby a protislužby medzi susedmi, medzi spolupracovníkmi, podnikanie alebo výkon slobodného povolania, na ktoré je potrebné povolenie nejakého orgánu (živnostenského úradu, profesijnej komory) a zapísanie do úradného registra (do obchodného registra, do živnostenského registra, do zoznamu advokátov, notárov, atď.). Zakotvuje sa možnosť využívania dobrovoľníckej činnosti štátom a orgánmi verejnej správy na podporu plnenia svojich úloh podľa osobitných predpisov.

Zákon umožňuje územnej samospráve zaviesť do svojej vnútornej politiky súvisiacej s rozvojom možnosť zabezpečovania niektorých úloh dobrovoľníckou činnosťou. Za takúto možnosť možno považovať aj všeobecne záväzné nariadenie, ktorým obec ustanoví, za akých podmienok priznajú úľavy na miestnych daniach či miestnom poplatku, ak ich platiteľ bude vykonávať dobrovoľnícku činnosť podľa zákona o dobrovoľníctve v prospech obce.

Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce

Verejný záujem na podporu dobrovoľníctva je obsiahnutý aj v Zákonníku práce. V § 138a je definovaná prekážka v práci z dôvodu dobrovoľníckej činnosti. Zamestnávateľ môže zamestnancovi na základe jeho žiadosti poskytnúť pracovné voľno na výkon činnosti vykonávanej na základe zmluvy o dobrovoľníckej činnosti podľa osobitného predpisu v pracovnom čase. Za čas pracovného voľna mzda ani náhrada mzdy zamestnancovi nepatrí. Poskytnuté pracovné voľno sa nepovažuje za výkon práce. Podmienky poskytovania pracovného voľna zamestnancom na výkon dobrovoľníckej činnosti možno dohodnúť aj so zástupcami zamestnancov. Mzdu ani náhradu mzdy za čas pracovného voľna nemožno dohodnúť. Dobrovoľníci, ktorým vznikne prekážka v práci z dôvodu dobrovoľníckej činnosti, v prípade možných problémov, si môžu svoje práva u zamestnávateľa uplatniť prostredníctvom odborového orgánu, zamestnaneckej rady alebo zamestnaneckého dôverníka.

Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (31. 7. 2008)

Zákon o podpore práce s mládežou definuje, že mládežníckym dobrovoľníkom (ďalej len „dobrovoľník“) môže byť štátny občan Slovenskej republiky, občan iného členského štátu Európskej únie alebo občan tretieho štátu, ktorý dovŕšil vek najmenej 15 rokov a najviac 30 rokov a je bezúhonný. Ak dobrovoľník nedovŕšil vek 18 rokov, je na výkon dobrovoľníckej služby potrebný súhlas zákonného zástupcu dobrovoľníka. Zákon uvádza, kedy nemôže byť

dobrovoľníkom občan tretieho štátu. Dobrovoľnícku činnosť v rámci práce s mládežou zákon definuje ako dobrovoľnícku službu. Dobrovoľnícka služba je verejnoprospešná činnosť vykonávaná dobrovoľníkom v rámci práce s mládežou na základe písomnej dohody s právnickou osobou, ktorej predmetom činnosti je práca s mládežou. Taxatívne sú uvedené náležitosti obsahu dohody o dobrovoľníckej službe, povinnosti prijímateľa dobrovoľníkov vo vzťahu k poskytnutiu plnení v súvislosti s výkonom dobrovoľníckej služby (peniaze na cestovné, náklady spojené so stravou, ubytovaním a vreckové).

Zákon upravuje aj iné povinnosti pri zabezpečení dobrovoľníckej služby, a to:

- a) zabezpečiť všetky veci potrebné na výkon dobrovoľníckej služby,
- b) zabezpečiť zdravotné poistenie dobrovoľníka, ak to vyplýva z dohody o dobrovoľníckej službe,
- c) mať uzatvorenú platnú zmluvu o poistení svojej zodpovednosti za škodu spôsobenú výkonom svojej činnosti,
- d) poučiť dobrovoľníka o bezpečnosti a ochrane zdravia pri výkone dobrovoľníckej služby,
- e) vyhotoviť dobrovoľníkovi písomné potvrdenie o trvaní a obsahu dobrovoľníckej služby,
- f) vypracovať dobrovoľníkovi písomné hodnotenie výkonu dobrovoľníckej služby,
- g) zabezpečiť dobrovoľníkovi, ktorý nie je občanom Slovenskej republiky, základy štátneho jazyka Slovenskej republiky a základné vzdelávanie o dejinách Slovenskej republiky.

Zákon č. 440/2015 Z. z. o športe a o zmene a doplnení niektorých zákonov (platnosť od 29. 12. 2015)

Zákon upravuje aj náležitosti týkajúce sa dobrovoľníkov v oblasti športu. Zmluvu o dobrovoľníckej činnosti je možné využiť na zabezpečenie organizácie športových podujatí alebo bežnej prevádzky športových klubov. Pri zmluve o dobrovoľníckej činnosti v porovnaní s doteraz využívanými dohodami o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru nejde o pracovnoprávny vzťah a prijímateľ dobrovoľníckej činnosti nemá povinnosť takéhoto dobrovoľníka prihlasovať do sociálnej a zdravotnej poisťovne a platiť za neho poistné a daň zo závislej činnosti. Zákomom o športe bola zavedená možnosť, aby športový odborník podľa

§ 6 ods. 1 písm. a) až d) zákona o športe mohol vykonávať športovú činnosť ako dobrovoľník. Zároveň s prijatím tohto zákona došlo aj k novelizácii zákona o dobrovoľníctve v tom zmysle, že s dobrovoľníkom zapísaným v informačnom systéme športu je možné v zmluve o dobrovoľníckej činnosti dohodnúť náhradu za stratu času dobrovoľníka, a to za každú hodinu vykonávania dobrovoľníckej činnosti v športe najviac vo výške hodinovej minimálnej mzdy. Zákonodarcu nadviazal na túto novelu zákona o dobrovoľníctve aj novelu zákona o dani z príjmov, keď ustanovil, že náhrada za stratu času dobrovoľníka je oslobodená od dane z príjmov, ak úhrn týchto príjmov nepresiahne v zdaňovacom období 500 eur, pričom ak takto vymedzené príjmy presiahnu 500 eur, do základu dane sa zahrnú len príjmy nad takto ustanovenú sumu.

Právny základ na realizáciu dobrovoľníctva teda upravuje § 3 písm. k) bod 6, § 6 ods. 1 v spojení s § 6 ods. 3 písm. c), § 80 ods. 7. Športový odborník môže vykonávať svoju činnosť športového odborníka ako dobrovoľník za predpokladu, že ide o:

- a) trénera alebo inštruktora športu,
- b) fyzickú osobu vykonávajúcu odbornú činnosť v športe na základe odbornej spôsobilosti získanej podľa osobitného predpisu,
- c) fyzickú osobu vykonávajúcu odbornú činnosť v športe na základe odbornej spôsobilosti určenej predpismi športového zväzu,
- d) fyzickú osobu vykonávajúcu činnosť v športe, na ktorú sa v súlade s pravidlami súťaže a predpismi športového zväzu nevyžaduje odborná spôsobilosť, príslušnosť k športovej organizácii.

Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov (platnosť od 31. 12. 2003)

V § 8 zákona sú definované ostatné príjmy fyzických osôb. Pod písm. r) sa uvádza, že ostatným príjmom je aj náhrada za stratu času dobrovoľníka zapísaného v informačnom systéme športu. Ide o iný príjem, ktorý je oslobodený od dane, ak nepresiahne v zdaňovacom období 500 eur. V § 9 je uvedené pod písm. x), že od dane sú oslobodené plnenia poskytované dobrovoľníkovi (materiálne zabezpečenie dobrovoľníka, ak bolo dohodnuté, najmä spôsob stravovania a ubytovania dobrovoľníka, spôsob dopravy alebo

úhrada cestovných náhrad spojených s cestou na miesto výkonu dobrovoľníckej činnosti, príspevok na úhradu nevyhnutných výdavkov na miesto vykonávania dobrovoľníckej činnosti, alebo poskytnutie jednotného oblečenia alebo iného osobného vybavenia). V § 50 je taxatívne určené použitie podielu zaplatenej dane na osobitné účely. Podiel zaplatenej dane je možné poskytnúť prijímateľovi a použiť na účely, ktoré sú predmetom jeho činnosti. Medzi predmety činnosti, na ktoré je možné použiť podiel zaplatenej dane, patrí organizovanie a sprostredkovanie dobrovoľníckej činnosti. V tejto časti zákona je upravená výška podielu zaplatenej dane 2 % a umožňuje sa použitie 3 % podielu zaplatenej dane, ak ide o daňovníka, ktorý v zdaňovacom období vykonával dobrovoľnícku činnosť v rozsahu najmenej 40 hodín.

Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady

§ 103 ods. 5 zákona upravuje spôsob, akým a za akých podmienok môže samospráva dobrovoľníkovi znížiť miestne dane a poplatky, alebo ho oslobodiť od ich platenia. Obec môže ustanoviť všeobecne záväzným nariadením, že jedným z kritérií na oslobodenie alebo zníženie miestnej dane, miestneho poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady bude vykonávanie dobrovoľníckej činnosti podľa osobitného predpisu v prospech obce, na podporu plnenia jej úloh.

Zákon č. 330/2008 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon o službách zamestnanosti definuje v § 52a dobrovoľnícku službu ako formu aktivácie uchádzača o zamestnanie vykonávaním dobrovoľníckej činnosti, ktorej cieľom je získanie praktických skúseností pre potreby trhu práce. Počas dobrovoľníckej služby uchádzač o zamestnanie vykonáva všeobecne prospešnú činnosť v oblastiach vymedzených zákonom. Účasť na vykonávaní dobrovoľníckej služby je dobrovoľná. Dve kritériá dobrovoľníctva sú teda splnené. Problematické však je, že vykonávanie dobrovoľníckej činnosti oprávňuje

občana nárokovať si na poberanie paušálneho príspevku. Z nášho pohľadu ide o aktivitu, za ktorú jej vykonávateľ dostáva finančnú odmenu, a teda nie je dobrovoľníckou činnosťou.

To, že odmenu nedostáva priamo od organizácie, pre ktorú činnosť vykonáva, nie je pritom podľa nášho názoru rozhodujúce. V praxi takéto vymedzenie spôsobuje komplikácie v chápaní toho, kto je dobrovoľník a čo je dobrovoľnícka činnosť. V organizáciách sa často stáva, že sa rovnakej dobrovoľníckej činnosti venujú dobrovoľníci – uchádzači o zamestnanie, ktorí za svoju činnosť dostávajú odmenu, a dobrovoľníci, ktorí aktivity vykonávajú skutočne zadarmo. Z uvedených dôvodov sa aj počas prípravy nového zákona o dobrovoľníctve na Slovensku navrhovalo, aby došlo k premenovaniu dobrovoľníckej činnosti, ktorú rieši zákon o službách zamestnanosti. Aj keď sa uvedená zmena do zákona o dobrovoľníctve nakoniec nedostala, v rámci ďalších novelizácií zákona o službách zamestnanosti sa na nej pracuje.

3.2. PREHĽAD STRATEGICKÝCH DOKUMENTOV ZAMERANÝCH NA PROBLEMATIKU

DOBROVOĽNÍCTVA

- ✓ Stratégia EÚ pre mládež na roky 2019 – 2027,
- ✓ Stratégia SR pre mládež na roky 2014 – 2020,
- ✓ Správa o mládeži 2018,
- ✓ Konceptie rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku na roky 2017 – 2018,
- ✓ Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe,⁸
- ✓ Dobrovoľnícke programy a podpora dobrovoľníctva,⁹
- ✓ Konceptia výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu,¹⁰
- ✓ Stratégia podpory rozvoja dobrovoľníctva v Košickom kraji,¹¹
- ✓ Stratégia Prešovského samosprávneho kraja pre mládež na roky 2015 – 2020 s výhľadom do roku 2025.

⁸ <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/narodna-ramcova-strategia-socialneho-zaclenenia-boja-proti-chudobe.pdf>

⁹ https://www.ia.gov.sk/npkiku//data/files/np_kiku/dokumenty/Dobrovolnicke%20programy%20brozura%20Jun2017%20blok.pdf

¹⁰ https://www.minedu.sk/data/files/7972_koncepcia_vav_dam_k_dobrovolnictvu.pdf

¹¹ https://web.vucke.sk/files/dokumenty/pub/regionalny_rozvoj/phsr/2015/prilohy/priloha_9_strategia_podpory_rozvoja_dobrovolnictva_v_kosickom_kraji.pdf

Stratégia EÚ pre mládež na roky 2019 – 2027

Počas predsedníctva Rakúska v Rade EÚ v druhom polroku 2018 bola na európskej úrovni schválená už nová stratégia EÚ pre mládež na roky 2019 – 2027, ktorá už neobsahuje 8 tematických okruhov ako tá predošlá, ale je postavená na troch pilieroch. Práve táto stratégia je významným dokumentom na európskej úrovni; snaží sa riešiť súčasné aj budúce výzvy, ktorým mladí ľudia čelia a budú čeliť. Stratégia je akýmsi rámcom obsahujúcim ciele, zásady a priority pre spoluprácu v oblasti práce s mládežou medzi rôznymi aktérmi. Patria k nim organizácie pôsobiace na európskej úrovni, ako sú Rada Európy, inštitúcie Európskej únie, ale aj inštitúcie na regionálnej a miestnej úrovni ako orgány samosprávy a tiež organizácie podporujúce občiansku spoločnosť. Celá stratégia je postavená na riešení troch hlavných oblastí, a to zapájať, spájať a posilňovať postavenie mladých ľudí. Všeobecné ciele tejto stratégie súvisia aj s podporou mladých ľudí, aby sa stali aktívnymi občanmi prostredníctvom dobrovoľníctva, a podporou miestnej komunity, čo vlastne napomáha umocňovať európsku identitu.

Medzi hlavné zásady patrí to, aby bol zabezpečený udržateľný vplyv na mladých ľudí na všetkých úrovniach – od celosvetovej až po miestnu, aby boli vykonávané činnosti na podporu nielen dobrovoľníctva v oblasti mládeže na miestnej úrovni. Treba však podotknúť, že v súčasnom svete na každej úrovni je potrebné zohľadňovať aj globálne témy. Ako bolo už spomenuté, medzi hlavnú oblasť patrí zapájanie mladých ľudí a ich podpora pri rozvoji aktívnej účasti na veciach verejných a zvyšovanie záujmu o participatívne, dobrovoľnícke a solidárne aktivity. Takisto je nutné zdôrazniť, že aj keď ide o strategický dokument, jednou z oblastí je spájanie mladých ľudí prostredníctvom cezhraničnej mobility vrátane dobrovoľníctva, a to odstránením prekážok a zavedením podporných opatrení so zameraním sa na mladých ľudí s nedostatkom príležitostí. Pomocou dobrovoľníckych a solidárnych aktivít by mladí ľudia mali získať balík kompetencií cez neformálne vzdelávanie a informálne učenia sa, ktoré môžu v budúcnosti nielen využiť na hľadanie vhodného zamestnania, ale aj podporu komunitného života. V rámci tzv. štruktúrovaného dialógu, ktorý je založený na jeden a polročnej fáze (cykle) a jeho cieľom je podnietiť účasť mladých ľudí na

demokratickom živote. V rámci každého cyklu je navrhnutá téma, ku ktorej sa mladí ľudia vyjadrujú práve prostredníctvom dialógu s ľuďmi zodpovednými za politické rozhodnutia. Výsledkom šiesteho cyklu štruktúrovaného dialógu je jedenásť európskych cieľov v oblasti mládeže, ktoré predstavujú pre Európu víziu umožňujúcu mladým ľuďom realizovať svoj potenciál. Členské štáty EÚ a Európska komisia sú vyzvaní, aby sa týmito cieľmi inšpirovali a víziu zahŕňali do všetkých vzájomne súvisiacich politík a programov.

Konkrétne medzi jedenásť cieľov v oblasti mládeže patria:

- 1) spájanie EÚ s mládežou,
- 2) rovnosť všetkých rodov,
- 3) inkluzívne spoločnosti,
- 4) informácie a konštruktívny dialóg,
- 5) duševné zdravie a pohoda,
- 6) podpora vidieckej mládeže,
- 7) kvalitné zamestnanie pre všetkých,
- 8) kvalitné vzdelávanie,
- 9) priestor a účasť pre všetkých,
- 10) udržateľná zelená Európa,
- 11) mládežnícke organizácie a európske programy.

V rámci tejto štúdie je potrebné vyzdvihnúť a opísať tieto ciele:

Podpora vidieckej mládeže: Do roku 2015 takmer jedna tretina obyvateľstva EÚ žila vo vidieckych oblastiach. Aj napriek záväzku rozvíjať vidiek, stále existujú medzi životom v meste a životom na dedine značné rozdiely. Z tohto dôvodu je dôležité zabezpečiť rovnosť pre mladých ľudí v oboch prostrediach. Podľa tohto cieľa je potrebné zaistiť kvalitné pracovné miesta, aby sa aktívne zúčastňovali na rozhodovacích procesoch. Tieto aspekty je možné zabezpečiť aj podporou mladých ľudí zúčastňovať sa na komunitných a dobrovoľníckych aktivitách.

Kvalitné zamestnanie pre všetkých: V súčasnosti mladí ľudia čelia vysokej nezamestnanosti a neistým pracovným podmienkam. Jedným z dôvodov je aj to, že nedisponujú dostatočnými kompetenciami, ktorými by sa na trhu práce dokázali presadiť. Preto je potrebné zaručiť mladým ľuďom uznanie zručností, vedomostí a postojov, ktoré získali aj počas dobrovoľníckych aktivít, aby ich dokázali zhodnotiť pri hľadaní zamestnania, respektíve, aby aj zamestnávateľ na to do značnej miery prihliadal. Existuje niekoľko nástrojov a certifikátov, ktoré poukazujú na dosiahnuté kompetencie prostredníctvom neformálneho vzdelávania.

Udržiateľná zelená Európa: V súčasnosti nielen Európa, ale celý svet čelí environmentálnej kríze; v nadväznosti na ňu sa vytvorili ciele trvalo udržateľného rozvoja OSN a Parížska dohoda o zmene klímy. Tejto téme sa venuje aj jeden z cieľov európskych priorít pre mládež, ktorý sa snaží dosiahnuť, aby mladí ľudia boli environmentálne aktívni, vzdelaní a schopní docieľiť zmenu. V tomto ciele je tiež možno vidieť príležitosť, aby sa a posilňovali príležitosti pre mladých ľudí, a ich záujem o účasť na dobrovoľníckych aktivitách.

Stratégia SR pre mládež na roky 2014 –2020

Oblasť dobrovoľníctva je jednou z oblastí aj v koncepčnom dokumente Stratégia SR pre mládež na roky 2014 – 2020. Prejavovať spoločenskú solidaritu prostredníctvom dobrovoľníctva je pre mladých ľudí dôležité z hľadiska ich osobného rozvoja, vzdelávacej mobility, konkurencieschopnosti, sociálnej súdržnosti a občianstva. Dobrovoľníctvo mládeže výrazne prispieva k medzigeneračnej solidarite. Napriek tomu z dlhodobejšieho hľadiska sa do formálneho dobrovoľníctva na Slovensku zapája len približne tretina populácie nad 15 rokov a približne dve tretiny sú v tejto oblasti neaktívne. Čo sa týka vyjadrovania sa k občianskym a politickým témam, Slovenská republika obsadila druhé najhoršie miesto spomedzi 27 krajín EÚ. Stratégia obsahuje dôležitý cieľ - zapojiť do dobrovoľníctva čo najviac mladých ľudí z rozličných skupín prostredníctvom vytvárania rôznorodých dobrovoľníckych príležitostí, reagujúcich na aktuálne potreby mladých ľudí a trendy v dobrovoľníctve a zabezpečiť udržateľnosť mladých ľudí v dobrovoľníctve.

Navrhované opatrenia :

- Prepojiť dobrovoľníctvo s formálnym vzdelávaním na všetkých stupňoch a typoch škôl.
- Podporiť uznávanie zručností získaných prostredníctvom dobrovoľníctva mladých ľudí zo strany systému formálneho a neformálneho vzdelávania a trhu práce.
- Zviditeľniť prínosy dobrovoľníctva pre jednotlivcov a spoločnosť a zvyšovať povedomie o hodnote dobrovoľníctva.
- Podporiť dobrovoľníctvo mladých ľudí so špecifickými potrebami.
- Vytvárať nástroje na podporu organizácií pracujúcich s mladými dobrovoľníkmi, aby boli schopné reagovať na špecifické potreby mladých ľudí.
- Vytvoriť podmienky (finančné, personálne, organizačné) na dlhodobé dobrovoľnícke programy angažujúce mladých ľudí.
- Podporovať cezhraničnú mobilitu mladých dobrovoľníkov.

Správa o mládeži 2018

Počas konferencie 2MB– dva milióny budúcností v júni 2018 bola predstavená Správa o mládeži 2018. Jednou z kapitol tejto Správy je dobrovoľníctvo, ktoré sa v nej definuje takto: „Dobrovoľníctvo mládeže je jedným z prejavov jej aktívneho občianstva a angažovanosti. Významne prispieva k rozvoju potenciálu a osobnosti mladých ľudí. Viaceré výskumy poukazujú na to, že zapájanie sa do dobrovoľníctva v rannom veku vytvára predpoklady pre aktivitu v tejto oblasti aj v neskoršom období.“ Výskumom, ktoré v roku 2016 realizovalo Bratislavské dobrovoľnícke centrum, bolo potvrdené, že mladí ľudia sa do dobrovoľníckych aktivít zapájajú hlavne z dôvodu sebeckého zisku, to znamená, že u mladých ľudí prevláda tzv. pôžitkárska a egoistická motivácia nad altruistickou a normatívnou motiváciou. Táto analýza vychádza z výskumu Zaži talent a prieskumu Štandardy kvality manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Podľa týchto dokumentov u mladých ľudí prevláda skôr motivácia orientovaná na seba ako motivácia nezištná (obetavá), to znamená orientovaná ku iným, k životnému prostrediu alebo inej cieľovej skupine.

Strategickým cieľom v tejto oblasti podľa Stratégie SR pre mládež na roky 2014 až 2020 je zapojiť do dobrovoľníctva čo najviac mladých ľudí z rozličných skupín prostredníctvom

vytvárania rôznorodých dobrovoľníckych príležitostí reagujúcich na aktuálne potreby mladých ľudí a trendy v dobrovoľníctve a zabezpečiť udržateľnosť mladých ľudí v dobrovoľníctve.

Koncepcia výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu

V roku 2018 bola ministerstvom školstva schválená Koncepcia výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu (ďalej len „koncepcia“), ktorá vychádza zo strategických a koncepcných dokumentov na európskej a národnej úrovni, výskumných zistení v oblasti dobrovoľníctva mládeže a súčasnej praxe. Príprava koncepcie vyplýva z uznesenia vlády SR č. 105/2017 k Akčnému plánu Koncepcie rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku na roky 2017 – 2018. Cieľom koncepcie je vytvoriť predpoklady na realizáciu výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu na všetkých stupňoch vzdelávania v školách a školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach, vymedziť ciele a princípy výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu a stanoviť opatrenia na ich realizáciu. Koordináciu textu projektu zabezpečila Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií. Materiál bol vypracovaný participatívnym spôsobom v súlade s materiálom Pravidlá zapájania verejnosti do tvorby verejných politík (schváleným uznesením vlády SR č. 645/2014) v pracovnej skupine, ktorej úlohou bolo pripraviť návrh výchovy a vzdelávania k dobrovoľníckej činnosti, prostredníctvom ktorej budú deti a mladí ľudia vedení k aktívnej participácii, proaktívnemu prístupu k riešeniu problémov spoločnosti a inkluzívnemu správaniu, prosociálnym postojom a hodnotám. Koncepcia obsahuje ciele, princípy a modely výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu. Takisto obsahuje opatrenia a odporúčania na realizáciu koncepcie.

4. DOBROVOĽNÍCTVO AKO MULTIDIMENZIONÁLNY FENOMÉN

4.1. FORMY DOBROVOĽNÍCTVA

Dobrovoľníctvo je definované ako činnosť založená na osobnej motivácii a slobodnom rozhodnutí, je to spôsob podpory aktívnej občianskej participácie a záujmu o rozvoj komunity; má formu skupinovej aktivity, zvyšuje ľudský potenciál a kvalitu každodenného života, posilňuje solidaritu, poskytuje odpovede na dôležité výzvy súčasnosti a snaží sa prispievať k vytváraniu lepšieho a pokojnejšieho sveta, napomáha životaschopnosti ekonomického života a vytváraniu nových pracovných miest a profesií. Dobrovoľníctvo je tiež dôležitým prvkom pri vyjadrovaní sociálnej angažovanosti. Umožňuje občanom participovať na rozvoji a riadení komunit, v ktorých žijú. Prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít sa z pasívnych obyvateľov stávajú aktívni občania, ktorí sa zapájajú do miestneho života a stávajú sa tvorcom spoločenskej zmeny a rozvoja. Prispievajú tak k posunu vo vzťahoch medzi občanom, štátom a samosprávou do partnerskej pozície a podporujú dozrievanie miestnej demokracie a občianskej spoločnosti.

Nejednotnosť rôznych definícií dobrovoľníctva je značná. Napriek uvedenej nejednotnosti vo väčšine definícií existuje zhoda v minimálne troch kritériách, ktoré vymedzujú dobrovoľníctvo od iných foriem ľudskej aktivity. Dobrovoľníctvo je aktivita, ktorá je:

- a) neplatená,
- b) vykonávaná na základe slobodnej vôle,
- c) v prospech iných.

Aktívne občianstvo, participácia, dobrovoľníctvo – tieto tri pojmy sú spolu úzko zviazané. Slovo „aktívne“ má vo svojej podstate zakódovaný pohyb vpred, iniciatívu, aktivitu smerom k zmene, čo nemôže urobiť nikto, kto by stál pasívne bokom a prizeral sa. Pasivita je mnohokrát spôsobená nedostatočnou motiváciou, nedostatkom príležitostí a potrebných

informácií. Dobrovoľníctvo aj v dnešnej trhovo orientovanej spoločnosti existuje, sú tu ľudia, ktorí nezištne pomáhajú vo svojom okolí. Možno si to ani neuvedomujeme, ale každý z nás už poskytol pomoc iným a od druhých aj pomoc prijal. Niektorí obyvatelia komunity si myslia, že sa to vás netýka. Aj tí najpasívnejší si môžu zodpovedať na tieto otázky a objaviť v sebe potenciál dobrovoľníka:

- 1) Doučovali ste už niekedy spolužiaka?
- 2) Pomáhali ste pri údržbe detských ihrísk alebo športovísk?
- 3) Roznášali ste už letáčky o kultúrnych alebo športových podujatiach?
- 4) Zúčastňujete sa aktivít niektorého občianskeho združenia?
- 5) Pomáhali ste niekedy kamarátovi pri sťahovaní?
- 6) Pomáhali ste susedom pri náročnejších domácich prácach?
- 7) Odpratávali ste neporiadok na ulici pred vašim domom alebo bytovkou?
- 8) Pomohli ste starším ľuďom, alebo zdravotne znevýhodnenému prejsť cez cestu?
- 9) Urobili ste už niekedy nákup pre svoju osamelú staršiu susedku?
- 10) Zúčastnili ste sa niekedy odstraňovania následkov nepriaznivého počasia?
- 11) Zúčastnili ste sa brigády pri úprave a skrášlení svojho okolia či verejného priestranstva?
- 12) Pomáhali ste pri organizovaní športového či kultúrneho podujatia vo vašej obci ?

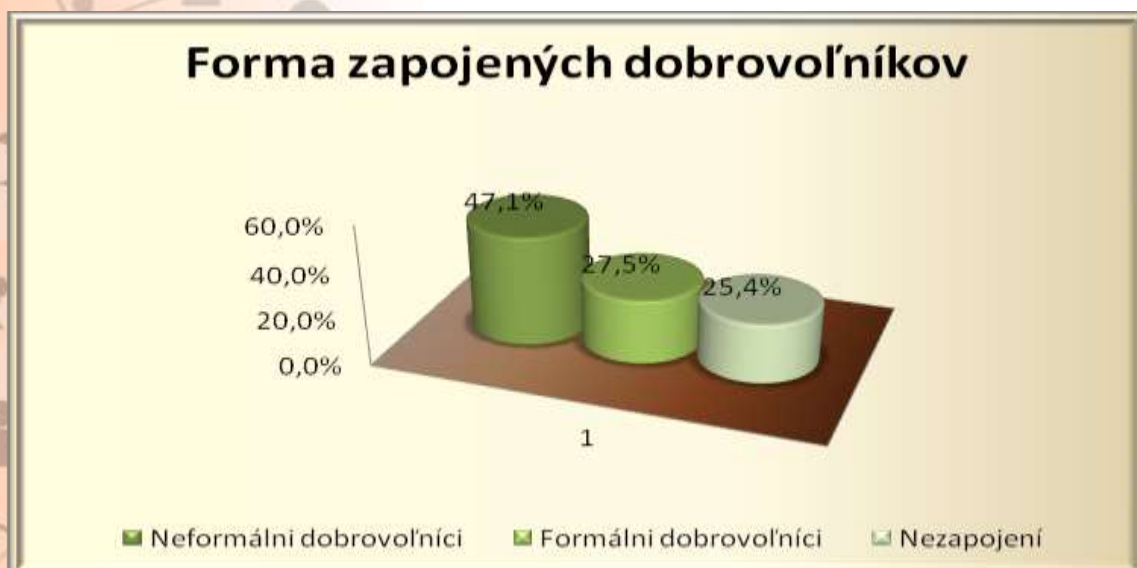
Ak niekto odpovie aspoň na jednu otázku kladne je dobrovoľníkom, aj keď si to neuvedomoval. Dobrovoľníctvo predstavuje neformálne a formálne aktivity obyvateľov. Posledný výskum sa konal v rámci Národnej kampane k Európskemu roku dobrovoľníctva v roku 2011 na vzorke 973 občanov Slovenskej republiky vo veku nad 15 rokov.

Neformálne dobrovoľníctvo

Neformálne dobrovoľníctvo je vnímané ako priama pomoc poskytovaná jednotlivcom mimo rodinu a ľuďom žijúcim v domácnosti dobrovoľníka či dobrovoľníčky. K neformálnemu dobrovoľníctvu formou priamej pomoci mimo rodiny a domácnosti dobrovoľníka sa hlásilo 47,1 % ľudí. Z celkového počtu respondentov sa v minulosti 5,8 % zapojilo do neformálneho dobrovoľníctva a 37,4 % sa do neformálneho dobrovoľníctva nezapojilo nikdy.

Z dlhodobejšieho hľadiska sa do neformálnych dobrovoľníckych aktivít zapája približne polovica občanov SR nad 15 rokov. Prevažujú dlhodobí a pravidelní dobrovoľníci. Neformálnemu dobrovoľníctvu sa 79,4 % dobrovoľníkov venuje dlhšie ako 1 rok. Z nich najväčšiu skupinu tvoria tí, ktorí pomáhajú viac ako 5 rokov a 2 až 3 roky. Pravidelne, teda aspoň raz za mesiac sa zapojilo do priamej pomoci 73,5 % z celkového počtu neformálnych dobrovoľníkov a približne štvrtina pomáha nepravidelne. Priemerný čas odpracovaný v neformálnom dobrovoľníctve je 13,95 hodiny. Stredná hodnota je rovnaká ako v prípade formálneho dobrovoľníctva, a to 10 hodín.

Graf 12 : Forma zapojenia sa dobrovoľníkov do dobrovoľníckych aktivít

Formálne dobrovoľníctvo

Formálne dobrovoľníctvo je organizované, manažované a je vykonávané prostredníctvom rôznych organizácií, ktoré plnia úlohu vysielajúcej, prijímajúcej organizácie, koordinátora alebo sprostredkovateľa dobrovoľníckej činnosti.

Do vykonávania dobrovoľníckych aktivít v prospech alebo prostredníctvom nejakej organizácie sa zapojilo 27,5 % ľudí. Tento údaj z roku 2011 zaradil Slovenskú republiku

v rámci Európskej únie medzi krajiny so strednou mierou participácie ľudí v dobrovoľníckych aktivitách. V rámci tohto rebríčka bola hodnotená úroveň zapojenia sa do formalizovaných dobrovoľníckych aktivít. Z dlhodobšieho hľadiska sa do formálneho dobrovoľníctva na Slovensku zapája približne tretina populácie nad 15 rokov a približne dve tretiny sú v tejto oblasti neaktívne. Podľa výskumu z roku 2011 medzi formálnymi dobrovoľníkmi prevažovali tí, ktorí sa dobrovoľníctvu venovali dlhodo. Až 88,4 % formálnych dobrovoľníkov vykonávalo činnosť viac ako 1 rok. Menej ako jeden rok pôsobilo v dobrovoľníctve 11,6 % formálnych dobrovoľníkov. Medzi dlhodobými dobrovoľníkmi tvorili najväčšiu skupinu tí, ktorí v dobrovoľníctve pôsobili dlhšie ako 5 rokov a z celkového počtu formálnych dobrovoľníkov tvorili takmer tretinu. 71,3 % dlhodobých dobrovoľníkov vykonávalo činnosť častejšie ako raz za mesiac a len zanedbateľný podiel 4,5 % dobrovoľníkov pôsobilo krátkodobo a príležitostne. Priemerný čas formálnej dobrovoľníckej činnosti v roku 2011 bol 18 hodín. Dlhodobé pôsobenie v dobrovoľníctve je možné považovať za akúsi súčasť životného štýlu.

Ambíciou tejto štúdie je zaoberať sa potenciálom a rozvojom hlavne formálneho dobrovoľníctva v podmienkach územnej samosprávy.

4.2. HODNOTY DOBROVOĽNÍCTVA

Dobrovoľníctvo je definované ako činnosť založená na osobnej motivácii a slobodnom rozhodnutí, je to spôsob podpory aktívnej občianskej participácie a záujmu o rozvoj komunity, má formu skupinovej aktivity, zvyšuje ľudský potenciál a kvalitu každodenného života, posilňuje solidaritu, poskytuje odpovede na dôležité výzvy súčasnosti a snaží sa prispievať k vytváraniu lepšieho a pokojnejšieho sveta, prispieva k životaschopnosti ekonomického života a pomáha vytvárať nové pracovné miesta a profesie. Dobrovoľníctvo má množstvo pozitívnych prínosov, a ako také je nevyhnutné pre zdravé fungovanie spoločnosti. Tieto prínosy možno vnímať na viacerých úrovniach: z pohľadu dobrovoľníkov, z pohľadu organizácie/mesta, ktoré dobrovoľníkov využíva, z pohľadu prijímateľov/klientov a z pohľadu prínosu pre miestnu komunitu a širšiu spoločnosť. Dôležitým aspektom dobrovoľníctva je potenciál vytvárania sociálneho kapitálu a posilnenia sociálnej súdržnosti

v spoločnosti, a to zapájaním marginalizovaných vrstiev spoločnosti do dobrovoľníckych aktivít, zmysluplné využívanie voľného času, možnosť aktívnej participácie detí a mládeže. Podporuje tiež rozvoj menších spoločenstiev a komunít a neformálne sieťovanie najrôznejších spoločenských skupín a vrstiev. Vysoká úroveň sociálneho kapitálu v komunitách môže nepriamo vplývať aj na niektoré ekonomické veličiny (napr. znižovanie výdavkov na bezpečnosť, sociálne služby, aktivity pre deti a mládež a pod.) Dobrovoľníctvo je tiež dôležitým prvkom pri vyjadrovaní sociálnej angažovanosti. Umožňuje občanom participovať na rozvoji a riadení komunít, v ktorých žijú. Pomocou dobrovoľníckych aktivít sa z pasívnych obyvateľov stávajú aktívni občania, ktorí sa zapájajú do miestneho života a stávajú sa tvorcami spoločenskej zmeny a rozvoja. Prispievajú tak k posunu vo vzťahoch medzi občanom, štátom a samosprávou do partnerskej pozície, podporujú dozrievanie miestnej demokracie a občianskej spoločnosti. Čo sa týka prínosu pre samotných dobrovoľníkov, ide najmä o zlepšenie alebo získanie nových kompetencií (vedomostí, zručností a postojov), zoznámenie sa s novými ľuďmi, miestami či kultúrami, je konfrontovaný so spoločenskými problémami a výzvami, ale aj s rôznorodosťou, odlišnosťou a inými životnými podmienkami či spôsobom života. Tieto aspekty sú dôležité najmä pri mladých ľuďoch. Dobrovoľníctvo prináša sebavedomie, prináša nové podnety a motivácie do života, zapája skupiny, ktoré sa môžu cítiť na okraji spoločnosti. Dobrovoľníci a dobrovoľníčky získavajú pocit dôležitosti, zmysluplnosti a hodnoty vlastnej práce, darovaného času a úsilia. Dobrovoľníctvo pozitívne vplýva na ich personálny rozvoj dobrovoľníkov v oblasti osobnej identity, spirituálneho a morálneho rastu, na zmysel pre sociálnu zodpovednosť a občianstvo, učenie sa, rozvoj kritického myslenia, zlepšenie schopnosti riešiť problémy, rozvoj profesijnej orientácie a bližší vzťah ku komunite, kde sa dobrovoľnícka činnosť vykonáva.

4.3. OBLASTI PÔSOBENIA DOBROVOĽNÍKOV

Prieskumy v oblasti dobrovoľníctva hovoria, že dobrovoľníci pracujú najmä v týchto oblastiach: sociálne služby, životné prostredie, kultúra a umenie, šport, náboženské a cirkevné aktivity, detské a mládežnícke organizácie, podpora dobročinnosti, darcovstva

a dobrovoľníctva, vzdelávanie a výskum, prevencia a pomoc v prípade humanitárnych a prírodných katastrof a virtuálny priestor. V rámci týchto oblastí vykonávajú dobrovoľníci veľmi široké spektrum aktivít: organizovanie podujatí, kampaní, voľnočasových aktivít pre deti, mládež, seniorov, ochrana životného prostredia a starostlivosť o zvieratá, získavanie financií, oslovovanie darcov, účasť na zbierke, administratívne činnosti, práca v kancelárii, údržba, oprava budov, kultúrnych pamiatok, sprevádzanie a navštevovanie ľudí, lektorská činnosť, realizácia vzdelávania, školení, tlmočenie a preklady, príprava a spravovanie webovej, facebookovej stránky, vyhľadávanie informácií cez internet, expertné činnosti pre mimovládne organizácie prvá pomoc, hasičské práce, pátracia a záchranárska činnosť, bezplatná funkcia člena výboru, rady, trénera, rozhodcu, pomoc ľuďom v núdzi, pomoc zdravotníckym a sociálnym zariadeniam, humanitná pomoc krajinám postihnutým katastrofou a utečencom z iných krajín.

4.4. DOBROVOĽNÍCTVO V KLÚČOVÝCH OBLASTIACH PÔSOBENIA MIESTNEJ ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVY

Od roku 1990 nadobudli samosprávy na Slovensku postupne nový rozmer. Získali množstvo kompetencií, finančnú nezávislosť aj nástroje na to, aby formovali územný rozvoj. Poznanie týchto kompetencií umožňuje verejnosti kontrolovať ich plnenie, ale sa aj na ich plnení podieľať. Umožňuje im to inštitút nepriamej demokracie, keď na politickom rozhodovaní o veciach verejných sa obyvateľ komunity zúčastňuje sprostredkovane, delegovaním svojho podielu moci na zvolených zástupcov (poslancov obecného, mestského zastupiteľstva, zastupiteľstva vyššieho územného celku), ktorí naplňajú jeho vôľu v orgánoch obce alebo regiónu. Zdrojom moci sú občania, poslanci sú len nositeľmi moci. Výhodou tohto modelu samosprávy je aj to, že obyvatelia sa priamo nezaoberajú všetkými problémami, šetrí im to čas, majú právo volených zástupcov objektívne hodnotiť, podieľať sa na tvorbe koncepcii rozvoja jednotlivých oblastí života komunity. Veľmi dôležitým prvkom nepriamej demokracie v samospráve je participácia občanov na veciach verejných, majú právo zúčastňovať sa na rokovaní orgánov samosprávy a prostredníctvom svojich volených zástupcov zvolať verejné

zhromaždenie občanov. Cieľom tejto štúdie nie je vymenovať všetky originálne a prenesené kompetencie zo strany štátu na samosprávy, ale nájsť oblasti pôsobenia dobrovoľníkov pri vykonávaní týchto kompetencií v prospech obyvateľov komunity. Niektorí odborníci z oblasti legislatívnych procesov uvádzajú, že samospráva dnes zabezpečuje viac ako 4000 kompetencií, ktoré sú priamo alebo prenesene definované vo viac ako 426 štátnych normotvorných aktoch (zákonoch, smerniciach, vyhláškach, nariadeniach).

Na detailnejšie pochopenie prieniku medzi originálnymi kompetenciami samosprávy a zákonom o dobrovoľníckej činnosti ponúkame tabuľku kompetencií miestnej samosprávy vyplývajúcej zo zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení a tabuľku kompetencií regionálnej samosprávy vyplývajúcej zo zákona č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch).

Schéma 1 : Originálne kompetencie samosprávy

Niektoré súvisiace originálne kompetencie miest a obcí

Zostavuje a schvaľuje rozpočet obce a záverečný účet obce; **vyhlasuje dobrovoľnú zbierku.**

Rozhoduje vo veciach miestnych daní a miestnych poplatkov a vykonáva ich správu.

Zabezpečuje výstavbu a **údržbu** a vykonáva správu miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, obecného cintorína, **kultúrnych, športových a ďalších obecných zariadení, kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a pamätihodností obce.**

Utvára a chráni zdravé **podmienky** a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce, chráni **životné prostredie**, ako aj **utvára podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, na vzdelávanie, kultúru, osvetovú činnosť, záujmovú umeleckú činnosť, telesnú kultúru a šport.**

Plní úlohy na úseku **ochrany spotrebiteľa** a utvára podmienky na zásobovanie obce; spravuje trhoviská.

Zabezpečuje **ochranu kultúrnych pamiatok** v rozsahu podľa osobitných predpisov a dbá o zachovanie prírodných hodnôt.

Plní úlohy na úseku **sociálnej pomoci** v rozsahu podľa osobitného predpisu.

Vedie **obecnú kroniku** v štátnom jazyku, prípadne aj **v jazyku národnostnej menšiny.**

Na základe ďalšej právnej úpravy, a to zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky v znení neskorších predpisov prešli na obce ďalšie kompetencie:

Schéma 2 : Kľúčové kompetencie samosprávy

Kľúčové kompetencie miestnej územnej samosprávy (miest a obcí) po účinnosti zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky **na úseku :**

Sociálnej pomoci (poskytovanie starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb a zriaďovanie zariadení sociálnych služieb).

Ochranu prírody (vykonávanie úloh na úseku náhradnej výsadby drevín).

Školstva (činnosť základných škôl, základných umeleckých škôl, predškolských zariadení, školských klubov detí, školských stredísk záujmovej činnosti, centier voľného času, školských kuchýň a jedální zabezpečujúcich stravovanie pre žiakov, správa a údržba príslušných priestorov školy alebo zariadení, ktorých je zriaďovateľom).

Telesnej kultúry (podpora v organizovaní športových podujatí miestneho významu, utváranie podmienok na rozvoj športu pre všetkých, podporovanie športovej aktivity zdravotne postihnutých občanov, podporovanie iniciatív v rámci telesnej kultúry zameranej na ochranu prírody).

Divadelnej činnosti (zriaďovanie, zakladanie, zlučovanie a zrušovanie profesionálnych divadiel, podporovanie divadelnej činnosti vo forme účelových prostriedkov).

Zdravotníctva (zriaďovanie agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti, súčinnosť na preventívnych programoch).

Cestovného ruchu (vypracúvanie programov cestovného ruchu, koordinovanie spolupráce právnických osôb vo veciach cestovného ruchu).

Plnenie úloh vyplývajúcich z týchto kompetencií je bez zapojenia obyvateľov konkrétnej lokality, územia alebo regiónu veľmi zložitá. Kompetencie boli prenesené na samosprávu hlavne preto, aby ich realizácia bola prispôsobená miestnym podmienkam a obyvateľom, aby pri ich riešení bol využitý nástroj nepriamej demokracie, aby sa rozvíjala občianska spoločnosť, ktorá je dôležitým pilierom demokracie v spoločnosti.

Občianska spoločnosť je na Slovensku vnímaná ako tretí sektor existujúci popri štáte, samospráve a trhu, tvorená mimovládnyimi organizáciami. Mimovládne organizácie majú na Slovensku najčastejšie právnu formu občianskych združení, nadácií, neinvestičných fondov a neziskových organizácií poskytujúcich verejnoprospešné služby. Tieto organizácie pôsobia v oblasti vzdelávania, výskumu, práce s deťmi a mládežou, sociálnych a charitatívnych aktivít, zdravotníctva, životného prostredia, kultúry, športu, rekreácie, ľudských práv, menšín, či práce v lokálnych komunitách. Súčasťou občianskej spoločnosti je aj veľká skupina organizácií, ktorá sama seba nevníma ako súčasť tretieho sektora a nijakým spôsobom sa nepodieľa na jeho spoločných aktivitách (napríklad mnohé športové kluby, záujmové spolky, voľnočasové združenia). Patria sem aj občianske iniciatívy, kluby a aktivity, ktoré nemajú inštitucionalizovanú a formalizovanú podobu a nedisponujú vlastnou právnou subjektivitou, odborové a zamestnávateľské zväzy, stavovské združenia, profesijné komory a ďalšie inštitúcie organizovaných záujmov.

Špecifickú a autonómnu súčasť občianskej spoločnosti predstavujú cirkvi a náboženské spoločnosti. Občianska spoločnosť býva označovaná aj ako občiansky sektor, mimovládny sektor, či neziskový sektor. Z toho je zrejmé, že občianska spoločnosť je vytváraná rôznorodými slobodnými aktivitami občanov nezávislými od verejnej moci (štát, verejný sektor, všeobecná vláda, politická moc) a ktorých účelom nie je dosahovanie zisku (trh, podnikateľský sektor), ale realizácia nejakého záujmu, či už je to záujem vyšší, verejný, všeobecný, alebo čiastkový, skupinový, či individuálny. Občianska spoločnosť je postavená na dobrovoľnej a prevažne pluralitnej báze. Mimovládny sektor sa vyznačuje vyššou mierou efektívnosti v porovnaní s verejným sektorom. Vyplýva to z väčšej pružnosti, nezaťažnosti

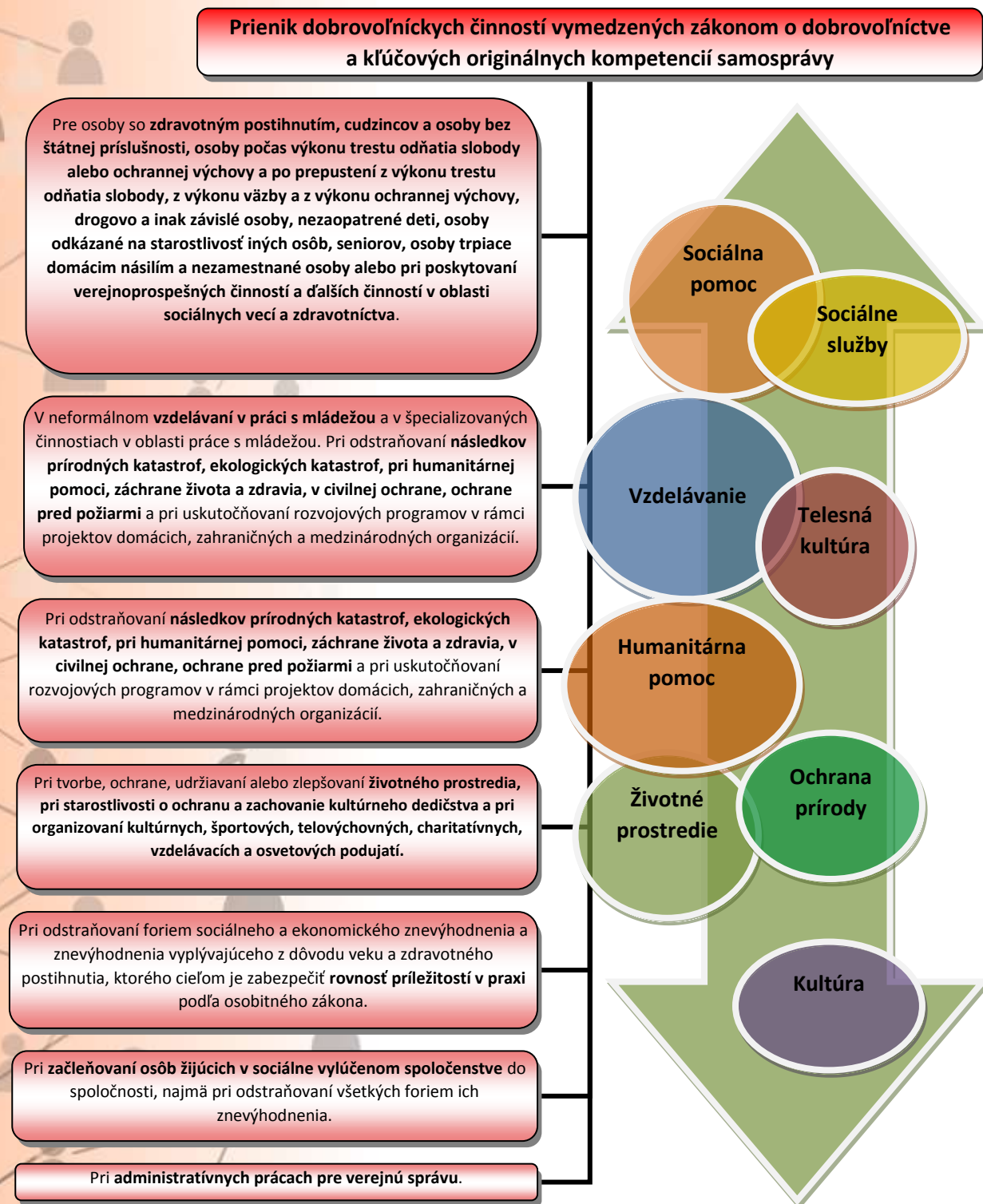

byrokratickými obmedzeniami, využívania práce dobrovoľníkov a schopnosti kombinovať rôzne zdroje financovania. Pozícia mimovládneho sektora je založená na tom, že sa angažuje v oblastiach, ktoré štátne orgány a samospráva nedokážu riešiť pružne, efektívne, alebo v oblastiach, ktoré nie sú dostatočne lukratívne pre podnikateľský sektor, a zároveň v nich dokáže pôsobiť efektívnejšie ako sektor verejný.

Úlohou samosprávy by malo byť vytváranie optimálnych podmienok na to, aby občianska spoločnosť mohla fungovať a prosperovať.

Zákon o dobrovoľníckej činnosti ustanovuje možnosť využívania dobrovoľníckej činnosti štátom a orgánmi verejnej správy na podporu plnenia svojich úloh podľa osobitných predpisov a na účely uvedené v zákone. Podporný charakter dobrovoľníckej činnosti spočíva v tom, že nemôže suplovať zákonný výkon kompetencií samosprávy, ktoré je potrebné vykonávať v rámci svojej riadnej činnosti, a nie v rámci dobrovoľníckej činnosti. V zákone sú vymedzené činnosti, ktoré sa nepovažujú za dobrovoľnícku činnosť vzhľadom na charakter ich obsahu, ako aj vzťahu vykonávateľa tejto činnosti a jej prijímateľa.

Schéma 3: Prienik medzi kompetenciami samosprávy a dobrovoľníckymi činnosťami

4.4.1. Sociálne služby

Komunita podľa tohto zákona je skupina osôb, ktorá žije v určitom zoskupení určenom najmä ulicou, mestskou časťou, obcou, mestom a ktorú spájajú spoločné záujmy, hodnoty a ciele. Samospráva pre túto komunitu utvára podmienky na podporu komunitného rozvoja, na komunitnú prácu a komunitnú rehabilitáciu na predchádzanie vzniku alebo zhoršenia nepriaznivých sociálnych situácií a riešenie miestnych lokálnych problémov. V zákone č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve sú demonštratívnym spôsobom vymenované činnosti z oblasti sociálnej práce a sociálnych služieb. Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov definuje podmienky poskytovania sociálnych služieb.

V tejto štúdii sa zameriame na niektoré zákony, ktoré umožňujú implementovať dobrovoľnícku činnosť v praxi ako podpornú činnosť pri výkone originálnych kompetencií územnej samosprávy. Jedným z nich je aj zákon o sociálnych službách.

V poslednom období sa veľmi veľa popísalo o deinštitucionalizácii sociálnych služieb a o prechode na komunitnú starostlivosť. Komunitná starostlivosť je podľa nás zabezpečenie dostupnosti sociálnych služieb pre obyvateľov obce, inými slovami vyjadrené, poskytovanie služieb, zabezpečenie služieb a koordinácia existujúcich subjektov poskytujúcich sociálnu pomoc a sociálne služby pre obyvateľov obce. Tieto služby musia byť poskytované prioritne terénnou a ambulantnou formou v prirodzenom rodinnom prostredí, alebo čo najbližšie domácejmu prostrediu. Majú mať nízkoprahový charakter, teda musia byť cenovo a teritoriálne dostupné, svojou ponukou majú reflektovať na aktuálne potreby obyvateľov komunity. Dosiahnuť tento cieľ je možné aj komunitným plánovaním, poznaním všetkých potrieb a zdrojov v komunite. Pri komunitnom plánovaní je nevyhnutné dôsledne zmapovať takisto potenciál dobrovoľníkov, mimovládnych organizácií, rôznych občianskych iniciatív pri poskytovaní sociálnej pomoci a plánovať nástroje na vytvorenie podmienok pre ich činnosť.

Možnosti pôsobenia dobrovoľníkov v sociálnej oblasti

Na pôsobenie dobrovoľníkov v sociálnej práci potrebujeme rozlíšiť individuálne aktivity dobrovoľníkov a skupinové aktivity dobrovoľníkov. Motivácia činnosti dobrovoľníkov môže

byť rovnaká, ale ich efektívne využitie v rámci občianskej participácie na veciach verejných, pri vytváraní sociálnych sietí a skvalitňovaní komunitného života môže byť rôzne. Pri získavaní dobrovoľníka na individuálne aktivity v sociálnej práci je potrebné vo zvýšenej miere dbať na jeho sociálny profil (vek, vzdelanie, lokalita bývania, ekonomická pozícia, rodinný stav, vierovyznanie). Skupinové aktivity dobrovoľníkov sa časom formalizujú do sociálnych podporných sietí, miestnych občianskych združení, neziskových organizácií, nadácií a agentúr poskytujúcich sociálne služby. Rozlíšenie neformálneho a formalizovaného dobrovoľníctva v sociálnej práci je dôležité aj z hľadiska udržateľnosti dlhodobých aktivít pri práci s prijímateľmi sociálnej pomoci a očakávaním samotných prijímateľov. Jednoducho povedané, v sociálnej práci je nutné vytvárať podmienky pre dobrovoľníkov, ktorí sa stanú súčasťou dlhodobých dobrovoľníckych aktivít so zabezpečeným servisom podporného manažmentu.

Sociálna pomoc, sociálnoprávna ochrana a sociálne služby sú každodennou súčasťou nášho života. Z pohľadu poskytovania odborných činností je to však oblasť veľmi náročná a legislatíva taxatívne vymedzuje požiadavky na personálne podmienky vykonávania týchto činností. Práve tu treba pripomenúť historický kontext sociálneho fungovania. Človek má schopnosť vykonávať činnosti každodenného života a angažovať sa vo vzťahoch k iným ľuďom spôsobom, ktorý vyhovuje jemu samotnému a zároveň prináša iným uspokojenie a pridanú hodnotu. V dávnej histórii nájdeme korene charitatívnej činnosti a filantropie. Z histórie vývoja sociálnych služieb je známe, že ich formovali a poskytovali výlučne dobrovoľníci, poskytované boli ako podporné služby, väčšinou k lekárskej starostlivosti alebo v chudobincoch. Dnes máme nástroje sociálnej pomoci štrukturalizované, pomenované, legislatívne vymedzené, sociálne služby a zariadenia sociálnych služieb sú v štádiu zvyšovania kvality a budovania personálneho zabezpečenia. Chýbajú nám však dobrovoľníci, ktorí by do systému priniesli sviežosť každodenného života, ochotu, lásku, nadšenie, flexibilitu a čaro svojej amatérskej činnosti.

V legislatíve sú vymedzené odborné, obslužné a ďalšie činnosti v oblasti sociálnych služieb.

Odborné činnosti sú:

- a) základné sociálne poradenstvo,
- b) špecializované sociálne poradenstvo,
- c) pomoc pri odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby,
- d) pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov,
- e) sociálna rehabilitácia,
- f) ošetrovateľská starostlivosť v zariadení,
- g) rozvoj pracovných zručností,
- h) tlmočenie,
- i) sprostredkovanie tlmočenia, osobnej asistencie,
- j) pomoc pri výkone opatrovníckych práv a povinností,
- k) výchova,
- l) preventívna aktivita,
- m) pomoc pri pracovnom uplatnení,
- n) pomoc pri príprave na školské vyučovanie a sprevádzanie dieťaťa do školského zariadenia a späť,
- o) stimulácia komplexného vývinu dieťaťa so zdravotným postihnutím,
- p) pomoc pri prevádzke domácnosti, pomoc pri hospodárení s peniazmi, podpora pri organizovaní času, podpora pri zapojení sa do spoločenského a pracovného života, podpora rozvoja osobných záujmov, predchádzanie a riešenie krízových situácií a podpora spoločensky primeraného správania v rámci podpory samostatného bývania,
- q) bežné úkony starostlivosti o dieťa.

Obslužné činnosti sú:

- a) ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie, údržba bielizne a šatstva,
- b) poskytovanie vecných plnení spojených s poskytovaním ambulantnej sociálnej služby v spoločných priestoroch.

Ďalšie činnosti sú:

- a) utváranie podmienok na prípravu stravy, výdaj stravy a výdaj potravín, vykonávanie

nevyhnutnej základnej osobnej hygieny, poskytovanie nevyhnutného ošatenia a obuvi, upratovanie, pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva, úschovu cenných vecí, vzdelávanie, záujmovú činnosť,

- b) poskytovanie osobného vybavenia, nevyhnutného ošatenia a obuvi, prepravy, donáška stravy, požičiavanie pomôcok a zabezpečovanie záujmovej činnosti.

Na lepšiu orientáciu v možných sférach pôsobenia dobrovoľníkov v oblasti sociálnych služieb musíme poznať jednotlivé druhy sociálnych služieb, rozsah odborných, obslužných a ďalších činností, ktoré sa prijímateľom poskytujú.

Sociálne služby podľa druhu sú:

- 1) sociálne služby krízovej intervencie, ktorými sú terénna sociálna služba krízovej intervencie, poskytovanie sociálnej služby v zariadeniach (nizkoprahové denné centrum, integračné centrum, komunitné centrum, nocľaháreň, útulok, domov na polceste, zariadenie núdzového bývania) a nizkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu,
- 2) sociálne služby na podporu rodiny s deťmi sú pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa, pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa v zariadení dočasnej starostlivosti o deti, služba na podporu zosúladovania rodinného života a pracovného života, služba na podporu zosúladovania rodinného života a pracovného života v zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa a služba včasnej intervencie,
- 3) sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku sú poskytovanie sociálnej služby v zariadeniach pre fyzické osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby, a pre fyzické osoby, ktoré dovŕšili dôchodkový vek (zariadenie podporovaného bývania, zariadenie pre seniorov, zariadenie opatrovateľskej služby, rehabilitačné stredisko, domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie, denný stacionár), domáca opatrovateľská služba, prepravná služba, sprievodcovská služba a predčitateľská služba, tlmočnická služba, sprostredkovanie tlmočnickej služby, sprostredkovanie osobnej asistencie a požičiavanie pomôcok,

- 4) sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií, ktorými sú monitorovanie a signalizácia potreby pomoci a krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií,
- 5) podporné služby, ktorými sú odľahčovacia služba, pomoc pri zabezpečení opatrovníckych práv a povinností, poskytovanie sociálnej služby v dennom centre, podpora samostatného bývania, poskytovanie sociálnej služby v jedálni, poskytovanie sociálnej služby v práčovni a poskytovanie sociálnej služby v stredisku osobnej hygieny.

Odbornú činnosť v zmysle zákona o sociálnych službách môže poskytovateľ sociálnej služby zabezpečovať len prostredníctvom vlastných zamestnancov, ktorí spĺňajú kvalifikačné predpoklady a nemôže ich vykonávať ani prostredníctvom inej osoby na základe občianskoprávneho vzťahu alebo obchodnoprávneho vzťahu. Ak ministerstvo zistí, že osoba bez zápisu do registra vykonáva odborné činnosti, obslužné činnosti a ďalšie činnosti alebo súbor týchto činností a tieto činnosti vykonáva ako sústavnú činnosť prevádzkovanú samostatne, vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť a za odplatu, uloží jej pokutu vo výške 35 000 eur a zakáže jej pokračovať v týchto činnostiach rozhodnutím o zastavení týchto činností. Legislatívne je prakticky každá sústavná činnosť poskytovaná fyzickej osobe, rodine alebo komunite prevádzkovaná samostatne, vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť a za odplatu legálne nemožná a podlieha sankciám. V záujme ochrany práv prijímateľov sociálnych služieb sa s tým nedá nesúhlasiť. Fyzické osoby, rodina a celá komunita je tým chránená pred možným zneužívaním klientov sociálnej pomoci a veľakrát pred premyslenými, zištnými a cielenými záujmami nelegálnych poskytovateľov služieb. O to aktuálnejšia je otázka legálneho dobrovoľníctva a jeho silnejšieho prepojenia a ukotvenia v rôznych právnych normách pri ich aplikácii a implementácii v sociálnej praxi.

Z týchto dôvodov odporúčame, aby dobrovoľníci pôsobiaci v oblasti poskytovania sociálnej pomoci (sociálnych služieb) mali s vysielajúcou organizáciou alebo prijímateľom dobrovoľníckej činnosti vždy uzatvorenú zmluvu písomnou formou. Práve v zmluve sa okrem základných náležitostí, ktoré musí písomná zmluva obsahovať, určí zodpovedná osoba poskytovateľa sociálnych služieb za koordinátora dobrovoľníka. Zodpovedná osoba za

poskytovanie konkrétneho druhu sociálnej služby je zárukou, že dobrovoľník bude vykonávať činnosti v súlade s platnou legislatívou a jeho nezištná pomoc bude efektívne využitá.

Odporúčané činnosti pôsobenia dobrovoľníkov v sociálnych službách

V tabuľke 1 uvidíme odporúčané činnosti, ktoré dobrovoľníci môžu vykonávať samostatne alebo za prítomnosti odborného personálu, alebo pod dohľadom zodpovedného zástupcu poskytovateľa sociálnej služby.

Tabuľka 1 : Odporúčané činnosti pôsobenia dobrovoľníkov v sociálnych službách

Príslušný paragraf zákona č. 448/2008 o sociálnych službách		Odporúčané činnosti (pomoci dobrovoľníkov pri konkrétnej činnosti)
§ 19	Sociálne poradenstvo	x
§ 20	Pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov	pri vybavovaní úradných záležitostí, pri spisovaní a predložení písomných podaní, vypisovaní tlačív, pri písomnej komunikácii v úradnom styku a vybavovaní iných vecí v záujme tejto fyzickej osoby;
§ 21	Sociálna rehabilitácia	pri posilňovaní návykov sebaobsluhy, úkonoch starostlivosti o domácnosť a pri základných sociálnych aktivitách s maximálnym využitím prirodzených zdrojov v rodine a komunite;
§ 22	Ošetrovateľská starostlivosť v zariadení	X
§ 23	Rozvoj pracovných zručností	pri aktivitách určených pre fyzické osoby organizované na obnovu pracovných schopností;
§ 23a	Preventívna aktivita	X
§ 23b	Stimulácia komplexného vývinu dieťaťa so zdravotným postihnutím	X
§ 24	Sociálne služby krízovej intervencie	pri kontakte so širším sociálnym prostredím s cieľom podporiť začlenenie klienta do spoločnosti;
§ 24a	Terénna sociálna služba krízovej intervencie	pri utváraní podmienok na výdaj stravy alebo výdaj potravín;
§ 24b	Nízkoprahové denné centrum	pri príprave stravy alebo výdaji stravy, alebo výdaji potravín;

§ 24c	Integračné centrum	pri rozvoji pracovných zručností záujmovej činnosti;
§ 24d	Komunitné centrum	pri príprave na školské vyučovanie a sprevádzanie dieťaťa do školského zariadenia a späť a záujmovej činnosti;
§ 25	Nocľaháreň	pri zabezpečení a distribúcii nevyhnutného ošatenia a obuvi, pri príprave stravy, výdaji stravy alebo výdaji potravín, distribúcii prostriedkov na vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny;
§ 26	Útulok	pri zabezpečení a distribúcii nevyhnutného ošatenia a obuvi, pri aktivitách na rozvoj pracovných zručností, pri príprave stravy, výdaji stravy alebo výdaji potravín, distribúcii prostriedkov na vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny a záujmovej činnosti;
§ 27	Domov na polceste	pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov a rozvoji pracovných zručností a pomoci pri pracovnom uplatnení;
§ 28	Nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu	pri príprave na školské vyučovanie a sprevádzanie dieťaťa do školského zariadenia a späť a pri záujmovej činnosti;
§ 29	Zariadenie núdzového bývania	pri záujmovej činnosti;
§ 31	Pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa	dobrovoľník môže poskytnúť bežné úkony starostlivosti o dieťa, pomoc pri príprave na školské vyučovanie a záujmovú činnosť;
§ 32	Zariadenie dočasnej starostlivosti o deti	pri príprave na školské vyučovanie záujmovej činnosti;
§ 32a	Služba na podporu zosúladzovania rodinného a pracovného života	bežné úkony starostlivosti o dieťa, pomoc pri príprave na školské vyučovanie a záujmovú činnosť;
§ 32b	Zariadenie starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa	x
§ 33	Služba včasnej intervencie	x
§ 34	Zariadenie podporovaného bývania	pri dohľade teda usmerňovaní a monitorovaní fyzickej osoby, pri zabezpečovaní úkonov starostlivosti o svoju domácnosť, pomoc pri praní, žehlení a údržbe bielizny a šatstva;
§ 35	Zariadenie pre seniorov	pri záujmovej činnosti;
§ 36	Zariadenie opatrovateľskej	pri záujmovej činnosti;

	služby	
§ 37	Rehabilitačné stredisko	x
§ 38	Domov sociálnych služieb	pri rozvoji pracovných zručností a záujmovej činnosti;
§ 39	Špecializované zariadenie	pri rozvoji pracovných zručností a záujmovej činnosti;
§ 40	Denný stacionár	pri rozvoji pracovných zručností a záujmovej činnosti,
§ 41	Opatrovateľská služba	dohľad a donáška jedla;
§ 42	Prepravná služba	asistencia a sprievod fyzickej osoby;
§ 43	Sprievodcovská služba a predčitateľská služba	sprievod na základné sociálne aktivity;
§ 44	Tlmočnická služba	x
§ 45	Sprostredkovanie tlmočnickej služby	x
§ 46	Sprostredkovanie osobnej asistencie	x
§ 47	Požičiavanie pomôcok	x
§ 52	Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci	x
§ 53	Krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií	x
§ 54	Odľahčovacia služba	x
§ 55	Pomoc pri výkone opatrovníckych práv a povinností	x
§ 56	Denné centrum	pri záujmovej činnosti;
§ 57	Podpora samostatného bývania	pri prevádzke domácnosti, podpora pri organizovaní času, podpora pri zapojení sa do spoločenského a pracovného života;
§ 58	Jedáleň	pri donáške jedla;
§ 59	Práčovňa	pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva fyzickej osoby;
§ 60	Stredisko osobnej hygieny	distribúcia jednorazových hygienických balíčkov;

Pri niektorých činnostiach je potrebné od dobrovoľníka požadovať splnenie ďalších predpokladov, napr. zdravotný preukaz na styk s potravinami, doklad o vzdelaní. Niektoré činnosti môžu dobrovoľníci vykonávať len so súhlasom fyzickej osoby (prijímateľa sociálnej služby) a niektoré činnosti len za prítomnosti odborného personálu poskytovateľa sociálnej služby alebo zodpovedného zástupcu poskytovateľa za konkrétnu sociálnu službu.

Záujmová činnosť je kultúrna činnosť, spoločenská činnosť, športová činnosť a rekreačná činnosť, ktoré sú zamerané na rozvoj schopností a zručností prijímateľa sociálnej služby.

Osobným vybavením je šatstvo, obuv, hygienické potreby, školské potreby a iné veci osobnej potreby. Nevyhnutné ošatenie a obuv sa poskytuje fyzickej osobe, ktorá si nevie alebo nemôže zabezpečiť nevyhnutné ošatenie a obuv v rozsahu potrebnom na zachovanie ľudskej dôstojnosti. Za nevyhnutné ošatenie a obuv sa považuje aj použité ošatenie a obuv.

Cieľové skupiny obyvateľov v komunite, v prospech ktorých je činnosť dobrovoľníkov v súlade so zákonom č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov :

- a) pre osoby so zdravotným postihnutím,
- b) osoby počas výkonu trestu odňatia slobody,
- c) osoby počas ochranej výchovy a po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, z výkonu väzby a z výkonu ochranej výchovy,
- d) osoby drogovu a inak závislé osoby,
- e) nezaopatrené deti,
- f) osoby odkázané na starostlivosť iných osôb, seniori,
- g) osoby trpiace domácim násilím,
- h) nezamestnané osoby alebo pri poskytovaní verejnoprospešných činností a ďalších činností v oblasti sociálnych vecí a zdravotníctva.

Účasť dobrovoľníkov na aktivitách samosprávy v súlade so zákonom č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov :

- 1) pri humanitárnej pomoci,

- 2) pri odstraňovaní foriem sociálneho a ekonomického znevýhodnenia a znevýhodnenia vyplývajúceho z dôvodu veku a zdravotného postihnutia, ktorého cieľom je zabezpečiť rovnosť príležitostí v praxi podľa osobitného zákona,
- 3) pri začleňovaní osôb žijúcich v sociálne vylúčenom spoločenstve do spoločnosti, najmä pri odstraňovaní všetkých foriem ich znevýhodnenia,
- 4) pri administratívnych prácach pre samosprávu.

Za predpokladu, že dobrovoľník bude mať uzatvorenú zmluvu s vysielajúcou organizáciou a bude realizovať činnosti pod dohľadom odborne spôsobilej osoby, uvedieme niektoré činnosti, ktoré sú pre systém poskytovania vzájomnej sociálnej pomoci a pre dobrovoľníkov obojstranným prínosom.

Tabuľka 2 : Navrhované činnosti dobrovoľníkov v sociálnych službách

Navrhovaná činnosť	Miesto výkonu činnosti
Zájmová činnosť (zájmová činnosť je kultúrna činnosť, spoločenská činnosť, športová činnosť a rekreačná činnosť so zameraním na rozvoj schopností a zručností prijímateľa sociálnej služby);	Integračné centrum
	Komunitné centrum
	Útulok
	Nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu
	Zariadenie núdzového bývania
	Pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa
	Služba na podporu zosúladovania rodinného života a pracovného života
	Zariadenie pre seniorov
	Zariadenie opatrovateľskej služby
	Domov sociálnych služieb
	Špecializované zariadenie
	Denný stacionár
Denné centrum	
Pomoc pri príprave na školské vyučovanie	Komunitné centrum

<p>(dobrovoľník sa predovšetkým stará o to, aby si dieťa úlohy riadne vypracovalo, vytvára preň optimálne prostredie a povzbudzuje dieťa k pozitívnym výkonom, príležitostne mu môže pomôcť vysvetlením nejakých nejasností, ale podporuje ho v tom, aby každú úlohu vypracovalo správne);</p>	Nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu
	Pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa
	Zariadenie dočasnej starostlivosti o deti
	Služba na podporu zosúladovania rodinného života a pracovného života
	Prirodzené rodinné prostredie
	Zariadenie podporovaného bývania
<p>Pomoc pri prevádzke domácnosti, podpora pri organizovaní času, podporu pri zapojení sa do spoločenského života;</p>	Prirodzené rodinné prostredie
	Zariadenie podporovaného bývania
	Opatrovateľská služba
	Podpora samostatného bývania
<p>Pomoc pri dohľade teda usmerňovaní a monitorovaní fyzickej osoby pri zabezpečovaní úkonov starostlivosti o svoju domácnosť, pomoc pri praní, žehlení a údržbe bielizne a šatstva;</p>	Prirodzené rodinné prostredie, opatrovateľská služba
	Zariadenie podporovaného bývania
<p>Pomoc pri donáške jedla;</p>	Opatrovateľská služba
	Služby jedálne
<p>Pomoc pri aktivitách určených pre fyzickú osobu organizované na účel obnovy pracovných schopností</p> <p>(dobrovoľník v úzkej spolupráci s inštruktorom sociálnej rehabilitácie využíva schopnosti klienta a pomáha pri vykonávaní činnosti uplatňujúc svoje zručnosti);</p>	Rozvoj pracovných zručností
	Integračné centrum
	Útulok
	Domov na polceste
	Domov sociálnych služieb
	Špecializované zariadenie
	Denný stacionár
<p>Distribúcia jednorazových balíčkov potravinovej pomoci, hygienických balíčkov;</p>	Otvorené prostredie

4.4.2. Šport

Pôsobenie dobrovoľníkov pri športových činnostiach upravuje zákon o športe č. 440/2015 Z. z. Upravuje aj náležitosti týkajúce sa dobrovoľníkov v športe. Zmluvu o dobrovoľníckej činnosti je možné využiť na zabezpečenie organizácie športových podujatí alebo bežnej prevádzky športového klubu. Pri zmluve o dobrovoľníckej činnosti nejde o pracovnoprávny vzťah a športový klub ako prijímateľ dobrovoľníckej činnosti nemá povinnosť takéhoto dobrovoľníka prihlasovať do sociálnej a zdravotnej poisťovne a platiť za neho poisťné a daň zo závislej činnosti. Právny základ na realizáciu dobrovoľníctva v športe upravuje § 3 písm. k) bod 6, § 6 ods. 1 v spojení s § 6 ods. 3 písm. c), § 80 ods. 7 zákona o športe, pričom športový odborník môže vykonávať svoju činnosť športového odborníka ako dobrovoľník za predpokladu, že ide o trénera alebo inštruktora športu, fyzickú osobu vykonávajúcu odbornú činnosť v športe na základe odbornej spôsobilosti získanej podľa osobitného predpisu, fyzickú osobu vykonávajúcu odbornú činnosť v športe na základe odbornej spôsobilosti určenej predpismi športového zväzu, fyzickú osobu vykonávajúcu činnosť v športe, na ktorú sa v súlade s pravidlami súťaže a predpismi športového zväzu nevyžaduje odborná spôsobilosť, príslušnosť k športovej organizácii. Výkon dobrovoľníckej činnosti v športe je veľmi široký a ich činnosť je pri realizácii športových podujatí dôležitá. Okrem usporiadateľských dobrovoľníkov ide aj o technické a pomocné činnosti, ako napr. zberač lôpt, hlásateľ, hospodár pretekov, časomerač alebo iná osoba podieľajúca sa na zabezpečovaní organizácie súťaže, na výkon činnosti ktorej sa nevyžaduje odborná spôsobilosť. Pre každý druh športu je okruh týchto osôb naozaj rôznorodý, preto je dôležité, aby si kluby zadefinovali tieto dobrovoľnícke činnosti a do registra fyzických osôb zapísali odborníkov, ktorí budú jednotlivé činnosti vykonávať. V zmysle § 80 ods. 7 zákona o športe sa do registra fyzických osôb v športe okrem údajov podľa § 80 ods. 2, 3 a 6 zákona o športe zapisujú aj údaje podľa ods. 7, a to:

- 1) označenie prijímateľa dobrovoľníckej činnosti,
- 2) označenie vysielajúcej organizácie,
- 3) miesto, obsah a trvanie dobrovoľníckej činnosti,

- 4) súťaž alebo projekt, v súvislosti s ktorým bola vykonávaná dobrovoľnícka činnosť,
- 5) poskytnuté materiálne zabezpečenie a náhrady.

Zákon o športe ďalej v § 99 ods. 2 ustanovuje, že ak úkon, ktorý má byť vykonaný prostredníctvom informačného systému športu nemožno takto vykonať, povinná športová organizácia ho vykoná v listinnej forme. Ak nie je možné zverejnenie v informačnom systéme športu, príslušná športová organizácia informáciu zverejní na svojom webovom sídle. Za webové sídlo je možné považovať aj stránku na webovom sídle www.facebook.com za predpokladu, že táto stránka a informácie na nej sú prístupné verejnosti.

Zákon o dobrovoľníctve upravuje postup pri uzatváraní zmluvných vzťahov a základné náležitosti zmlúv medzi dobrovoľníkmi a prijímateľmi dobrovoľníckej činnosti, resp. vysielajúcimi organizáciami, zmluvné vzťahy medzi prijímateľmi dobrovoľníckej činnosti a vysielajúcimi organizáciami, práva a povinnosti prijímateľov dobrovoľníckej činnosti a vysielajúcich organizácií vo vzťahu k dobrovoľníkom a ďalšie základné náležitosti na zabezpečenie riadneho výkonu dobrovoľníckej činnosti. Rozlišuje tri základné druhy vzťahov pri vykonávaní dobrovoľníckej činnosti, a to vzťah medzi:

- 1) dobrovoľníkom a prijímateľom dobrovoľníckej činnosti,
- 2) dobrovoľníkom a vysielajúcou organizáciou,
- 3) dobrovoľníkom, vysielajúcou organizáciou a prijímateľom dobrovoľníckej činnosti.

Najčastejší zmluvný vzťah na Slovensku vzniká medzi dobrovoľníkom a prijímateľom dobrovoľníckej činnosti, ktorým zvyčajne býva športový klub alebo iná športová organizácia. V tomto prípade je prijímateľ povinný:

- a) uzatvoriť zmluvu s dobrovoľníkom,
- b) zabezpečiť plnenie povinností a opatrení podľa zákona č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v rozsahu nevyhnutnom na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia dobrovoľníka pri výkone dobrovoľníckej činnosti tak, aby dobrovoľnícku činnosť

- dobrovoľník vykonával v podmienkach neohrozujúcich jeho život a zdravie vzhľadom na druh a povahu dobrovoľníckej činnosti,
- c) zabezpečiť oblečenie, najmä pracovný odev a iné osobné ochranné pracovné prostriedky a pracovné pomôcky pred začatím vykonávania dobrovoľníckej činnosti,
  - d) vydať písomné potvrdenie o trvaní, rozsahu a obsahu dobrovoľníckej činnosti a písomné hodnotenie jeho dobrovoľníckej činnosti,
  - e) poučiť dobrovoľníka, a ak ide o dobrovoľníka mladšieho ako 18 rokov aj jeho zákonného zástupcu, o rizikách spojených s výkonom dobrovoľníckej činnosti, ktorá by mohla ohroziť jeho zdravie alebo život,
  - f) po dohode s dobrovoľníkom uzavrieť poistenie zodpovednosti za škodu, ktorú spôsobí,
  - g) po dohode s dobrovoľníkom uzavrieť v prospech dobrovoľníka poistenie pre prípad jeho úrazu,
  - h) uhradiť náhradu za stratu času dobrovoľníka zapísaného v informačnom systéme športu, ak tak bolo dohodnuté v zmluve o dobrovoľníckej činnosti.

Niektoré malé športové kluby tieto povinnosti podceňujú, hlavnou príčinou môže byť ekonomické náklady s tým súvisiace, administratívna náročnosť, prípadne nedostatok odborného personálu, ktorý je kompetentný zabezpečiť potrebné odborné školenia dobrovoľníkov, pripraviť zmluvu o výkone dobrovoľníckej činnosti.

Na druhom mieste sa vyskytuje vzťah medzi dobrovoľníkom a vysielajúcou organizáciou, ktorým je športová organizácia. V tomto prípade sa uzatvára zmluva o dobrovoľníckej činnosti medzi dobrovoľníkom a vysielajúcou organizáciou, ktorá organizuje alebo sprostredkúva dobrovoľnícku činnosť pre inú osobu s jej súhlasom a v jej prospech. Prijímateľom môže byť lokálny športový klub. Z uvedeného je zrejmé, že predpokladom takéhoto postupu je spolupráca dobrovoľníka, vysielajúcej organizácie a prijímateľa dobrovoľníckej činnosti.

Z pohľadu efektívneho manažmentu a využitia dobrovoľníkov v športe sa javí tretia možnosť, keď dobrovoľníka pre prijímateľa - športový klub - zabezpečí vysielajúca organizácia, ako napr. národný športový zväz. Športovému klubu odpadajú určité povinnosti a dobrovoľník

zároveň dostáva plnohodnotnú podporu vo forme vysielajúcej organizácie. Medzi národným športovým zväzom (ako vysielajúcou organizáciou) a športovým klubom (ako prijímateľom dobrovoľníckej činnosti) je potrebné uzatvoriť určité vzťahy a dohodu. Dohoda musí byť v súlade so zmluvou o dobrovoľníckej činnosti, ktorú národný športový zväz uzatvorí s dobrovoľníkom. Dohoda o spolupráci a o podmienkach vykonávania dobrovoľníckej činnosti môže okrem spôsobu, rozsahu a obsahu výkonu dobrovoľníckej činnosti v prospech športového klubu obsahovať možno aj detailnejšie podmienky realizácie dobrovoľníckej činnosti.

Dohoda o spolupráci môže obsahovať:

- podmienky spolufinancovania nákladov vynaložených národným športovým zväzom na dobrovoľníka,
- frekvenciu súťaží a rozsah súťaže, ktorú športový klub organizuje a pre ktorú potrebuje dobrovoľníkov,
- spôsob vedenia právnej a ekonomicko-účtovnej agendy súvisiacej s dobrovoľníkom, teda do akej miery zabezpečí tieto činnosti národný športový zväz a do akej športový klub,
- spôsob nahlasovania potreby dobrovoľníkov pre športový klub a základné obsahové náležitosti takéhoto nahlásenia,
- určenie počtu potrebných dobrovoľníkov, dĺžku trvania dobrovoľníckej činnosti, miesto výkonu dobrovoľníckej činnosti a jej obsah,
- spôsob materiálneho zabezpečenia dobrovoľníka (stravovanie a ubytovanie, doprava, potreba osobného vybavenia, pracovné pomôcky alebo jednotné oblečenie dobrovoľníkov),
- potrebu zabezpečenia inštruktáže, výcviku, školenia alebo inej odbornej prípravy.

Spolupráca na viac sezón alebo rokov sa dá dohodnúť aj uzatvorením rámcovej dohody o podmienkach výkonu dobrovoľníckej činnosti pre bližšie neurčený počet prípadov vzájomnej spolupráce na určité vymedzené časové obdobie .

Z pohľadu zákona o dobrovoľníctve národné športové zväzy vystupujú ako vysielajúce organizácie, ktoré pre dobrovoľníkov vytvárajú komplexný servis a vytvárajú si databázy

dobrovoľníkov podľa druhu športov a jednotlivých regiónov. V prípade, že športový klub využije svoju možnosť a v súlade s rámcovou zmluvou nahlási včas svoju požiadavku, národný športový zväz pristúpi k predbežnému osloveniu dobrovoľníkov vedených vo svojej databáze a k uzatvoreniu zmluvy o výkone dobrovoľníckej činnosti s týmito dobrovoľníkmi. Závisí od národných športových zväzov a športových klubov, či využijú ustanovenia zákona o športe a zákona o dobrovoľníctve v prospech rozvoja dobrovoľníctva a ochrany práv dobrovoľníkov pôsobiacich v športe.

4.4.3. Kultúra a umenie

Kultúra a umenie je jednou z dôležitých oblastí, ktoré vplývajú na každého z nás. Výrazné spoločensko-ekonomické zmeny v poslednom období poznačili aj postavenie umenia, jeho potrebu vo vedomí ľudí, podmienky a možnosti jeho rozvoja. Decentralizácia niektorých štátnych kultúrnych inštitúcií na regionálnu samosprávu, miestnu samosprávu, neustále znižovanie verejných rozpočtov na kultúru, nedostatok finančných zdrojov pre neštátne subjekty a aktivity zhoršilo podmienky na rozvoj kultúry a umenia na Slovensku. Vedomie, že kultúra a umenie sú integrálnou súčasťou nášho života, je ojedinelé. Väčšina obyvateľov už považuje kultúru a umenie za zábavu a oddych, prípadne príjemnú voľnočasovú aktivitu. Spôsobuje to celkový morálny úpadok súčasnej spoločnosti s prevahou konzumného spôsobu života s tým, že sa prestávame zamýšľať nad úlohou umenia a jeho možnosťou ovplyvniť charakter i duchovný rozmer človeka. Umenie vplýva na kultúru národa. Umenie prináša radosť, poznanie, poučenie, útechu, učí empatii, rozvíja myslenie a kreativitu, pomáha chápať zložitost' sveta a má schopnosť pomáhať pri riešení sociálnych, ekonomických či vedeckých problémov spoločnosti. Rôznorodosť a kreativitu do oblasti kultúry prinášajú rôzne mimovládne organizácie zamerané na kultúrnu a osvetovú činnosť a dobrovoľníci.

O zviditeľnenie témy dobrovoľníctva v oblasti kultúry sa pričínilo Národné osvetové centrum, ktoré vydalo metodický materiál Dobrovoľníctvo v oblasti kultúry, ktorý bol spracovaný k Európskemu roku dobrovoľníctva 2011. Cieľom tohto materiálu je inštruovať pracovníkov v oblasti miestnej a regionálnej kultúry v otázkach spolupráce s dobrovoľníkmi, rozšíriť

vzdelávanie týchto pracovníkov o nový obsahovo-tematický celok. Publikácia podáva základnú charakteristiku dobrovoľníctva ako sociálneho fenoménu, vymedzuje kľúčové pojmy a prezentuje metódy a konkrétne postupy zapájania dobrovoľníkov do činnosti organizácií a subjektov pôsobiacich v oblasti kultúry so zámerom podporovať ich úsilie o širšie využitie potenciálu dobrovoľníckej činnosti. Súčasť metodickej príručky tvorí aj zoznam literatúry k dobrovoľníctvu, databáza neziskových organizácií v oblasti kultúry, ktoré využívajú služby dobrovoľníkov a organizácií venujúcich sa náboru, školeniu a vzdelávaniu dobrovoľníkov. Najdôležitejším dôvodom dobrovoľníctva v kultúre je tiež motivácia dobrovoľníka, jeho záujmy v oblasti kultúry, prípadné štúdium v kultúrnom odbore. Dobrovoľníci môžu pôsobiť v rôznych oblastiach kultúry a umenia a orientovať svoju činnosť na divadlo, hudbu, tanec, múzeá, galérie a knižnice a, samozrejme, oblasť ochrany pamiatok. V rámci kultúry sa najviac spája dobrovoľnícka činnosť so známymi festivalmi, kde je zvyčajne veľká potreba pomoci dobrovoľníkov. Samotná príprava a koordinácia veľkých festivalov sa dá zvládnuť aj pri menšom počte odborníkov, ale realizácia festivalov a podujatí potrebuje nárazový nábor väčšieho množstva dobrovoľníkov. Nie je to však len táto oblasť.

Dobrovoľníci vykonávajú množstvo ďalších konkrétnych činností:

- v oblasti knihovníctva,
- kurátorské práce (pod vedením odborníka),
- administratívne práce, dokumentačné a archivačné práce,
- lektorstvo (v prípade odborne vzdelaných dobrovoľníkov),
- technická výpomoc v divadle (osvetľovanie, ozvučenie),
- manuálna pomoc v prípadoch sťahovania alebo presúvania nábytku, kulís,
- tvorivá práca pri výrobe kulís,
- distribúcia plagátov, letákov,
- dotazníkové šetrenia či internetový rešerš,
- asistenti produkcie či produkčný,
- projektová asistencia, kde dobrovoľník zodpovedá za časť prípravnej fázy projektu.

Jedným z najväčších problémov organizácií s prijímaním a koordináciou dobrovoľníkov v oblasti kultúry je nedostatok financií na vytvorenie kvalitného servisu pre dobrovoľníkov, na zabezpečenie koordinátora dobrovoľníkov, či absencia zamestnanca organizácie, pod dohľadom ktorého by boli dobrovoľníkom zverené profesionálnejšie úlohy. Takto sa z dobrovoľníkov niekedy stáva len „pomocná sila“. Nedostatok financií v tejto sfére zabraňuje profesionalizácii dobrovoľníctva ako takého. Práve preto je na lokálnej úrovni potrebné prepojenie samospráv s dobrovoľníckymi centrami, ktoré sa dlhodobo venujú pôsobeniu dobrovoľníkov v oblasti kultúry a hľadať benefity pre ich činnosť. Dobrovoľnícke centrá majú dobrovoľníctvo propagovať v spoločnosti a vytvárajú tiež rôzne dobrovoľnícke programy, do ktorých sa dobrovoľníci môžu priamo zapájať, alebo organizujú školiace aktivity a kurzy. Dobrovoľnícke programy vytvárané na regionálnej úrovni pomáhajú rozvoju a prezentácii dobrovoľníctva v určitej geografickej oblasti, a teda zasahujú adresnejšie väčšie množstvo ľudí.

Rozvoju dobrovoľníctva významne pomáhajú rôzne dotačné programy nadnárodných spoločností, nadácií, regionálnych a miestnych samospráv. Práve vďaka týmto grantovým programom a pomoci dobrovoľníkov sa podarilo v mestách a obciach:

- realizovať oddychové zóny, športoviská či kultúrne zóny,
- zvýšiť informovanosť obyvateľov vďaka informačným tabuliam,
- vydávať regionálnu tlač a periodiká,
- propagovať aktuálne zaujímavosti regiónu,
- zachovať kultúrne zvyklosti regiónov, činnosť ochotníckych divadiel,
- zabezpečovať činnosť folklórnych súborov, tradičné kultúrne festivaly,
- zriadiť dedinské múzeá s lokálnymi historickými artefaktmi, letné čítárne s výpožičnými knižnými búdkami,
- realizovať komunitné projekty zamerané na spoločné trávenie voľného času, aktivity zblížujúce komunity, projekty integrujúce rôzne skupiny obyvateľov,
- organizovať ochotnícke predstavenia pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, divadelné predstavenia pre deti z rómskej komunity,

- pripravovať rôzne kultúrne podujatia užívateľov zariadení sociálnych služieb,
- prepojiť spolupráci mladých ochotníkov a dobrovoľníkov z radov seniorov.

4.4.4. Životné prostredie

Ochrana životného prostredia a zabezpečenie práva na zdravé životné prostredie sú témy, o ktorých sa dnes hovorí často nielen na národnej, ale aj na regionálnej a lokálnej úrovni. Naša spoločnosť je postavená pred vážne riziká súvisiace so životným prostredím, stratou biodiverzity, plytvaním prírodných zdrojov, globálnym znečisťovaním ovzdušia, zvyšovaním úrovne hluku a so zmenou klímy. Mnohé problémy ohrozujúce životné prostredie sú dlhodobo zakorenené v spoločenských a ekonomických systémoch. Z globálneho hľadiska sa nám táto téma zdá neuchopiteľná, ale ak začneme každý sám od seba, ak sa pozrieme na problematiku z hľadiska miestnej samosprávy, nájdeme množstvo pozitívnych systémových riešení a pilotných riešení, ktorými sa darí zlepšovať naše životné prostredie. Pre rozhodovanie na národnej a regionálnej úrovni je dôležité miestne zisťovanie a mapovanie stavu.

Do tohto procesu sa zapája čoraz viac aktivistov a dobrovoľníkov, ktorí sa hlásia k svojmu právu spolurozhodovať a posudzovať vplyv projektov, zámerov, činností z hľadiska životného prostredia a zdravia na miestnej úrovni. Záujem dobrovoľníkov o životné prostredie výrazne ovplyvňuje možnosť aktívne sa zapájať a pomáhať v tejto oblasti. Práve samospráva môže vytvoriť priestor na takúto diskusiu, inšpirovať sa názormi svojich obyvateľov a využiť ich potenciál pri ochrane životného prostredia. Prieskumy mimovládnych organizácií o činnosti dobrovoľníkov ukazujú, že až 14,5 % z celkového počtu si vyberá dobrovoľnícke programy a činnosti práve v oblasti životného prostredia a tento podiel medziročne narastá.

Z pohľadu stupňa urbanizácie v poslednom období zaznamenávame významné pohyby obyvateľstva, ich sťahovanie sa do miest, stretávame sa s vyludňovaním menších vidieckych sídiel. Faktom však je, že časť obyvateľstva je a bude viazaná na vidiecke prostredie, pričom pomer medzi počtom obyvateľov žijúcich v meste na Slovensku je zhruba 55 % a na vidieku 45 %. Vo vyspelých štátoch je tento pomer 80:20 %. Prírodné podmienky našej krajiny,

hustota osídlení a zlepšujúca sa dostupnosť vidieckeho obyvateľstva k službám ukazujú, že do roku 2050 nedôjde k výrazným pohybom obyvateľstva a k výraznej zmene stupňa urbanizácie. Obyvateľstvo Slovenska žije v 140 mestách a viac ako 2900 obciach. Problematika ochrany životného prostredia v 10 mestách s počtom obyvateľov nad 50-tisíc, v 28 mestách s počtom obyvateľov nad 20-tisíc a v 102 mestách s počtom obyvateľov do 20-tisíc je odlišná od problematiky malých obcí s počtom do 60 obyvateľov. Takýchto vidieckych osídlení máme 50. Z pohľadu samosprávy je preto dôležité problematiku ochrany životného prostredia obsiahnuť vo svojich územnoplánovacích dokumentoch, ktoré odzrkadľujú miestne špecifiká a v kontexte miestneho rozvoja musia počítať s posudzovaním vplyvu na životné prostredie.

Do riešenia našich environmentálnych problémov musíme zapojiť obyčajných ľudí a pýtať sa na ich názor. Samospráva musí nájsť spôsob a vytvoriť priestor pre svojich obyvateľov tak, aby mohli o nedostatkoch informovať a predkladať svoje návrhy. Poľnohospodári, záhradníci, poľovníci, včelári, rybári, športoví nadšenci, títo všetci majú dobré znalosti o miestnych podmienkach. Dobrovoľníci majú v tomto kľúčové postavenie.

V našich mestách a obciach sa dobrovoľníci najviac angažujú pri týchto činnostiach:

- distribúcia letákov o ochrane životného prostredia,
- organizovanie environmentálnych kampaní,
- organizovanie workshopov pre deti základných škôl o separácii odpadu,
- ohlasovanie činností škodlivých pre ľudí a prírodu,
- odhaľovanie nelegálnych skládok komunálneho odpadu,
- nahlasovanie nelegálnych výrubov stromov,
- skrášľovanie a upratovanie verejných priestorov,
- revitalizácia verejnej zelene,
- budovanie protipovodňových zátarás,
- budovanie verejných a domácich kompostovísk,
- triedenie, recyklácia,

- zbere druhotných surovín a recyklovateľného odpadu,
- označovanie poštových schránok s odmietnutím vhadzovania reklám.

Vo väčších mestách sa dobrovoľníci zapájajú aj do:

- humanizácie verejných priestorov,
- zriaďovania vertikálnych záhrad,
- zisťovania zeleného potenciálu v mestách,
- budovania mestských minizáhrad na strechách budov,
- budovania lokálnych minifariem na pestovanie plodín so záchytným a využitím dažďových vôd,
- obnovy včelstiev, ktorým sa v mestách darí pre menší výskyt pesticídov,
- monitorovania likvidácie nelegálneho odpadu zo zahraničia vo veľkokapacitných kotolniach, spaľovniach či cementárňach,
- propagácie zdravého životného štýlu a novými spôsobmi, ako napr. ploggingom, teda zbieraním odpadkov počas behania v prírode alebo svojom okolí.

4.4.5. Deti a mládež

Miestna územná samospráva je v súlade s originálnymi kompetenciami zriaďovateľov základných škôl, základných umeleckých škôl, predškolských zariadení, školských klubov detí, školských stredísk záujmovej činnosti a centier voľného času. Tieto zariadenia navštevujú deti vo veku do 15 rokov. V zmysle § 3 ods.2. písm. e) zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov dobrovoľníckou činnosťou nie je činnosť vykonávaná osobami, ktoré nedovršili 15 rokov. Zároveň v zmysle § 11 ods.1 zákona č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách v znení neskorších predpisov mládežníckym dobrovoľníkom môže byť štátny občan Slovenskej republiky, občan iného členského štátu Európskej únie alebo občan tretieho štátu, ktorý dovŕšil vek najmenej 15 rokov a najviac 30 rokov a je bezúhonný. Činnosť detí vo veku do 15 rokov nemôžeme považovať za dobrovoľnícku činnosť. Spájanie

detí s témou dobrovoľníctva preto môžeme za určitých podmienok len prostredníctvom výchovy k dobrovoľníctvu. Aj v rámci výchovného procesu alebo trávenia voľného času v centrách voľného času môže dieťa vo veku do 15 rokov vykonávať aktivity len so súhlasom svojho zákonného zástupcu a len pod dohľadom zodpovednej plnoletej fyzickej osoby. Zároveň ak sa vykonávajú aktivity, na ktorých sa deti vychovávajú k dobrovoľníctvu, je im potrebné zabezpečiť zodpovedajúcu úroveň ochrany bezpečnosti a zdravia. Dieťa vo veku do 15 rokov nemôže ani v rámci tohto výchovného procesu vykonávať aktivity, ktoré sú nevhodné z hľadiska jeho veku a sú duševne, fyzicky, sociálne alebo morálne nebezpečné a škodlivé a zasahujú do vzdelávania detí.

Výchovu a vzdelávanie detí je možné realizovať:

- ako súčasť vzdelávacieho obsahu vyučovacích predmetov s využitím medzi-predmetových vzťahov,
- v rámci samostatného predmetu v rámci voliteľných hodín,
- pedagógom, ktorý je aktívnym vzorom pre deti a svojím príkladom ukazuje na možnosti urobiť niečo viac v prospech iných,
- rozhovormi s deťmi o dobrovoľníctve ich starších súrodencov, rodičov či priateľov,
- hravou a zážitkovou formou tak, aby to deťom prinieslo radosť, naplnenie a uspokojenie,
- v rámci neformálneho vzdelávania alebo informálneho učenia sa.

Pokiaľ ide o účasť na neformálnom vzdelávaní alebo informálnom učení sa, dieťa je v zásade spôsobilé rozhodnúť sa, či sa chce zúčastniť na mimoškolských aktivitách. Vzhľadom na to, že účasťou na aktivitách, ktoré škola alebo centrum voľného času organizuje v prospech detí, preberá zodpovednosť a dohľad nad nimi. Z praktického hľadiska je dobré, ak organizácia (škola, centrum voľného času) disponuje preukázateľným súhlasom zákonného zástupcu s účasťou dieťaťa na realizovaných aktivitách vrátane podmienok, za akých dieťa aktivity vykonáva.

Obdobie medzi detstvom a dospelosťou je etapa života, ktorá je pre náš celkový život nesmierne dôležitá. Táto etapa je rozhodujúca aj pre ďalšie smerovanie mladého človeka. V priebehu tohto obdobia robíme najvýznamnejšie životné rozhodnutia. Mladí ľudia

opúšťajú základné školy, rozhodujú sa či budú ďalej študovať alebo pracovať, osamostatňujú sa od rodičov, učia sa samostatne hospodáriť, zakladajú si rodiny. Učia sa niesť za svoje rozhodnutia zodpovednosť, prekonávať prekážky pri nedostatku dôležitých životných skúseností. Podľa literatúry zaoberajúcej sa mládežou môžeme za toto obdobie považovať obdobie približne medzi 15. až 30. rokom života.

Dobrovoľníctvo je dôležitou oblasťou pri formovaní hodnôt mladých ľudí, dáva priestor na objavovanie seba samého, silných a slabých stránok, dáva priestor na seberealizáciu. Mladí ľudia počas dobrovoľníckej činnosti získavajú nové zručnosti, objavujú a rozvíjajú svoje talenty, získavajú nové návyky vo vzťahu k zvyšovaniu možnosti uplatnenia sa v konkurenčnom prostredí a zisťujú, že zároveň naplňajú aktuálne potreby spoločnosti. V priateľskej atmosfére aktívnych mladých ľudí nadväzujú nové vzťahy, ktoré im umožňujú byť súčasťou aktívneho občianstva, solidarity mladej generácie a praktizovania medzigeneračnej solidarity. Dobrovoľníctvu venuje pozornosť aj Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 až 2020, ktorá v oblasti dobrovoľníctva považuje zapojenie čo najväčšieho počtu mladých ľudí do dobrovoľníctva za jeden zo strategických cieľov. Nástrojom má byť vytváranie rôznorodých dobrovoľníckych príležitostí reagujúcich na aktuálne potreby mladých ľudí, trendy v dobrovoľníctve a zabezpečenie udržateľnosti mladých ľudí v dobrovoľníctve. Jedným z opatrení je prepojiť dobrovoľníctvo s formálnym vzdelávaním a celoživotným vzdelávaním. Vzdelávaniu a výskumu sa venujeme v inej časti tejto štúdie.

Práca s mladými ľuďmi v oblasti dobrovoľníctva má určite svoje špecifiká, ktorými by sa mali organizácie pracujúce s mládežou riadiť. Týmto špecifikám sa venuje vo svojej štúdii Dobrovoľníctvo mládeže a možnosti jeho rozvoja aj autorka N. Gabovičová, ktorá definuje východiská rozvoja dobrovoľníctva mládeže, motivujúce faktory v rozvoji mládežníckeho dobrovoľníctva a otázky dobrovoľníckeho manažmentu a nástrojov podpory dobrovoľníctva mládeže.

Uvádza odporúčania, ktoré sa týkajú zapájania mládeže do dobrovoľníctva:

- vytvárať aktivity v súlade s potrebami a záujmami mládeže,

- pozývať mladých ľudí do činností a zapájať ich do konkrétnych aktivít,
- prejavovať mladým ľuďom uznanie vo vzťahu k ich schopnostiam, zručnostiam, ktoré sú nevyhnutnou súčasťou na zabezpečenie kvality dobrovoľníckej činnosti,
- posilňovať u mladého človeka pocit užitočnosti a potrebnosti v konkrétnej činnosti.

4.4.6. Podpora dobročinnosti a darcovstva

Dobročinnosť na Slovensku nie je neznámym pojmom, súvisí to aj s kresťanskou tradíciou, ale aj so vznikom dobročinných spolkov začiatkom 19. storočia. Tam, kde bola chudoba, tam sa otvárala aj cesta pre dobročinnosť, pre rôzne aktivity motivované snahou pomôcť inému človeku, skupine ľudí, ba dokonca aj štátu. Dobročinnosť bola vždy spájaná s konaním dobra v prospech iných, ktorí nie sú v blízkom rodinnom vzťahu. Darcovstvo je len jedna z možných prejavov dobročinnosti. Väčšina dobrovoľníkov sa prejavuje svojím altruistickým správaním, nesebeckým správaním sa a túžbou pomáhať druhým. Prosociálne správanie dobrovoľníkov sa tak prejavuje skutkami a konkrétnymi aktivitami vykonávanými pre druhých, bez očakávania materiálnej alebo finančnej náhrady a sociálneho súhlasu. Dobrovoľníci tak ochotne pomáhajú na úkor svojho osobného voľna, využívajú pritom svoju energiu, vedomosti a schopnosti na pomoc iným. Obyvatelia Slovenska sa častejšie stretávajú s rôznymi charitatívnymi aktivitami smerovanými na zmierňovanie okamžitého utrpenia, poskytovanie okamžitej a systémovej pomoci ľuďom v núdzi. Vo väčšine prípadov ide o dobročinnú pomoc nemajetným, chorým, opusteným, starým osamelým a nevládnym obyvateľom. Charitatívna činnosť je smerovaná aj ľuďom bez prístrešia a obetiam násilných trestných činov. Jednou z najmodernejších foriem darcovstva je filantropia. Tento druh darcovstva sa snaží podporovať vzdelávanie, inovácie, schopnosti jednotlivcov alebo širších cieľových skupín obyvateľstva k svojpomoci. Filantropické aktivity sa zameriavajú na naštartovanie a podporu procesov, ktoré vedú k zvýšeniu kvality života niektorých skupín obyvateľstva, ale aj celej spoločnosti. Niektorí podnikatelia a obchodné spoločnosti sa začínajú správať zodpovedne voči svojmu okoliu a v rámci firemnej filantropie hľadajú spôsob, ako časť svojho zisku venovať komunite (obci, mestu), v ktorej pôsobia. Súčasťou ich

obchodnej stratégie na dosahovanie svojich cieľov si stanovujú aj sociálne ciele, sú otvorení myšlienkam firemného dobrovoľníctva.

Miestna samospráva má aj v oblasti dobročinnosti a darcovstva nezastupiteľné miesto. Najlepšie pozná jednotlivcov skupín svojich obyvateľov, ktorým je pomoc smerovaná a v tejto oblasti môže:

- vyhľadávať ľudí, ktorí pomoc potrebujú,
- vo svojich periodikách a na webových sídlach zverejňovať príbehy ľudí odkázaných na okamžitú alebo dlhodobú pomoc,
- organizovať a vyhlasovať verejné zbierky,
- preveriť účely a propagovať online zbierky formou zasielania sms správ,
- praktizovať myšlienku participatívnej dobročinnosti a pokiaľ je to možné, aktivovať do vzájomnej pomoci aj obdarovaných,
- podporiť lokálnu mimovládnu organizáciu, ktorá sa dobročinnosti venuje dlhodobo,
- morálne oceňovať darcov, filantropov a obchodné spoločnosti.

Osobitné miesto pri využívaní potenciálu regiónu majú komunitné nadácie. Prostredníctvom podpory projektov komunit občanov na lokálnej úrovni sa zvyšuje kvalita života. Komunitné nadácie rozvíjajú darcovstvo a dobrovoľníctvo, podporujú občianske iniciatívy v regióne, rozvoj kultúry, športu, vzdelávania a voľnočasových aktivít obyvateľov, aktivít na rozvoj a ochranu duchovných a kultúrnych hodnôt, ochranu a tvorbu životného prostredia, podporujú rozvoj vedy a výskumu, zachovanie prírodných hodnôt, ochranu zdravia, ochranu práv detí a mládeže, prácu s rómskou komunitou. Komunitné nadácie propagujú obce a mestá a aktívne prispievajú k rozvoju cestovného ruchu. Tieto ciele naplňajú prostredníctvom grantových programov. Asociácia komunitných nadácií už vyše 15 rokov koordinuje činnosti a pomáha ôsmim lokálnym nadáciám, ktoré sú jedinečné vo svojej komunite, dobre poznajú potreby svojich komunit a vďaka partnerstvám s miestnymi darcami finančne podporujú napĺňanie rôznorodých potrieb ľudí, neziskových organizácií, šíria myšlienky miestneho darcovstva, dobrovoľníctva a svojpomoci.

4.4.7. Vzdelávanie a výskum

Vzdelávanie dobrovoľníkov slúži na to, aby sa dobrovoľníci stali skutočne efektívnou pomocou pre organizácie. Aby sa vedeli zorientovať tak v poslaní, ako aj v činnosti organizácie, pre ktorú pracujú, a následne sa vedeli do jej aktivít efektívne začleniť. Koncepcia výchovy a vzdelávania v materských školách, v základných školách a v stredných školách bola schválená 19. 4. 2018. Vypracovaná bola v súlade s Programovým vyhlásením vlády SR na roky 2010 až 2014, v ktorom sa kladie zvýšený dôraz na rast vzdelania, vedy a výskumu.

Obsahuje popis najväčších problémov v oblasti regionálneho školstva, pomenúva ich najvýraznejšie príčiny a definuje cieľový stav, zmeny. Materiál obsahuje návrh opatrení legislatívneho charakteru najmä vo vzťahu k úprave školského zákona, zákona o odbornom vzdelávaní a príprave, zákona o štátnej správe v školstve a školskej samospráve, zákona o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení, ako aj návrh na úpravu iných všeobecne záväzných právnych predpisov. Koncepcia zároveň obsahuje návrh opatrení nelegislatívneho charakteru smerujúcich najmä k úprave obsahu výchovy a vzdelávania, kontinuálnemu vzdelávaniu a iným dôležitým problematikám. Schválená koncepcia je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, zákonmi, medzinárodnými zmluvami a medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná, a s právom Európskej únie.

Podpora rozvoja dobrovoľníctva sa v praxi zameriava predovšetkým na vzdelávacie aktivity, ale aj ďalšie podporné opatrenia. Vzdelávanie v oblasti dobrovoľníctva sa realizuje v dvoch smeroch:

- 1) vzdelávanie pre koordinátorov dobrovoľníkov,
- 2) vzdelávanie na podporu rozvoja Európskej dobrovoľníckej služby v rámci programu Mládež v akcii.

Od 1. januára 2014 sa začal nový program EÚ v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu, a to Erasmus+. Sedemročný program je zameraný na posilnenie zručností, zamestnateľnosti a podporu modernizácie vzdelávania, odbornej prípravy a systémov práce s mládežou. Nový program Erasmus+ zlučuje všetky doterajšie programy EÚ pre vzdelávanie, odbornú prípravu, mládež a šport vrátane programu celoživotného vzdelávania (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig), programu Mládež v akcii a piatich programov medzinárodnej spolupráce (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink a program pre spoluprácu s industrializovanými krajinami). Žiadatelia tak budú mať lepší prehľad o ponúkaných možnostiach a vďaka ďalšiemu zjednodušeniu sa zlepší aj dostupnosť programu.

4.4.8. Prevencia a pomoc pri humanitárnych a prírodných katastrofách

Pod humanitárnou pomocou rozumieme pomoc v stave núdze a tiesni. Obvykle býva odpoveďou jednotlivcov, organizácií, samospráv a rôznych inštitúcií na mimoriadnu udalosť, ktorú nemožno predvídať. Je to prejav solidarity s ľuďmi, ktorí sa náhle alebo dlhodobo ocitli v núdzi prostredníctvom pomoci, podpory a záchranných operácií. V celosvetovom meradle humanitárna pomoc smeruje predovšetkým k tým najzraniteľnejším obyvateľom rozvojových krajín, obetiam prírodných katastrof, kríz, vojnových konfliktov pri nedostatku potravín, ošatenia, liekov. Núdzové situácie je nutné riešiť v krajinách, ktoré jednotlivé štáty nedokážu zvládnuť z vlastných zdrojov, pričom ľudia v tejto situácii trpia alebo prichádzajú o dôstojnosť. Pri poskytovaní tejto pomoci je nevyhnutné dodržiavanie humanitárnych princípov, predovšetkým ľudskosti, nestrannosti, neutrality a nediskriminácie.

V podmienkach Slovenska sa humanitárna pomoc zameriava hlavne na preventívne a pohotovostné programy, najmä v osobitne rizikových oblastiach, a to formou zriadenia účinnej inštitucionálnej pomoci, posilnením systémov včasného varovania a iných opatrení na ochranu obyvateľstva. V prípade náhlych mimoriadnych udalostí sa poskytuje okrem okamžitej pomoci aj rehabilitačná pomoc nazývaná ako post-humanitárna pomoc. Ide o súhrn ozdravných a rekonštrukčných prác v závislosti na potrebách postihnutého obyvateľstva, dostupných finančných a technických prostriedkov i ľudských zdrojov. Humanitárna pomoc na Slovensku je vnímaná v dvoch rovinách, ako pomoc iným krajinám

včítane vysielania dobrovoľníkov a taktiež ako pomoc pri krátkodobých alebo dlhodobo pretrvávajúcich problémoch jednotlivcov, skupín obyvateľov alebo osídlení.

Medzi krátkodobé mimoriadne udalosti, pri ktorých sa dobrovoľníci zapájajú do likvidácie a odstránenia následkov, sú požiare alebo záplavy. Miestna územná samospráva sama poskytuje alebo zabezpečuje:

- 1) náhradné ubytovanie pre postihnutých občanov,
- 2) vyhlásenie verejnej zbierky,
- 3) distribúciu hygienických a dezinfekčných prostriedkov,
- 4) zber potravín,
- 5) zber šatstva,
- 6) zber a distribúciu domácich spotrebičov nevyhnutných na chod domácnosti.

Za dlhodobé problémy, pri ktorých samospráva v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami poskytuje humanitárnu pomoc, môžeme považovať:

- a) pomoc ľuďom bez domova,
- b) pomoc ľuďom žijúcich v osídleniach s koncentrovanou chudobou.

Najčastejšími intervenciami pri ktorých dobrovoľníci pomáhajú, je:

- varenie a distribúcia jedál,
- zber a distribúcia hračiek a školských pomôcok,
- zber a distribúcia obuvi a ošatenia,
- terénna medicína.

Veľmi dôležitou kompetenciou miestnej samosprávy je možnosť vyhlásenia verejnej zbierky podľa zákona č. 63/1973 Zb. o verejných zbierkach a o lotériách a iných podobných hrách.

Verejnými zbierkami sú také zbierky, ktorých cieľom je získať finančné prostriedky na vopred určený sociálny, kultúrny, zdravotný alebo iný verejnoprospešný účel od fyzických osôb alebo právnických osôb, a to dobrovoľným poskytnutím príspevkov. Samospráva môže

usporadúvať zbierky medzi občanmi a organizáciami vo svojich územných obvodoch na verejnoprospešné ciele, ktorých splnenie patrí do ich pôsobnosti. Zákon o verejných zbierkach neustanovuje, čo má obsahovať oznámenie obce o konaní verejnej zbierky. Na povolenie verejných zbierok konaných obcou sa nevydáva rozhodnutie o povolení verejnej zbierky. Stačí rozhodnutie o súhlase príslušného obvodného úradu vydaného na základe písomného oznámenia obce o usporiadaní verejnej zbierky. O výsledkoch zbierky a použití zbierkou získaných finančných prostriedkov informuje občanov obecné zastupiteľstvo a starosta obce. Kontrolu použitia finančných prostriedkov zbierky vykoná hlavný kontrolór.

4.4.9. Virtuálny priestor

S rozvojom informačných technológií sa postupne rozvíja v online priestore aj virtuálne alebo e-dobrovoľníctvo. Dobrovoľníci a dobrovoľnícke centrá využívajú internet a okrem konkrétnej činnosti na počítači v domácom prostredí sa v poslednom období využívajú mobilné telefóny (smartfóny). Virtuálny priestor tak umožňuje aj ľuďom so zdravotným znevýhodnením zapojiť sa do dobrovoľníckej činnosti. Virtuálne dobrovoľníctvom im prináša pocit prospešnosti a zmyslupnosti, priestor na sebarealizáciu, pocit spolupatričnosti, získanie nových skúseností, vedomostí, objavovanie seba samého (interpersonálne a komunikačné zručnosti, technické zručnosti, organizačné a manažérske schopnosti, technické zručnosti a hlavne vytváranie vzťahov a priateľstiev.

V rámci tohto typu dobrovoľníctva sa vykonávajú tieto činnosti:

- prieskum na internete,
- vytváranie databáz,
- telemonitoring a teletutoring,
- dohľad s použitím technológií nad domácnosťou osamelých alebo zdravotne znevýhodnených osôb,
- kybernetický servis,
- dizajn webových stránok alebo časopisov,
- aktualizácia webových stránok,
- poskytovanie odborných rád,

- koordinácia dobrovoľníkov,
- oslovovanie donorov, fundraising.

Spolu s virtuálnym dobrovoľníctvom sa ruke v ruke rozvíja aj expertné dobrovoľníctvo. Pri virtuálnom dobrovoľníctve a pri niektorých činnostiach je veľmi dôležité, aby dobrovoľník využil svoju odbornosť a profesionálne zručnosti. Dobrovoľnícka činnosť v tejto oblasti je prospešná pre obe strany, dobrovoľník má možnosť rozvíjať svoje zručnosti v novom a inšpiratívnom prostredí a samospráva alebo mimovládne organizácie získajú pomocnú posilu navyše, ktorá pomôže efektívnejšie plniť niektoré ciele a úlohy. V rámci expertného dobrovoľníctva môžu využiť aj pomoc dobrovoľníka, ktorý chce využiť svoje zahraničné skúsenosti či know-how a nemusí sa nachádzať v konkrétnej obci, meste alebo organizácii, pre ktorú túto činnosť poskytuje. Expertné dobrovoľníctvo sa najviac využíva v neziskových organizáciách a subjektov rozvíjajúcich sociálne podnikanie.

Dobrovoľníci v prospech týchto organizácií vypracúvajú hlavne:

- rôzne expertízy a analýzy
- audit organizáčnych procesov
- profesionálna príprava konferencií
- moderovanie a facilitovanie workshopov
- tlmočenie a prekladateľstvo na týchto podujatiach.

4.5. PODPORA DOBROVOĽNÍCTVA NA ÚROVNI REGIONÁLNEJ SAMOSPRÁVY

Vyššie územné celky môžu zohrať významnú úlohu v rozvoji dobrovoľníctva. Podobne ako územná samospráva aj samosprávne kraje majú množstvo kompetencií v rôznych oblastiach verejného života, kde sa dobrovoľníci môžu uplatniť a pomôcť pri realizácii zložitých celospoločenských úloh. Regionálne samosprávy sú zriaďovateľmi stredných škôl, učilísk, sociálnych, zdravotníckych, osvetových zariadení, prevádzkujú regionálne, múzeá, galérie, knižnice. Jednou z kľúčových kompetencií v oblasti práce s mládežou je povinnosť vyšších územných celkov vypracovať koncepciu rozvoja práce s mládežou. V rámci regiónu pôsobí aj

veľké množstvo rôznych mimovládnych organizácií, v ktorých pôsobia dobrovoľníci. Ich pomoc je možné využiť v rámci kompetencií regionálnej samosprávy. Aj súčinnosť dobrovoľníckych organizácií v rámci širšieho regiónu a vyšších územných celkov by mala byť v súlade kompetenciami regionálnej samosprávy vyplývajúcich zo zákona č. 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch).

Tabuľka 3 : Prehľad originálnych kompetencií regionálnej samosprávy

Originálne kompetencie regionálnej samosprávy (vyššieho územného celku)	
1	Zabezpečuje tvorbu a plnenie programu sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja územia samosprávneho kraja.
2	Vykonáva plánovacie činnosti týkajúce sa územia samosprávneho kraja.
3	Obstaráva, prerokúva a schvaľuje územnoplánovacie podklady samosprávneho kraja a územné plány regiónov.
4	Účelne využíva miestne ľudské, prírodné a iné zdroje.
5	Vykonáva vlastnú investičnú činnosť a podnikateľskú činnosť v záujme zabezpečenia potrieb obyvateľov samosprávneho kraja a rozvoja samosprávneho kraja.
6	Zakladá, zriaďuje, zrušuje a kontroluje svoje rozpočtové a príspevkové organizácie a iné právnické osoby podľa osobitných predpisov.
7	Podieľa sa na tvorbe a ochrane životného prostredia .
8	Utvára predpoklady na optimálne usporiadanie vzájomných vzťahov sídelných útvarov a ostatných prvkov svojho územia
9	Obstaráva a schvaľuje program rozvoja v oblasti poskytovania sociálnych služieb a spolupracuje s obcami a inými právnickými osobami a fyzickými osobami pri výstavbe zariadení a bytov určených na poskytovanie sociálnych služieb.
10	Utvára podmienky na rozvoj zdravotníctva .
11	Utvára podmienky na rozvoj výchovy a vzdelávania, najmä v stredných školách, a na rozvoj ďalšieho vzdelávania.
12	Utvára podmienky na tvorbu, prezentáciu a rozvoj kultúrnych hodnôt a kultúrnych aktivít a stará sa o ochranu pamiatkového fondu .
13	Utvára podmienky na rozvoj cestovného ruchu a koordinuje ho.
14	Koordinuje rozvoj telesnej kultúry a športu a starostlivosť o deti a mládež.
15	Spolupracuje s obcami pri tvorbe programov sociálneho a ekonomického rozvoja obcí.

16	Podieľa sa na riešení problémov, ktoré sa týkajú viacerých obcí na území samosprávneho kraja.
17	Rozvíja spoluprácu s územnými celkami a s orgánmi iných štátov.
18	Vykonáva ďalšie pôsobnosti ustanovené osobitnými zákonmi.

Na základe ďalšej právnej úpravy zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky v znení neskorších predpisov prešli na obce ďalšie kompetencie :

Tabuľka 4 : Kľúčové originálne kompetencie regionálnej samosprávy

Kľúčové originálne kompetencie regionálnej samosprávy (vyšších územných celkov) po účinnosti zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky na úseku :	
19	Civilnej ochrany (súčinnosť pri možných mimoriadnych udalostiach, pri plánovaní a zabezpečovaní evakuácie, koordinácie, prípravy obyvateľstva na sebaobranu a vzájomnej pomoci vykonávanej obcami, pri preventívno-výchovnej a propagačnej činnosti).
20	Sociálnej pomoci (poskytovanie starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb, organizovanie výchovno-rekreačných táborov pre deti, organizovanie spoločného stravovania).
21	Školstva (činnosť: stredné školy, učilištia, strediská praktického vyučovania, záujmovo-vzdelávacie zariadenia okrem jazykových škôl pri základných školách, základné umelecké školy, domovy mládeže, zariadenia školského stravovania, zariadenia praktického vyučovania, strediská služieb škole, školy v prírode, zabezpečovanie stravovania a ubytovania žiakov a študentov v školách a školských zariadeniach).
22	Telesnej kultúry (rozpracúvanie koncepcie rozvoja telesnej kultúry na podmienky samosprávneho kraja).
23	Divadelnej činnosti (zriaďovanie, zakladanie, zlučovanie a zrušovanie profesionálnych divadiel, podporovanie vybraných okruhov divadelných činností vo forme účelových prostriedkov).
24	Múzeí a galérií (zriaďovanie, zakladanie, zlučovanie a zrušovanie regionálnych múzeí a galérií).
25	Osvetovej činnosti (zriaďovanie, zakladanie, zlučovanie a zrušovanie osvetových zariadení s pôsobnosťou na území samosprávneho kraja, zabezpečovanie a koordinovanie osvetovej činnosti prostredníctvom osvetových zariadení).
26	Knižníc (zriaďovanie, zakladanie, zlučovanie a zrušovanie regionálnych knižníc).

27	Zdravotníctva (zriaďovanie polikliník a nemocníc s poliklinikou II. typu, zriaďovanie, zakladanie a spravovanie stredných zdravotníckych škôl, súčinnosť na preventívnych programoch).
28	Humánnej farmácie (koordinovanie a odborné usmerňovanie činnosti vo výdajniach zdravotníckych pomôcok, rozhodovanie a určovanie spôsobu nakladania so zásobami zdravotníckych pomôcok).
29	Regionálneho rozvoja (vykonávanie stratégie regionálneho rozvoja, koordinovanie úloh súvisiacich so zabezpečovaním hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja územia, koordinovanie plnenia koncepcií rozvoja).
30	Cestovného ruchu (koordinovanie plnenia koncepcií a úloh súvisiacich s rozvojom cestovného ruchu, poskytovanie podkladov, informácií, číselných údajov, rozborov a vyhodnotení orgánom štátnej správy a obci na základe ich žiadosti).

Všetky samosprávne kraje majú vypracované plány hospodárskeho a sociálneho rozvoja a iné strategické dokumenty, ktoré stanovujú priority, ciele a aktivity na ich dosiahnutie. Medzi dôležité kompetencie, a teda povinnosti regionálnej samosprávy je účelné využívanie miestnych ľudských, prírodných a iných zdrojov. Jednou z ďalších originálnych kompetencií regionálnej samosprávy je utváranie podmienok na rozvoj výchovy a vzdelávania, najmä v stredných školách, koordinácia rozvoja telesnej kultúry a športu a starostlivosti o deti a mládež. V súlade so zákonom o podpore práce s mládežou by strategické dokumenty regionálnej samosprávy mali pojednávať aj o spôsobe zapájania mládeže do dobrovoľníckej služby. Základným očakávaním od regionálnej samosprávy v oblasti starostlivosti o deti a mládež je okrem formálneho vzdelávania aj:

- a) rozvoj participácie mládeže na veciach verejných,
- b) výchova k aktívnemu občianstvu,
- c) rozvoj dobrovoľníctva ako prirodzenej formy angažovanosti mladých ľudí, ako prejavu iniciatívy a solidarity,
- d) poskytovanie cielených informácií pre mládež a o mládeži,
- e) systematická spolupráca všetkých subjektov zaoberajúcich sa deťmi a mládežou.

Medzi najčastejšie formy podpory dobrovoľníctva v podmienkach vyšších územných celkov patria:

Participatívne rozpočty, dotačné schémy na podporu komunitných potrieb v regióne

Participatívny rozpočet umožňuje obyvateľom aktívne sa podieľať na rozhodovaní o tom, akým spôsobom budú použité verejné financie. Vytvára sa priestor pre občianske aktivity, návrhy a riešenia s cieľom zvýšiť kvalitu života meste, kraji. Obyvatelia regiónu môžu sami navrhovať riešenia na zlepšenie rôznych oblastí života prostredníctvom svojich projektov, o ktorých dôležitosť následne rozhoduje verejnosť vo verejnom hlasovaní a tak rozhodne väčšina, ktorý problém alebo akú zmenu situácie vo svojom okolí vníma ako najdôležitejšiu. Participatívny rozpočet je vynikajúcim nástrojom na zapájanie a aktivizovanie ľudí do verejných vecí. Nielen že môžu sami poukazovať na problémy, ktoré vo svojom okolí vidia, sami môžu navrhovať riešenia, a hlasovaním aj sami rozhodnúť o smerovaní finančných tokov verejnej správy vo svojej komunite a následne prispieť aktívne k pozitívnej zmene.

Medzisektorové pracovné skupiny

Pracovné skupiny sa vytvárajú s cieľom širšej diskusie o problematike verejného života v rôznych oblastiach. Niektoré témy sa však týkajú širokej verejnosti a účasť zástupcov laickej a odbornej verejnosti je pri riešení zložitých úloh veľmi dôležitá. V poslednom období je značne rozšírené tzv. expertné dobrovoľníctvo. V rámci regiónu pôsobí veľa expertov, ktorí sú pozvaní do pracovných skupín. Títo experti pôsobia ako dobrovoľníci a ich prínos pre rozvoj regiónu je významný. Aktívni sú hlavne v oblasti životného prostredia, ochrany prírody, ale aj kultúrnych pamiatok, či pri práci s mládežou.

Dobrovoľnícke centrá

Regionálna samospráva má ideálne postavenie na tvorbu, vytváranie a podporu vlastných dobrovoľníckych programov, v spolupráci pri tvorbe programov jednotlivých miest a obcí regiónu a na sieťovanie dobrovoľníckych organizácií s regionálnou pôsobnosťou. Dôležitou regionálnou politikou v tejto oblasti je spolupráca a podpora dobrovoľníckych centier. Tieto sú zastúpené vo všetkých samosprávnych krajoch :

- 1) Bratislavské dobrovoľnícke centrum,
- 2) Trnavské dobrovoľnícke centrum,

- 3) Dobrovoľnícke centrum Trenčín,
- 4) Nitrianske centrum dobrovoľníctva,
- 5) Žilinské dobrovoľnícke centrum,
- 6) Centrum dobrovoľníctva Banská Bystrica,
- 7) Prešovské dobrovoľnícke centrum,
- 8) Dobrovoľnícke centrum Košického kraja.

Dobrovoľnícke centrá môžeme považovať za profesionálnych partnerov v rozvoji dobrovoľníctva na úrovni regiónu a regionálneho rozvoja. Prepájajú organizácie a dobrovoľníkov, vedú databázy organizácií, dobrovoľníckych programov, projektov, príležitostí a dobrovoľníkov. Majú prehľad o organizáciách v regióne, kde pôsobia, propagujú dobrovoľníctvo ako významný faktor ekonomického rozvoja. Na profesionálnej úrovni pracujú s dobrovoľníkmi, poznajú ich motiváciu, informujú ich o možnostiach a príležitostiach v regióne, poskytujú školenia, konzultácie a odborné činnosti v oblasti manažmentu dobrovoľníkov. Zviditeľňujú spoločenskú hodnotu dobrovoľníctva a budujú medzisektorové partnerstvá medzi dobrovoľníckymi organizáciami, samosprávami a podnikateľskými subjektmi.

Krajské rady mládeže

Rady mládeže sú demokratické, dobrovoľné združenie, ktorých cieľom je sieťovať, vytvárať a podporovať spoluprácu medzi mladými ľuďmi, organizáciami a inštitúciami, ktoré ovplyvňujú ich život regióne. Ich činnosť zastrešuje Asociácia krajských rád mládeže. Jedným z programov, ktoré krajské rady mládeže môžu realizovať, je program Hlas mladých, cieľom ktorého je nadviazať a posilniť postavenie mládežníckych organizácií, žiackych školských rád, parlamentov mládeže v politike samosprávnych krajov a ich štruktúrach. Nástrojom na dosiahnutie tohto cieľa môže byť aj podpísanie memoranda medzi krajskou radou mládeže a príslušným samosprávnym krajom s cieľom:

- zabezpečiť pravidelný zber podnetov a potrieb mládeže pre tvorbu regionálnej politiky,
- zvýšiť úroveň participácie mladých ľudí a povedomia o aktívnom občianstve,

- posilniť reprezentáciu mládeže v rôznych štruktúrach na úrovni samosprávnych krajov,
- posilniť dostupnosť činnosti zastupiteľských štruktúr mládeže pre všetkých mladých ľudí, zvyšovať kvalitu mládežníckej politiky na úrovni samosprávnych krajov,
- identifikovať a vychovávať mladých vedúcich a iných aktivistov na úrovni samosprávnych krajov.

4.6. MANAŽMENT DOBROVOĽNÍCTVA

Každá organizácia, ktorá má za cieľ pôsobiť dlhodobo, potrebuje k svojmu udržateľnému rozvoju jasný cieľ svojej činnosti a v záujme dosahovania efektívnosti musí disponovať dostatkom informácií, musí organizovať ľudské zdroje, finančné a materiálne zdroje pre svoju činnosť. Týka sa to aj organizácií, ktoré manažujú dobrovoľníkov. Riadenie ľudských zdrojov zahŕňa celý rad postupov a rôznych metód a pri práci s dobrovoľníkmi je to získavanie dobrovoľníkov, vzdelávanie, uzatváranie zmlúv, hodnotenie a oceňovanie ich prínosu. Finančné zdroje sú z hľadiska udržateľnosti činnosti veľmi dôležité, sú súčasťou aktív organizácií a ich získavanie je tiež súčasťou manažmentu dobrovoľníckych činností.

4.6.1. Ľudské, finančné a materiálne technické zdroje dobrovoľníctva

Získavanie dobrovoľníkov

Pre rôzne druhy mimovládnych organizácií ako sú napr. občianske združenia, nadácie, neziskové organizácie, predstavujú dobrovoľníci jednu z možností ako premieňať svoje plány na skutočnosť. Pre organizácie je dôležité vedieť, ako si vybrať tých správnych dobrovoľníkov, ako s nimi pracovať a ako ich motivovať, aby ich aktivita nebola len jednorazová. Práca s dobrovoľníkom by mala začať samotným plánovaním dobrovoľníckeho programu, pretože je potrebné si ujasniť, čomu sa budú konkrétni dobrovoľníci venovať. Kľúčovým procesom je získavanie a nábor a nato nadväzujúci výber konkrétnych dobrovoľníkov, ktorý je spojený s úvodným pohovorom a samotným zaradením na konkrétne miesto. Niekedy sa môže zdať, že týmto úkonom práca s dobrovoľníkom končí, no

nie je to tak, pre asimiláciu samotného dobrovoľníka, ale aj pre organizáciu je kľúčové zorientovanie sa a následné zaškolenie dobrovoľníka. Tým organizácia jednoznačne dáva najavo, že aj napriek dobrovoľníckej činnosti chce venovať svoj čas a zdroje práve pre dobrovoľníka. V každej organizácii by mal existovať konkrétny zamestnanec, ktorý by bol oficiálne poverený vedením dobrovoľníkov, aby každý z dobrovoľníkov mal istotu, že v prípade problémov má svojho koordinátora, ktorý mu pomôže, a taktiež, aby organizácia mala prehľad o úlohách, ktorým sa venujú dobrovoľníci. Aj napriek tomu, že dobrovoľníci nepoberajú finančnú odmenu, je dôležité, aby ich organizácia oceňovala. Môže ísť o rôzne formy odmien, ako napr. certifikáty, školenia, ale aj oficiálne spomenutie prínosu práce dobrovoľníkov vo výročnej správe či v článkoch a podobne. Jedným zo spôsobov, ako oceniť svojich dobrovoľníkov, je pripomenúť si Medzinárodný deň dobrovoľníkov 10. decembra.

Pri získavaní a nábore dobrovoľníkov je kľúčovým priebeh vstupného pohovoru s dobrovoľníkom. Pri vstupnom pohovore je potrebné získať čo najširší obraz o budúcom dobrovoľníkovi a zároveň dobrovoľník by mal získať hneď v úvode dostatok základných informácií o organizácii, o aktuálnych projektoch a o ponúkanej pozícii. Rozhovor sa má realizovať v neformálnej a príjemnej atmosfére, pričom je dôležité overiť si, či vedomosti a zručnosti uvádzané v motivačnom liste alebo životopise dobrovoľník aj reálne spĺňa, alebo sa počas dobrovoľníckej činnosti v týchto vedomostiach a zručnostiach len chce zdokonaľiť. Počas vstupného pohovoru sa zisťuje motivácia – prečo si vybral dobrovoľníctvo, čo chce robiť, aký je jeho záujem o ponúkané príležitosti, aké sú jeho očakávania, prípadne ciele a vízie do budúcnosti. Dobrovoľník by mal dostať k dispozícii už pri vstupnom pohovore v písomnej forme presne vymedzenú pracovnú náplň, aby si ju mohol preštudovať a v prípade potreby nejasné body komunikovať a konzultovať.

Výber a školenie dobrovoľníkov

Pri výbere vhodných dobrovoľníkov je už na začiatku vhodné ponúknuť budúceму dobrovoľníkovi účasť na jednej z dobrovoľníckych aktivít, ktorá sa ho bude týkať. Vhodným je aj úvodné školenie alebo podanie všeobecných informácií o dobrovoľníctve a o dobrovoľníckej práci, v ktorej bude pôsobiť. Malo by byť realizované na začiatku

dobrovoľníckych aktivít a byť primerané obsahu a rozsahu dobrovoľníckej činnosti. Toto školenie môže byť plné zážitkov a inšpirácií na zmenu životného štýlu vrátane aktivít zameraných na osobný rozvoj dobrovoľníka, praktickej participácie, simulačných rozhovorov, riešenia modelových situácií a ukážok prostredia, v ktorom bude budúci dobrovoľník pôsobiť. Súčasťou školenia je nevyhnutné poskytnúť aj informácie týkajúce sa ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci.

Finančné zdroje a participatívne rozpočty samospráv

Participatívny rozpočet vychádza z celosvetovo uznávaného konceptu, ktorý bol prvýkrát zavedený v roku 1989 v brazílskom meste Porto Alegre. Upravená verzia sa implementuje už niekoľko rokov aj v Európe a úspešne sa začala realizovať na Slovensku. Participatívny rozpočet je procesom dobrovoľnej, priamej a univerzálnej demokracie, v rámci ktorej môžu obyvatelia určitého miesta či oblasti (obce, mestá, samosprávne kraje), či členovia komunit, združení a verejných či neverejných inštitúcií diskutovať a rozhodovať o využití časti rozpočtu, resp. o jeho výdajovej alebo príjmovej stránke. Ide o nástroj zapojenia verejnosti do procesu rozhodovania cez formu tvorby konkrétnych projektov, ich výber, voľbu a následný monitoring.

Participatívny rozpočet je proces, ktorý dáva dokopy ľudí, aby vyhodnotili svoje problémy, vedie diskusie a prípravu projektov na ich riešenie a podporuje ich finančne. Samosprávy organizujú diskusie s ľuďmi o záležitostiach, ktoré sa týkajú ich vlastnej ulice, štvrťi alebo mesta. Môžu tak využiť svoje znalosti miestnych pomerov, navrhnúť riešenia a spolupracovať na nich. Dáva im tiež zodpovednosť tým, že hlasujú o vhodnom rozdelení obmedzených financií. Jednou z najväčších výhod participatívneho rozpočtu je, že ľudia nesúťažia o peniaze ako napríklad pri firemných grantoch, ale spoluvytvárajú projekty medzi sebou i komunitou vďaka čomu môžu ušetriť prostriedky dobrovoľníckou činnosťou, využívaním nástrojov a skúseností. Cieľom komunitného participatívneho rozpočtu je vytvoriť pre obyvateľov, ako aj formálne a neformálne organizácie, priestor spolupodieľať sa na rozvoji mesta, zlepšiť napĺňanie potrieb a priorít obyvateľov, zapájať ich do verejného života a diania, napomáhať pri modernizácii správy vecí verejných, zvýšiť efektívnosť, legitímnosť, kredibilitu a

transparentnosť verejného rozhodovania a obmedziť neželané javy, ako klientelizmus a korupciu. Obyvatelia spolurozhodujú o pravidlách komunitného participatívneho rozpočtu, ktorý obsahuje prvky verejného zvažovania a hľadania spoločného konsenzu. Umožňuje účastníkom kontrolovať verejné výdavky a podporuje spoluprácu medzi všetkými zapojenými subjektmi.

Participatívny rozpočet je proces založený na niekoľkých princípoch:

- a) na rozvoji kultúry demokracie,
- b) na rozvoji aktívnej občianskej činnosti,
- c) na vytvorení vzťahu a posilňovaní dôvery medzi zástupcami a členmi komunity,
- d) na transparentom presmerovaní finančných prostriedkov v súlade s verejnou mienkou,
- e) na transparentnom presmerovaní finančných prostriedkov v prospech sociálne slabších skupín obyvateľov.

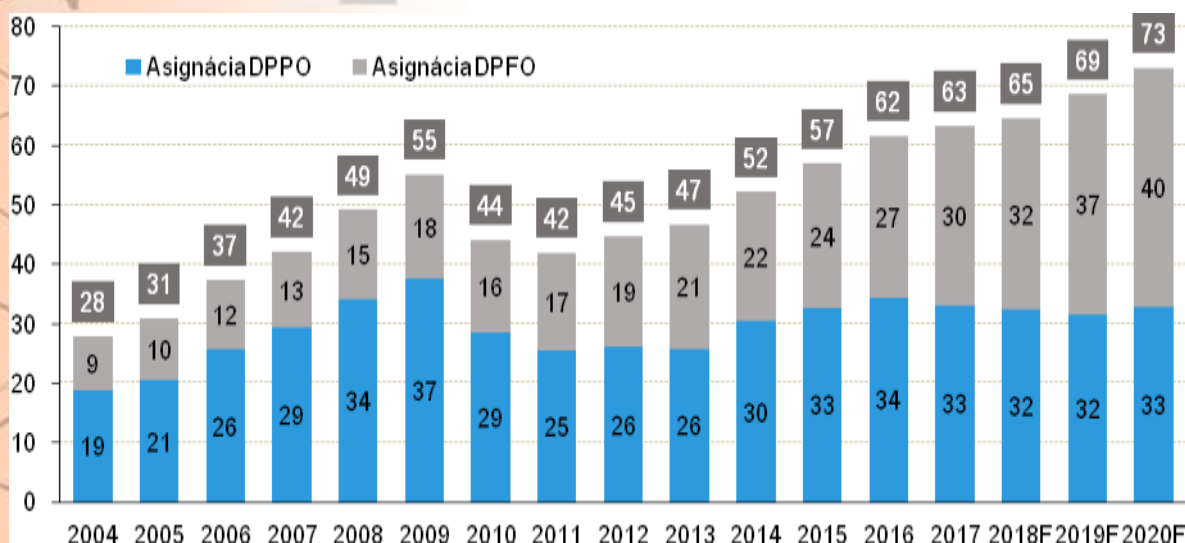
Pravidlá spoluúčasti obyvateľov na rozhodovaní o využití časti rozpočtu samospráv sú spravidla upravené vo všeobecne záväzných nariadeniach regionálnych a miestnych samospráv. Tieto pravidlá musia byť v súlade s platnou legislatívou a to najmä:

- zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- zákonom č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších.

Finančné zdroje a použitie podielu zaplatenej dane na osobitné účely

Asignácia dane predstavuje mechanizmus priamej podpory mimovládnych organizácií a neziskového sektora. Fyzické osoby (FO), ktoré zaplatili daň, môžu nasmerovať 2 % alebo 3 % dane v prospech neziskového sektora, za predpokladu minimálnej výšky asignácie 3 eur. Asignovať 3 % môžu osoby, ktoré vykonali dobrovoľnícku činnosť v rozsahu najmenej 40 hodín za rok. Právnické osoby (PO) môžu asignovať daň vo výške 2 % alebo 1 %, za predpokladu minimálnej výšky asignácie 8 eur. Asignovať 2 % môže subjekt, ktorý daroval finančné prostriedky najmenej vo výške zodpovedajúcej 0,5 % zaplatenej dane. Na základe memoranda MF SR a mimovládnych organizácií zverejňuje MF SR údaje o vývoji asignácií dane fyzických a právnických osôb spolu s prognózou na ďalšie roky.

Graf 13 : Údaje o vývoji asignácie dane fyzických a právnických osôb

Zdroj grafu : <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/ekonomicke-statistiky/asignacia-dane/>

Použitie podielu zaplatenej dane na osobitné účely sa riadi § 50 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

Podiel zaplatenej dane možno poskytnúť prijímateľovi, ktorým je

- a) občianske združenie,
- b) nadácia,
- c) neinvestičný fond,
- d) nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby,
- e) účelové zariadenie cirkvi a náboženskej spoločnosti,
- f) organizácia s medzinárodným prvkom,
- g) Slovenský Červený kríž.

Prijímateľom sa môže stať organizácia, ktorá splní postup a podmienky stanovené zákonom. Štatutárny zástupca mimovládnej organizácie (ďalej len „MNO“) alebo ním splnomocnená osoba pri registrácii ktorémukoľvek notárovi predloží:

- 1) rozhodnutie o registrácii, t. j. o založení organizácie s právnou subjektivitou vrátane potvrdenia o pridelení IČO,
- 2) stanovy, štatút alebo iný dokument, ktorým sa organizácia riadi a z ktorého je zrejmý predmet činnosti organizácie,
- 3) potvrdenie od Sociálnej poisťovne nie staršie ako 30 dní o tom, že daná MNO nemá nedoplatok na poistnom na nemocenské poistenie, na poistnom na dôchodkové zabezpečenie a na poistení v nezamestnanosti,
- 4) potvrdenie od príslušnej zdravotnej poisťovne nie staršie ako 30 dní o tom, že MNO nemá nedoplatok na poistnom na zdravotné postenie, a to od tej poisťovne, kde sú zamestnanci MNO poistení,
- 5) ak sú niektorí zamestnanci poistení u jednej a niektorí zamestnanci u inej zdravotnej poisťovne, je potrebné získať potvrdenie z oboch poisťovní,
- 6) ak MNO nemá zamestnancov, toto konkrétne potvrdenie nepredkladá,
- 7) potvrdenie banky o vedení účtu danej MNO (nie staršie ako 30 dní), na ktorý má byť podiel 2 % z dane poukázaný,

8) predloženie výpisu z účtu nepostačuje, ak organizácia v predchádzajúcom roku získala z 2 % viac ako 33 000 eur, vznikla povinnosť do 30 dní otvoriť špeciálny účet na 2 % a previesť tam financie z 2 %. V tomto prípade sa notárovi preukazuje už potvrdenie o vedení tohto špeciálneho účtu.

Notár formou notárskej zápisnice osvedčí predloženie týchto dokumentov a údaje o prijímateľovi bez zbytočného odkladu oznámi Komore notárov SR, ktorá vedie Centrálny register prijímateľov podielu zo zaplatenej dane.¹² Zoznam prijímateľov je Notárska komora SR povinná zverejniť do 15. januára nasledujúceho kalendárneho roka, ak mimovládna organizácia nemá pracovníkov v zamestnaneckom pomere, potrebuje od Sociálnej poisťovne získať potvrdenie o tom, že nie je vedená v registri a tým jej ako zamestnávateľovi nevznikla odvodová povinnosť na nemocenskom a dôchodkovom poistení, registráciu je potrebné opakovať každoročne, bez ohľadu na to, či organizácia už bola, alebo nebola v predchádzajúcich rokoch zaradená v zozname prijímateľov.

Podiel zaplatenej dane možno poskytnúť prijímateľovi a použiť len na účely, ktoré sú predmetom jeho činnosti, ak predmetom jeho činnosti sú:

- a) ochrana a podpora zdravia, prevencia, liečba,
- b) resocializácia drogovovo závislých v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb,
- c) podpora športu detí, mládeže a občanov zdravotne postihnutých,
- d) poskytovanie sociálnej pomoci,
- e) zachovanie kultúrnych hodnôt.

Na poukázanie podielu už zaplatenej dane fyzickou osobou v prospech prijímateľa je potrebné vybrať si jedného prijímateľa zo zoznamu prijímateľov podielu dane, ktorému fyzická osoba chce poukázať svoje % zo zaplatenej dane.

Ďalej je dobré overiť si aktuálnosť údajov o prijímateľovi v oficiálnom registri vedenom Komorou notárov SR. V termíne do 15. 2. príslušného kalendárneho roka požiadať

¹² <https://www.dvepercenta.sk/sitemap.php>

zamestnávateľa o vykonanie ročného zúčtovania zaplatených preddavkov na daň a požiadať zamestnávateľa o vystavenie potvrdenia o zaplatení dane.

Z vystaveného potvrdenia je potrebné vypočítať 2 % zo zaplatenej dane, čo je maximálna suma, ktorú fyzická osoba môže v prospech prijímateľa poukázať, ak nevykonávala dobrovoľnícku činnosť.

Z vystaveného potvrdenia je možné vypočítať aj 3 % zo zaplatenej dane, čo je maximálna suma, ktorú fyzická osoba môže v prospech prijímateľa poukázať, ak vykonávala dobrovoľnícku činnosť v rozsahu minimálne 40 hodín. Ak sú predmetom poukázania 3 % zo zaplatenej dane, je potrebné získať od organizácie alebo viacerých organizácií potvrdenie o vykonaní dobrovoľníckej činnosti v rozsahu minimálne 40 hodín.

Potvrdenie môže vystaviť tzv. vysielajúca organizácia alebo tzv. prijímateľ. Vysielajúca organizácia je tá, ktorá vysielala dobrovoľníka, aby vykonal aktivitu v prospech niekoho iného. Prijímateľ je ten, v prospech koho dobrovoľník vykonáva činnosť, teda potvrdenie môže ako prijímateľ vystaviť organizácia alebo samotná osoba, v prospech ktorej bola činnosť vykonaná. Dobrovoľník nemusí vykonávať činnosť len pre jednu organizáciu či jednotlivca. Ak vykonával činnosť pre viacerých, potvrdenia získava od viacerých, pričom minimálny počet 40 hodín sa kumulatívne spočíta. Organizácie alebo samotné osoby, v prospech ktorých dobrovoľník vykonával minimálne 40 hodín činnosti, nemusia byť registrované v zozname prijímateľov podielu dane. V prípade, že dobrovoľník vykonával činnosť v zahraničí, potvrdenie môže vystaviť len organizácia. Potvrdenie v tomto prípade nemôže vystaviť prijímateľ ako samostatná osoba. Organizácia alebo samotná osoba, ktorá vystaví potvrdenie o vykonaní dobrovoľníckej činnosti, musí vedieť preukázať prípadnej kontrole, čo a kedy dobrovoľník vykonával (evidovať dochádzku, výsledky aktivít dobrovoľníka, archivovať fotografie, video záznam, správy z projektov).

Následne je potrebné vyplniť vyhlásenie o poukázaní podielu zaplatenej dane z príjmov fyzickej osoby podľa § 50 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších

predpisov, ktorej bolo za zdaňovacie obdobie vykonané ročné zúčtovanie preddavkov na daň z príjmov zo závislej činnosti.¹³

Tlačivá je potrebné v termíne do 30. 4. príslušného kalendárneho roka doručiť na Finančnú správu SR (daňový úrad). Ak sa má prijímateľ dozvedieť o fyzickej osobe, ktorá mu poukázala svoj podiel dane, vo vyhlásení je nutné vyznačiť súhlas so zaslaním osobných údajov v rozsahu meno a adresa. Výška poukázaného podielu dane sa prijímateľovi neoznamuje.

Finančná správa má termín 90 dní od splnenia podmienok na to, aby previedla poukázaný podiel dane v prospech vybraného prijímateľa.

Na poukázanie podielu už zaplatenej dane právnickou osobou v prospech prijímateľa je nevyhnutné vybrať si prijímateľa zo zoznamu prijímateľov podielu dane, ktorému chce právnická osoba poukázať podiel zo zaplatenej dane. Právnické osoby môžu poukázať 1,0 %, alebo 2 % z dane aj viacerým prijímateľom. Minimálna výška v prospech jedného prijímateľa je 8 eur.

Ak právnická osoba v roku predchádzajúcom poukázaniu podielu dane až do termínu na podanie daňového priznania a zaplatenie dane (zvyčajne do 31. marca príslušného kalendárneho roka) nedarovala finančné prostriedky vo výške minimálne 0,5 % z dane na verejnoprospešný účel (aj inej organizácii, nemusí byť iba prijímateľovi), tak môže poukázať iba 1,0 % z dane. V daňovom priznaní vyznačí, že poukazuje iba 1,0 % z dane. Ak právnická osoba v roku predchádzajúcom poukázaniu podielu dane až do termínu na podanie daňového priznania a zaplatenie dane (zvyčajne do 31. marca príslušného kalendárneho roka) darovala finančné prostriedky vo výške minimálne 0,5 % z dane na verejnoprospešný účel (aj inej organizácii, nemusí byť iba prijímateľovi), môže poukázať 2,0 % z dane. V daňovom priznaní vyznačí, že poukazuje iba 2,0 % z dane. V daňovom priznaní právnických osôb sú uvedené príslušné kolónky, do ktorých sa vpisujú údaje o jednom alebo viacerých prijímateľoch a vypočítanej sume, ktorú právnická osoba chce poukázať.

¹³

https://www.financnasprava.sk/img/pfsedit/Dokumenty_PFS/Zverejnovanie_dok/Dane/Novinky_leg/Priame_dane_uct/2017/2017.12.29_vzor_tlac_Priloha_3.pdf

Ak sa má prijímateľ dozvedieť o právnickej osobe, ktorá mu poukázala svoj podiel dane, vo vyhlásení je potrebné vyznačiť súhlas so zaslaním údajov. Výška poukázaného podielu dane sa prijímateľovi neoznamuje.

Finančná správa má lehotu 90 dní na kontrolu splnenia podmienok a na to, aby previedla poukázaný podiel dane v prospech vybraného prijímateľa alebo viacerých prijímateľov.

4.6.2. Samospráva ako lokálny koordinátor dobrovoľníctva

Niektoré ustanovenia zákonov samosprávu priam predurčujú ku koordinácii dobrovoľníctva, k rozvoju občianskej spoločnosti, podpore občianskych iniciatív a participácii obyvateľov na veciach verejných. Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení ustanovuje, že základnou úlohou obce pri výkone samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov. Obyvatelia obcí majú svoje práva, ale aj povinnosti. Obyvateľ obce sa zúčastňuje na samospráve obce. Má právo obracať sa so svojimi podnetmi a sťažnosťami na orgány obce a požadovať pomoc v čase náhlej núdze. Obyvateľ obce sa podieľa na rozvoji a zveľaďovaní obce a poskytuje pomoc orgánom obce. Obec môže vo veciach územnej samosprávy vydávať všeobecne záväzné nariadenia, ktorými si môže v súlade s platnou legislatívou určiť postupy a pravidlá na dosiahnutie lokálnych potrieb obyvateľov komunity. Na území samosprávy pôsobia rôzne organizácie v oblasti vzdelávania, výskumu, práce s deťmi a mládežou, sociálnych a charitatívnych aktivít, zdravotníctva, životného prostredia, kultúry, športu, rekreácie, ľudských práv, menších, alebo práce v lokálnych komunitách. Niektoré občianske iniciatívy nemusia mať formu mimovládnej organizácie a významnou mierou ovplyvňujú rozvoj samosprávy. Sú to hlavne športové kluby, záujmové spolky, voľnočasové združenia, cirkvi a náboženské spoločnosti.

Samospráva má dostatok kompetencií a informácií o ľudských, finančných a materiálnych zdrojoch, ktoré môže využiť v prospech rozvoja dobrovoľníctva. Má dostatočný prehľad o činnostiach, pri ktorých môže pomoc dobrovoľníkov využiť.

5. EURÓPSKE ŠTANDARDY A SLOVENSKÝ POTENCIÁL

Dobrovoľníctvo má v modernej Európe nezastupiteľné miesto, zohráva veľmi dôležitú úlohu, ponúka aktívnym jednotlivcom a skupinám priestor na sebarealizáciu. Podľa niektorých odhadov až 95 miliónov dospelých Európanov tvrdí, že vykonáva dobrovoľnícku činnosť. Veková štruktúra dobrovoľníkov, oblasti pôsobenia a ciele dobrovoľníckych aktivít sa v jednotlivých krajinách líšia. Súvisí to aj s históriou dobročinnosti a dobrovoľníctva v jednotlivých krajinách, tradíciou dobrovoľníckej práce ako služby, politickým či kultúrnym pozadím. Taktiež závisí to od toho, akým podielom sa na rozvoji dobrovoľníctva podieľa mládež. V krajinách západnej Európy sú dobrovoľníci zastúpení vo všetkých vekových kategóriách. V krajinách strednej a východnej Európy, kde ešte stále pretrvávajú vyšší podiel mladých ľudí na celkovej populácii obyvateľstva, sa podiel mládeže vo veku do 30 rokov na dobrovoľníckych aktivitách pohybuje v rozmedzí 60–70 %. V starnúcej Európe majú však nezastupiteľné miesto aj aktívni seniori, ktorí presadzujú víziu spoločnosti pre všetkých, kde každý bez ohľadu na vek, pohlavie, etnický pôvod, náboženstvo, schopnosti alebo sexuálnu orientáciu môže požívať rovnosť práv a naplno sa zapájať do života spoločnosti. Dobrovoľnícka práca je základným prvkom pri podporovaní aktívneho občianstva, rozvíjaní občianskej spoločnosti a posilňovaní solidarity. V celej Európe existuje široká škála a dlhá tradícia dobrovoľníckych činností, ktoré by sa mali chrániť a ďalej rozvíjať, okrem iného vytvorením cezhraničnej siete dobrovoľníckych združení v rôznych členských štátoch, ktorá by predstavovala stálu platformu na výmenu skúseností a najlepších postupov.

5.1. PRÍKLADY PODPORY DOBROVOĽNÍCTVA V NIEKTORÝCH ŠTÁTOCH EURÓPSKEJ ÚNIE

Medzi progresívne nástroje podpory dobrovoľníctva v EÚ nepochybne patria rôzne programy šité na mieru jednotlivým vekovým skupinám dobrovoľníkov, konkrétnym krajinám, regiónom alebo prijímajúcim organizáciám. Prehľady o príležitostiach pre dobrovoľníkov ponúkajú nadnárodné a národné platformy. Niektoré z nich sú navzájom prepojené, niektoré sú vytvorené pre potreby svojich členov – dobrovoľnícke organizácie.

Uvádzame príklady takýchto platforiem :

- European Youth Portal (Európsky portál pre mládež) - uvádza informácie a poradenstvo o tom, ako začať s dobrovoľníctvom, vyhľadávanie príležitostí a organizácií, ktoré aktívne hľadajú dobrovoľníkov;
- AGE Platform Europe (Aktívni seniori pre Európu) - podporuje aktívne a zodpovedné starnutie, aktívne občianstvo, ako tiež solidaritu a spoluprácu medzi generáciami;
- Alliance of European Voluntary Service Organisations (INEX Slovakia - INternational EXchanges) - ponuka dobrovoľníckych príležitostí;
- CEV European Volunteer Centre - európske centrum dobrovoľníctva ponúka pestré spektrum dobrovoľníckych príležitostí a právnych predpisov upravujúcich dobrovoľnícku činnosť;
- PDCO platforma dobrovoľníckych centier a organizácií združuje dobrovoľnícke centrá a organizácie pracujúce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami na Slovensku;
- MVRO Slovak NGDO Platform - platforma mimovládnych rozvojových organizácií umožňuje prístup k portfóliu dobrovoľníckych ponúk.

V niektorých členských štátoch EÚ existujú podporné nástroje, ktoré pomáhajú v rozvoji dobrovoľníctva. V Poľsku existuje zákon o mládežníckych radách pri územných samosprávach a pracujú nielen ako poradné orgány. Aktivity poľských mestských mládežníckych parlamentov sú aj edukačné, charitatívne alebo ide o účasť na oficiálnych podujatiach. Ich hlavnou úlohou je reprezentácia mladých ľudí v meste. Typické sú voľby či oficiálne zasadania v priestore mestského zastupiteľstva, kde nechýbajú ani mestské insígnie na krku predsedu mládežníckeho parlamentu. Vo Fínsku je pravidlom, že na každom obecnom alebo mestskom úrade je na oddelení pre mládež zamestnanec poverený koordináciou dobrovoľníctva (na Slovensku je verejne známy len príklad mesta Senica). V celej Európe existuje tiež veľmi dobrá syntéza dobrovoľníckych projektov (najmä Európskej dobrovoľníckej služby alebo Európskeho zboru solidarity) a samospráv. Aj vďaka tejto syntéze a spolupráci sú dobrovoľníci využití v mnohých inštitúciách, ktoré spadajú do kompetencie samosprávy, napríklad v centrách mládeže alebo v ich slovenskej obdobe

centrách voľného času, v materských či základných školách a ostatných inštitúciách spadajúcich pod pôsobnosť samospráv. Podobným centrom na Slovensku je centrum Europe Direct so sídlom v Senici.

Európsky zbor solidarity

Na podporu dobrovoľníctva jestvuje niekoľko grantových schém. Medzi jednu z nich patrila v minulosti Európska dobrovoľnícka služba v rámci programu EÚ Erasmus+, ktorá v roku 2016 prešla zmenou a premiestnila sa pod nový program EÚ Európsky zbor solidarity (ďalej len „EZS“). Tento program je otvorený nielen pre neziskové a mimovládne organizácie, ale pre všetky entity vo verejnom alebo súkromnom sektore. Miestne územné samosprávy môžu prostredníctvom tohto programu požiadať o hostovanie dobrovoľníkov. Zapojenie dobrovoľníka zo Slovenska alebo zo zahraničia cez program EZS nie je náročné, ale vyžaduje si niekoľko krokov. Prvým krokom je vytvorenie užívateľského konta pre európske portály a online tituly (EU login). Po vytvorení konta sa organizácia môže prihlásiť do účastníckeho portálu, kde sa môže zaregistrovať a získať PIC (personal identification code – osobné identifikačné číslo). S týmto jedinečným číslom môže potom organizácia narábať vo všetkých žiadostiach európskych grantových schém. Pred žiadosťou o samotný dobrovoľnícky projekt musí každá organizácia, ktorá má zámer hostovať alebo vysielat' dobrovoľníkov, získať tzv. značku kvality, čo je systém akreditácie, ktorý organizáciu certifikuje a oprávni hostovať alebo vysielat' dobrovoľníkov v rámci EZS.

O značku kvality sa možno uchádzať prostredníctvom projektovej žiadosti kedykoľvek počas roka. Organizácia žiadajúca o tento typ akreditácie musí preukázať niekoľko náležitostí. V prípade hostiteľského miesta musí preukázať, že dokáže poskytnúť dobrovoľníkovi dostatočné aktivity, ktoré by na jednej strane naplňali potreby organizácie, prinášali benefit cieľovej skupine a na druhej strane zároveň naplnia potreby samotného dobrovoľníka. Organizácia musí mať dostatočné povedomie o programe EZS a o jeho cieľoch, o vzdelávacom a solidárnom rozmere a iných aspektoch, ktoré sú v projektoch priority sledované. V druhom rade počas celého projektu musí vedieť organizácia poskytnúť dobrovoľníkovi dostatočné zázemie, ubytovanie a podporu. Organizácia by mala disponovať

dostatočnými ľudskými zdrojmi, ktoré dokážu zastúpiť rolu koordinátora dobrovoľníckych aktivít, supervízora, ktorý primárne zadáva a riadi dobrovoľnícke aktivity, a mentora, ktorý sa stará o vzdelávací proces dobrovoľníkov a tiež o ich pokojné nažívanie v inej krajine (prípadne v inom prostredí). V prípade vysielajúceho miesta je organizácia povinná preukázať, že dokáže dobrovoľníka pripraviť na projekt dobrovoľníckej služby, poučiť ho o cieľoch programu, že spolu s ním dokáže identifikovať potreby dobrovoľníka a taktiež dokáže komunikovať potreby hostiteľských organizácií. Vysielajúca organizácia by mala pripraviť dobrovoľníka na vzdelávací proces, ktorý by mal byť súčasťou projektu, v priebehu realizácie projektu podporovať dobrovoľníka pri prípadných problémoch a tiež zbierať reakcie dobrovoľníka na projekt prostredníctvom pravidelných správ alebo online stretnutí.

Významnou úlohou vysielajúcich organizácií je aj práca s dobrovoľníkmi, ktorí sa vrátili z projektu. Zaznamenanie spätnej väzby a práca s ňou je dôležitý prvok vzdelávacieho procesu a pomôže dobrovoľníkom analyzovať svoj vzdelávací proces. Organizácia by mala pomôcť dobrovoľníkovi do istej miery aj pri aklimatizácii a (v rámci možností) aj pri hľadaní práce po projekte. V prípade, že organizácia dodržiava tieto zásady, má potenciál stať sa držiteľom značky kvality. Podrobnejšie podmienky získania značky kvality sa nachádzajú v sprievodcovi programu Európsky zbor solidarity.

Ak hostujúca organizácia nedokáže adekvátne zabezpečiť dobrovoľníkovi podporu, prípadne nemá kapacitu primerane koordinovať projekt, môže o tieto veci požiadať podpornú organizáciu, ktorá môže do istej miery adoptovať niektoré povinnosti hostiteľského miesta (napr. zabezpečenie ubytovania pre dobrovoľníkov, finančný manažment, zabezpečenie prípravných seminárov, jazykový kurz a pod.).

Po predložení žiadosti na získanie značky kvality nasleduje hodnotiaci proces trvajúci približne 4 – 6 týždňov. Počas tohto obdobia navštívia organizáciu „akreditóri“, ktorí prechádzajú žiadosť spolu so žiadateľom a preverujú kapacitu organizácie na mieste. Ohodnotená žiadosť je predložená výberovej komisii, ktorá potvrdí žiadosť na plnú alebo čiastočnú podporu alebo ju zamietne.

V prípade podpory žiadosti organizácia dostane značku kvality, ktorá ju oprávňuje žiadať o podporu projektov v rámci dobrovoľníctva. Organizácia je automaticky zaradená do

databázy akreditovaných organizácií, čím sa uľahčí jej vyhľadanie prípadnými partnerskými organizáciami alebo samotnými účastníkmi. Organizácia dostane prístup do platformy PASS (Placement Administration and Support System – systém podpory a administrácie umiestnení), kde v prípade potreby samotná organizácia vyhľadáva a oslovuje záujemcov priamo.

Systémové príklady rozvoja dobrovoľníctva v Nemecku

Nemeckí študenti pred koncom školskej dochádzky sa rozhodujú o tom, ako strávia a naplnia najbližšie roky na zabezpečenie osobného a profesionálneho rastu. Diskusia sa často zameriava na štyri hlavné možnosti: učňovskú školu (Ausbildung), univerzitu, cestovanie do zahraničia alebo dobrovoľný sociálny rok (Freiwilliges Soziales Jahr alebo FSJ¹⁴).

Nemecký dobrovoľný sociálny rok¹⁵ je obdobím venovaným zvyčajne 6 až 18 mesiacov dobrovoľníckej práci v nemeckom sociálnom sektore. Program financovaný štátom je k dispozícii tým, ktorí ukončili povinné stredoškolské vzdelanie a sú mladší ako 27 rokov. Program, ktorý je určený na to, aby mladým - dospelým poskytol šancu nájsť si odbornú alebo akademickú orientáciu a zároveň prispel k väčšiemu spoločenskému dobru, poskytuje účastníkom právne postavenie porovnateľné s postavením nemeckých učňov.

Záujemcovia o účasť na dobrovoľníckom sociálnom roku majú k dispozícii celý rad činností spadajúcich pod sociálny sektor. Účastníci sú plne integrovaní do prostredia svojho umiestnenia, získavajú cenné skúsenosti a vzdelávanie, s pedagogickou podporou inštitúcie. K možným oblastiam vykonávania činností patrí napríklad práca v opatrovateľských domoch a nemocniciach, v ambulantných službách, pomoc pre ľudí so zdravotným postihnutím, pomoc pri starostlivosti o deti v materských školách alebo pomoc s deťmi zo znevýhodneného sociálneho rodinného prostredia.

¹⁴ <https://www.ijgd.de/en/voluntary-services-in-germany/federal-voluntary-service-bfd.html>

¹⁵ <https://www.deutschland.de/en/topic/business/volunteering-in-germany-freiwilliges-soziales-jahr>

Federálna dobrovoľnícka služba (BFD) ¹⁶ je medzigeneračná. Potenciálnymi dobrovoľníkmi sú všetky osoby (muži aj ženy), ktoré sa po ukončení povinného vzdelávania zapoja do federálnej dobrovoľníckej služby na 6 až 18 mesiacov; do verejnoprospešných spoločenských, kultúrnych, ekologických alebo iných projektov. V tejto dobrovoľníckej službe nie je stanovená žiadna veková hranica. Dobrovoľníci sú poistení štátom a sú odborne sprevádzaní. Počas BFD môžu dobrovoľníci na jednej strane zbierať zmysluplné životné skúsenosti a na druhej strane využívať svoje vlastné zručnosti a odborné znalosti.

Projekty navyše profitujú z podpory dobrovoľníkov, ktorí dávajú nové impulzy každodennej činnosti. Niekoľko aspektov uvádzaných dobrovoľníkmi:

- zhromažďovanie a prispievanie osobných a profesionálnych skúseností,
- výmena znalostí a zručností s ostatnými,
- nadviazanie nových kontaktov,
- posilnenie sociálnych kompetencií,
- prevzatie zodpovednosti za seba a ostatných,
- spoznávanie nových profesijných odborov,
- získavanie alebo rozvíjanie odbornej kvalifikácie a skúseností pri práci v tíme,
- výhodná realizácia absolventskej praxe alebo praxe počas štúdia,
- možnosť uvedenia dobrovoľníctva v životopise,
- pocit potreby a schopnosti vrátiť spoločnosti investície do vzdelania,
- možnosť pochopiť vlastné smerovanie, vlastné perspektívy a určiť nové ciele.

Federálna dobrovoľnícka služba poskytuje:

- mesačné vreckové, v niektorých prípadoch spolu so stravovaním, inak primeraný príspevok na stravu,
- v niektorých prípadoch príspevok na ubytovanie,
- voľno cez sviatky podľa spolkového zákona o dovolenke (zvyčajne 24 dní),
- osvedčenie a správa o vykonanej dobrovoľnej službe po jej ukončení.

---

¹⁶

Existuje aj možnosť uskutočniť **Dobrovoľný ekologický rok** (Freiwilliges Ökologisches Jahr alebo FÖJ).

Na rozdiel od Dobrovoľného sociálneho roka, v ktorom je zameraná práca v komunite, pri Dobrovoľnom ekologickom roku sú ťažiskom environmentálna výchova a ochrana životného prostredia. Na dobrovoľný ekologický rok sa však vzťahujú rovnaké pravidlá ako na dobrovoľný sociálny rok. Pokiaľ ide o finančné potreby a preplatenie nákladov, tie zabezpečuje prijímateľ dobrovoľníckej činnosti. Program Dobrovoľný ekologický rok môže vyslať dobrovoľníkov až do Afriky alebo ich udržať bližšie k domovu v národných parkoch a lesoch.

Dobrovoľný sociálny rok je vynikajúcou príležitosťou pre mladých ľudí aj pre cudzincov, aby sa vrátili späť do komunity a zároveň získali mnoho nových vedomostí. Účastníkom poskytuje praktické skúsenosti a príležitosť dozvedieť sa niečo viac o svete okolo nich a o ľuďoch v ňom.

Spolupráca medzi obcami, mimovládnyimi organizáciami a mladými dobrovoľníkmi v Portugalsku.

V Portugalsku vláda umožňuje, aby obce podporovali občanov, navrhovali projekty a činnosti, na ktoré by mali byť cielené verejné rozpočty - nazývané participatívne rozpočtovanie. Existuje aj participatívne rozpočtovanie pre mladých ľudí, ktoré navrhuje konkrétne kroky. V mestskej časti Gaia pripravilo oddelenie mládeže 30 prezentačných seminárov s podporou škôl a mimovládnych organizácií na podporu tohto procesu a podporu účasti mládeže. Plán výrazne zvýšil zapojenie mladých ľudí do participatívneho rozpočtovania. Metropolitná oblasť Porto podporovala asociáciu mládeže hnutia Transformers Movement Youth Association pri šírení ich metodológie na 34 školách metropolitnej oblasti počas 2 školských rokov. Metodika Transformers pre mládež propaguje a podporuje zapájanie sa a participáciu mladých ľudí, a tým znižuje absenciu a problémy v školách, takže metropolitná oblasť využíva ich skúsenosti na vzájomnú spolupracujú pri riešení týchto problémov. V samospráve São João da Madeira je dobrovoľnícke centrum riadené konzorciom mimovládnych organizácií a hlavným manažérom je mládežnícke

združenie s názvom Ecos Urbanos. Toto združenie mládeže riadi všetky dobrovoľnícke služby obce a propaguje dobrovoľnícke činnosti. V obci Póvoa de Varzim je dobrovoľnícke centrum riadené v spolupráci s odborom mládeže a sociálnym odborom obce. Organizujú všetky dobrovoľnícke akcie a tiež zapájajú firmy, mimovládne organizácie a ďalšie subjekty do propagácie a podpory dobrovoľníckych príležitostí. V obci Amarante je dom mládeže plne riadený mimovládnu organizáciou s názvom Aventura Marão Clube, ktorá podporuje účasť mládeže. Celý priestor a aktivity verejného priestoru riadi táto mimovládna organizácia, ktorá realizuje ERASMUS +, ako aj miestne projekty v tomto dome.

5.2. SLOVENSKÉ ŠTANDARDY MANAŽMENTU DOBROVOĽNÍKOV

Štandardy kvality manažmentu dobrovoľníkov a odporúčania na prácu s mládežou v oblasti dobrovoľníctva vychádzajú z dvoch aktuálnych dokumentov, ktoré sa venujú dobrovoľníctvu na Slovensku. Prvým je Program podpory dobrovoľníctva a dobrovoľníckych centier prijatý pod gesciou splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rozvoj občianskej spoločnosti v roku 2012 a druhým je Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2013 až 2020. Oba dokumenty kladú dôraz na rozvoj dobrovoľníctva a dobrovoľníckych príležitostí pre rôznorodé cieľové skupiny. Jedným zo základných predpokladov dosahovania tohto cieľa je vytváranie dobrovoľníckych možností, ktoré budú reagovať na aktuálne potreby ľudí a komunit a trendy v oblasti dobrovoľníctva. Výpovede dobrovoľníkov, profesionálov z mimovládnych organizácií hovoria o tom, že existujú rôzne skúsenosti s koordináciou dobrovoľníkov v organizáciách. Rozvoj dobrovoľníctva vo veľkej miere ovplyvňuje profesionálna práca organizácií a neformálnych iniciatív, ktoré reagujú na aktuálne potreby ľudí a komunit a podľa toho riadia svoje finančné a ľudské zdroje. Jedným zo základných predpokladov ich úspechu je zvládanie manažmentu dobrovoľníkov. Úspešní koordinátori dobrovoľníkov vedia, že ich môžu motivovať a udržať len vo vhodne nastavenom systéme a prostredí. Zámerom štandardov kvality manažmentu dobrovoľníkov bolo definovať, čo v slovenských podmienkach predstavuje kvalitný systém manažmentu dobrovoľníkov, a nastaviť kritériá na posudzovanie v tejto oblasti.

Štandardy môžu byť použité ako:

- 1) nástroj na sebahodnotenie a hodnotenie organizácií v súlade s princípmi manažmentu dobrovoľníkov,
- 2) nástroj na identifikáciu rezerv a nedostatkov, ktoré organizácie majú v práci s dobrovoľníkmi s cieľom vymedziť možnosti zlepšenia v tejto oblasti v budúcnosti,
- 3) základný rámec pri kreovaní nového dobrovoľníckeho programu v organizáciách,
- 4) základ pre budúci transparentný systém finančnej podpory organizácií pracujúcich s dobrovoľníkmi.

Zo štandardov kvality práce s dobrovoľníkmi vyplýva, že pri práci s dobrovoľníkmi je nevyhnutné, aby:

- a) organizácia mala vypracovanú jasnú náplň práce dobrovoľníkov, ktorá a musí byť pre nich vhodná. Ide aj o jasné definovanie a nastavenie potrieb, požiadaviek a povinností dobrovoľníkov, určenie konkrétnych aktivít, harmonogramu povinností,
- b) bol vopred určený spôsob komunikácie medzi koordinátorom a dobrovoľníkmi,
- c) bol vypracovaný systém podpory dobrovoľníkov v podobe pravidelných rozhovorov s dobrovoľníkmi, v poskytovaní spätnej väzby, v supervízii, v prístupe dobrovoľníkov na porady, k manuálom a iným informáciám o organizácii, v poskytovaní návodov na riešenie prípadných problémov, v poskytovaní informácií o zaužívaných metódach práce pri vykonávaní dobrovoľníckych aktivít,
- d) organizácia disponovala potrebným vybavením na prácu, mala vhodné priestorové podmienky, materiálne zabezpečenie, uhrádzala náklady súvisiace s činnosťou dobrovoľníkov, (cestovné, strava, vzdelávacie kurzy),
- e) bol vypracovaný systém hodnotenia a oceňovania prínosu práce dobrovoľníkov tak, aby organizácia nebrala ich činnosť ako samozrejmosť (možnosti rozvoja ďalšej spolupráce),
- f) dobrovoľníci boli zapojení do tvorby programov a ich zlepšovania,
- g) dobrovoľníci mali možnosť odborného rastu v podobe školení a ďalšieho vzdelávania,

- h) organizácia realizovala pravidelné stretnutia s dobrovoľníkmi, delila sa s nimi o spoločnú víziu, posilňovala ich vedomie, že patria do jedného tímu, a pravidelne vyhodnocovala pozitívnu spätnú väzbu od prijímateľov dobrovoľníckej činnosti,
- i) organizácia priebežne monitorovala úroveň naplnenia motivačných potrieb dobrovoľníkov.

Štandardy a odporúčania sú výsledkom práce autorského tímu 12 ľudí s niekoľkoročnými skúsenosťami v dobrovoľníctve v rôznych oblastiach a organizáciách pod vedením Alžbety Brozmanovej Gregorovej.¹⁷

¹⁷ <http://www.centrumdobrovolnictva.sk/images/manualoprava.pdf>

6. KONCEPČNÁ PODPORA DOBROVOĽNÍCTVA A JEHO EKONOMICKÉ HODNOTY

6.1. SAMOSPRÁVA AKO KOORDINÁTOR DOBROVOĽNÍCKYCH PROGRAMOV

Pôsobenie dobrovoľníkov v samospráve pri pomoci v realizácii a zabezpečení originálnych a prenesených kompetencií má svoje špecifiká. Väčšinu činností v samospráve vykonávajú odborní zamestnanci so zodpovedajúcim odborným vzdelaním, praxou, zručnosťou, pričom zodpovedajú za dodržiavanie rôznych legislatívnych noriem, pracovného, organizačného poriadku a iných normotvorných aktov samosprávy. Cieľom rozvoja dobrovoľníctva v podmienkach samosprávy by nemalo byť jednorazové alebo krátkodobé využitie dobrovoľníkov. Ak sa samospráva rozhodne efektívne a dlhodobo pracovať s dobrovoľníkmi, mal by byť touto agendou poverený konkrétny zamestnanec – koordinátor dobrovoľníkov. Koordinátor je kľúčovou osobou v manažmente dobrovoľníkov, komunikuje s verejnosťou, predstavuje dobrovoľnícke programy širokej verejnosti, pripravuje a vedie školenia dobrovoľníkov, hodnotí ich prácu, koordinuje a navrhuje aktivity, reflektuje potreby, nápady a nové myšlienky dobrovoľníkov. Samospráva ako koordinátor prepája jednotlivé organizácie s dobrovoľníkmi, ktorí im môžu pomôcť. Komunikuje s dobrovoľníkmi a odporúča ich do príslušných organizácií. Informuje nových dobrovoľníkov o ich právach, povinnostiach, etických zásadách a pýta sa na ich očakávania. Dobrovoľníkov podporuje a oceňuje za to, čo robia, vytvára pre nich dobrovoľnícke programy na mieru a motivuje ľudí k dobrovoľníctvu tak, aby mohli šíriť dobro vo svojom okolí v prospech celej komunity. Samospráva môže významnou mierou pomôcť s propagáciou dobrovoľníctva prostredníctvom svojich lokálnych médií alebo na svojom webovom sídle.

6.2. SAMOSPRÁVA AKO PRIJÍMATEĽ DOBROVOĽNÍKOV

Samospráva, ktorá sa kvalitne stará o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov, ktorá buduje občiansku spoločnosť a využíva možnosti určené platnou

legislatívou, môže a musí počítať aj s aktívnou účasťou svojich obyvateľov na zveľaďovaní obce, mesta, regiónu. Samospráva si totiž vo veciach územnej samosprávy môže vydávať všeobecne záväzné nariadenia, ktorými si v súlade s platnou legislatívou určí postupy a pravidlá na dosiahnutie lokálnych potrieb obyvateľov komunity. Motivácia obyvateľov dobrovoľne pomáhať pri realizácii kompetencii samosprávy môže byť rôzna: zmysluplné vyplnenie času, nadviazanie sociálneho kontaktu, pocit užitočnosti, pocit potreby pomáhať iným, urobiť niekoho šťastným, vytvárať si nové vzťahy, pocit naplnenia, potreba sebarealizácie, možnosť prejať svoje schopnosti, nadobúdanie pocitu spolupatričnosti ku komunite. Samospráva ako prijímateľ v rámci svojej činnosti individuálne prijíma dobrovoľníkov na plnenie svojich potrieb a cieľov. V prípade, že zabezpečuje servis pre väčšiu skupinu dobrovoľníkov, podobne ako vysielajúca organizácia, vyberá a pripravuje dobrovoľníkov na výkon dobrovoľníckej činnosti a uzatvára s nimi zmluvu o dobrovoľníckej činnosti, ak títo už neuzavreli zmluvu s vysielajúcou organizáciou. Ďalej tiež po dohode s dobrovoľníkom môže uzavrieť poistenie zodpovednosti za škodu, ktorú spôsobí. V prospech dobrovoľníka môže uzavrieť aj poistenie pre prípad jeho úrazu, plní povinnosti a opatrenia v rozsahu nevyhnutnom na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia dobrovoľníka pri výkone dobrovoľníckej činnosti tak, aby dobrovoľnícku činnosť dobrovoľník vykonával v podmienkach neohrozujúcich jeho život a zdravie vzhľadom na druh a povahu dobrovoľníckej činnosti, zabezpečuje osobitné vybavenie alebo oblečenie, najmä pracovný odev a iné osobné ochranné pracovné prostriedky a pracovné pomôcky, pred začatím vykonávania dobrovoľníckej činnosti vydáva písomné potvrdenia o trvaní, rozsahu a obsahu dobrovoľníckej činnosti, písomné hodnotenie dobrovoľníckej činnosti, ak o to dobrovoľník požiada.

6.3. SAMOSPRÁVA AKO GARANT UDRŽATEĽNOSTI DOBROVOĽNÍCTVA

Dlhodobu udržateľnú dobrovoľníctvo obyvateľov komunity by malo byť motivované vzájomnou prospešnosťou. Samosprávy na Slovensku ešte stále môžu počítať s motiváciou dobrovoľníkov, ktorá sa opiera o princípy kresťanskej morálky, o vštepané predstavy o správnom spôsobe života, keď k dobrovoľníctvu jedinca vedú morálne normy z jeho okolia,

vplyv výchovy či rodiny. Pribúdajú mladí ľudia, ktorí sú presvedčení o zmysluplnosti a význame dobrovoľnej činnosti, chcú sa podieľať na realizácii lokálnych programov, projektov, dobrých nápadov či myšlienok. Prax však ukazuje, že dobrovoľníkov orientovaných na lokálne dobrovoľnícke programy k dobrovoľnej činnosti motivujú rôzne benefity, ktoré sú užitočné pre obe zúčastnené strany – samosprávu a dobrovoľníka.

Dobrovoľníctvo zároveň vytvára významný potenciál na nadväzovanie spolupráce s komunitou, špeciálne s mladými ľuďmi. Dopadová štúdia v rámci projektu Aktiv¹⁸ preukázala, že pokiaľ prostredníctvom neformálneho vzdelávania učíme mladých ľudí k angažovanosti prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít, ktoré sami identifikujú ako potrebné, menia sa aj ich vnútorné motivačné faktory. Ako prvá meniacca sa zložka motivácie je prežívanie prínosu vlastnej snahy pre spoločnosť, čo vnímame aj ako viditeľnosť vlastného prínosu pre spoločnosť a jeho dopadov. Mladí ľudia majú záujem o zmeny a skvalitnenie ich okolia, majú záujem byť užitoční a prispievať k rozvoju spoločenského života. Nevyhnutné je však vytvoriť podmienky na vzdelávanie prispôsobené ich vnímaniu a potrebám, ktoré podporí tento proces. Zaujímavý údaj z danej analýzy je fakt, že po ukončení vzdelávania účastníci znížili svoje očakávanie na odmenu – ako hlavný motivačný prostriedok svojej aktivity. Teda odmena, či už finančná alebo vo forme benefitov, nie je hlavný motivačný aspekt ich zapojenia. Oveľa významnejšie je pre nich uznanie tímu, okolia, spoločnosti. Mladí ľudia vnímajú práve proces vytvárania prínosu v kruhu svojich rovesníkov ako jeden z najsilnejších momentov, ktorí môže ovplyvniť celý priebeh ich zapojenia sa do dobrovoľníckych aktivít. Pre mnohých práve cesta je cieľ.

Nielen pre mladých ľudí v našej spoločnosti, ale aj pre ďalšie vekové skupiny je veľmi dôležitý spôsob zapojenia sa do dobrovoľníckych aktivít. Dobrovoľnícke aktivity práve v malých obciach, mestách sú vynikajúcim prostriedkom na rozvoj spoločenského a komunitného života, participácie občanov na zmenách na území obce, mesta a celkového zlepšenia života.

¹⁸ <https://drive.google.com/file/d/0B92gkBooq-x6aEs4anFhRVR0LUF6ZE9TcDhZaUc4cGx5N1N3/view>

6.4. EKONOMICKÉ A NEEKONOMICKÉ HODNOTY DOBROVOĽNÍCTVA

Dobrovoľníctvo má širokú škálu prínosov v rôznych oblastiach, ktoré kvantifikujeme ako prínosy ekonomické, sociálne, kultúrne, ľudské. Z ekonomického hľadiska dochádza k efektu na strane dobrovoľníka, prijímateľa dobrovoľníckej činnosti, ako aj celej spoločnosti.

Prínosy na strane dobrovoľníka:

- voľný čas venovaný v prospech druhých,
- cena práce, ktorú dobrovoľník vykonáva v prospech iných alebo ako odloženú spotrebu pre seba,
- podpora zamestnanosti a možnosť inklúzie na trh práce (dobrovoľník môže získať skúsenosti a zamestnať sa na trhu práce a rýchlo sa adaptovať, zároveň si udržiava pracovné návyky a učí sa spoluzodpovednosti),
- zvyšovanie kvality života (dobrovoľník sa stretáva s novými ľuďmi - sociálna inklúzia, spoznáva nový životný štýl a pod.),
- celospoločenské uznanie jednotlivca (dobrovoľníctvo začína postupne nadobúdať vyššie spoločenské uznanie a zvyšuje sa jeho prestíž).

Prínosy na strane prijímateľa dobrovoľníckej činnosti:

- úspora nákladov (mzdových, prevádzkových, materiálnych),
- vyššia kvalita poskytovania služieb organizácií z dôvodu vyššej osobnej zodpovednosti (v prípade, že človek niečo robí dobrovoľne, je predpoklad, že to robí rád a nie z donútenia, najmä v prípade, keď niečo robí ako odloženú spotrebu pre seba do budúcnosti),
- prijímateľ má možnosť otestovať pracovné zručnosti dobrovoľníka a v budúcnosti mu ponúknuť pracovné miesto.

Prínosy pre spoločnosť:

- ekonomická participácia dobrovoľníctva na HDP (ekonomická hodnota - dobrovoľníci vytvárajú statky, ktoré majú svoju ekonomickú hodnotu, dobrovoľníctvo sa podľa odhadov podieľa na tvorbe HDP 8 – 14 %),

- sociálna inklúzia (inklúzia zárobkovo činných, marginálnych skupín, detí a mládeže v rámci komunity), ktorou sa zvyšuje celospoločenská akceptácia dobrovoľníkov,
- legislatívna akceptácia dobrovoľníctva (nie v každej krajine je dobrovoľníctvo právne upravené), rozvoj občianskej spoločnosti (v každej rozvinutej občianskej spoločnosti sa vysoký podiel občanov aktívne podieľa na rozvoji spoločenského života a na veciach verejných aj prostredníctvom dobrovoľníctva),
- úspora financií v národnej mene,
- akceptácia dobrovoľníckej práce pre jej významné ekonomické a mimoekonomické prínosy a z toho vyplývajúca jeho postupná spoločenská akceptácia aj na Slovensku,
- interkultúrna a medzinárodná spolupráca (najmä pri medzinárodnej spolupráci zvyšuje budovanie porozumenia a rozvoj medzi krajinami a kultúrami),
- prispieva k stabilite v spoločnosti (preventívne pôsobenie pred sociálnym vylúčením, konfliktami a pod.).

Na zabezpečenie dlhodobu udržateľného programu dobrovoľníctva, ako významného faktoru komunitného rozvoja, je dôležité jeho priebežné hodnotenie. Samospráva aj prostredníctvom kvantitatívneho hodnotenia prínosu dobrovoľníckej činnosti môže aktivovať svojich obyvateľov k dobrovoľníctvu. Týmto spôsobom má možnosť poukázať na zmyslupnosť činnosti vo vzťahu k pozitívnemu spoločenskému dopadu aj k osobnému rozvoju jednotlivca.

Motivácia obyvateľov má byť podporovaná zverejňovaním priebežných a aktuálnych údajov.

Na hodnotenie prínosu sa využíva viac merateľných ukazovateľov. Najčastejším je počet dobrovoľníkov a počet hodín, ktoré odpracovali, čo samospráve ušetrilo určité finančné prostriedky. Na výpočet finančného prínosu je možné použiť metódu porovnania nákladov na 1 dobrovoľníka a 1 zamestnanca samosprávy, cenu práce dobrovoľníka za 1 hodinu, cenu práce celého dobrovoľníckeho programu, alebo podielu ceny práce všetkých dobrovoľníkov v realizácii konkrétnej aktivity, projektu.

Veľa samospráv podporuje dobrovoľníctvo aj tým, že prostredníctvom participatívnych rozpočtov vyhlasuje grantové a dotačné programy pre rôzne organizácie, zamerané na

verejnoprospešné aktivity, pričom podmienkou dotácie je aj spoluúčasť na financovaní projektu a následne dokladovanie svojho nefinančného vkladu formou dobrovoľníckej práce pri vyúčtovaní projektov. Odporúčame, aby sa už pri príprave grantovej schémy alebo dobrovoľníckych programov požadoval popis dobrovoľníckych činností, počet hodín dobrovoľníkov pracujúcich v projekte, vyčíslenie ekonomickej hodnoty dobrovoľníckej práce metodikou ekonomickej hodnoty dobrovoľníckej práce vychádzajúcej z minimálnej mzdy. Inštitút minimálnej mzdy upravuje zákon č. 663/2007 Z. z. o minimálnej mzde v znení neskorších predpisov. Sumu minimálnej mzdy každoročne ustanovuje vláda Slovenskej republiky svojím nariadením. Hodnotenie dobrovoľníckych činností zvyšuje dôveru verejnosti a poskytuje samospráve dôležité informácie o ekonomickom prínose dobrovoľníctva pre komunitu. Zverejňovanie týchto prínosov v kombinácii s ročným hodnotením v orgánoch samosprávy s prípadným ocenením jednotlivcov alebo organizácií motivuje ostatných k dobrovoľníckej činnosti. Samosprávy môžu iniciatívne vytvárať a manažovať vlastné dobrovoľnícke programy; menšie obce aj v spolupráci s dobrovoľníckymi organizáciami. Každopádne výsledkom sú výrazné úspory verejných zdrojov, posilnenie občianskej spoločnosti a komunitného života a zvýšenie kvality života miestnych obyvateľov.

7. PRÍKLADY DOBREJ PRAXE

Príklady dobrej praxe, ktoré uvádzame, majú vplyv na zlepšenie vybavenosti obcí základnou infraštruktúrou a službami, zvyšujú kvalitu poskytovania služieb obyvateľom, vytvárajú lepšie podmienky na prácu s mládežou a majú vplyv na rozvoj obcí. Predstavujeme tie, ktoré autorský kolektív zozbieral z vlastného poznania a osvedčili sa v praxi. Niektoré príklady s dlhodobou históriou trvania sme rozpisali podrobnejšie, niektoré trvajú kratšie, niektoré sa objavili ako veľmi kreatívne len nedávno. Sú motivujúce, preto ich uvádzame heslovite, ale nie okrajovo.

Žiacke školské rady na základných a stredných školách¹⁹

Školské prostredie je najideálnejší priestor na rozvoj nielen vedomostí, ale môže to byť priestor aj na získavanie prvých návykov mladých ľudí k dobrovoľníctvu, aktívnej participácii, a celkovému rozvoju osobnosti. Významný nástroj na rozvoj participačných zručností predstavujú v školskom prostredí žiacke samosprávne orgány, známe aj ako žiacke školské rady (ďalej len „ŽŠR“)²⁰. Obec, mesto, kraj, cirkev alebo súkromný sektor ako zriaďovateľ má priestor na využitie potenciálu mladých ľudí a pokiaľ vytvorí dobré podmienky, môže práve toto školské zariadenie vytvoriť priestor na komplexný rozvoj osobnosti. Nielen vedomosti, ale práve aj postoje a zručnosti si žiaci môžu rozvíjať ako dobrovoľníci v žiackych školských radách. Legislatívne sú žiacke školské rady ukotvené v zákone č. 177 zo 14. júna 2017, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 524/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Úradu vlády Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Žiacka školská rada v základnej škole

¹⁹ Vyhláška č. 230/2009 Z. z., ktorou sa mení vyhláška č. 291/2004 Z. z., ktorou sa určujú podrobnosti o spôsobe ustanovenia orgánov školskej samosprávy, o ich zložení, o ich organizačnom a finančnom zabezpečení.

²⁰ <https://drive.google.com/file/d/1VwKYI0C6HtmGX1laOxXNiPheyIjyZO9t/view>

- a) sa vyjadruje k podstatným otázkam, návrhom a opatreniam školy v oblasti výchovy a vzdelávania,
- b) sa podieľa na tvorbe a zabezpečení dodržiavania školského poriadku,
- c) zastupuje žiakov vo vzťahu k riaditeľovi a vedeniu školy a predkladá im svoje stanoviská a návrhy.

Žiacka rada v strednej škole okrem bodu a), b), c) zároveň aj

- a) zastupuje žiakov aj navonok,
- b) volí a odvoláva zástupcu žiakov do rady školy.

Žiacke školské rady sú významným podporným nástrojom rozvoja kompetencií a zapájania mladých ľudí a ich aktivizovania sa nielen na území škôl. Mnohé mestá úzko spolupracujú s ich zástupcami, vzájomne sa informujú o činnosti, participujú na riešení problémov mladých ľudí.

V Trenčianskom kraji, a nielen v tomto kraji, sa zástupcovia žiackych školských rád stredných škôl dvakrát ročne stretávajú s predsedom kraja na diskusnom fóre Stredoškolského parlamentu Trenčianskeho samosprávneho kraja. Diskusia, riešenie problémov žiakov na stredných školách, výmena názorov a spolupráca výrazne podporujú participáciu žiakov v školskom prostredí. Okrem toho tu získavajú priestor na výmenu skúseností a dobrých príkladov praxe, získavanie informácií o rôznych možnostiach a aktivitách, do ktorých sa môžu zapojiť. V mestách Trenčín, Prievidza, kde už dlhodobo podporujú rozvoj žiackych školských rád aj v základných školách, sa viditeľne prejavil výrazný prínos a zjavná aktivizácia mladých ľudí. Žiaci úzko spolupracujú s mestami, organizujú dobrovoľnícke aktivity v škole, ale aj mimo nej, aktivizujú sa a prinášajú úžitok pre celú komunitu. Veľký dopad vidieť aj na rozvoji osobnosti mladých členov žiackych školských rád. Rozvíjajú si rôzne kompetencie, ako sú komunikácia v materinskom jazyku, rozvoj prezentačných zručností, kritického myslenia, aktívneho občianstva, zvýšenie motivácie na zapájanie sa do spoločenského a občianskeho života, rozvoj digitálnych zručností, ako prevencia pred kyberšikanou a rôznymi inými formami vylúčenia mladých ľudí, tímová spolupráca, matematické kompetencie pri tvorbe návrhov rozpočtov, organizovanie zbierok, príprava dobrovoľníckych aktivít, plánovanie vlastného sebarozvoja a spôsobu dosiahnutia

stanovených cieľov. V celom procese rozvoja žiackych školských rád poskytujú významnú pomoc pedagógovia škôl, plnia úlohu ich koordinátorov, dohliadajú na proces volieb, pomáhajú v prípade potreby v prvom kontakte s vedením školy, pedagogickým zborom, zabezpečujú, aby s odchodom žiakov zo školy neodišlo aj celé know-how žiackej rady, dozerajú na to, aby boli dodržiavané právne predpisy. Zapojenie koordinátora vždy súvisí so stupňom samostatnosti a nezávislosti žiackej školskej rady. Pri rozvinutej rade s dostatkom kompetencií na vlastnú činnosť je ideálne, ak ich len v prípade potreby koučuje a necháva čo najviac zodpovednosti a práce na členoch rady. Opakom je situácia, ak sú zástupcovia ŽŠR noví, alebo nemajú informácie o činnosti. V tomto prípade koordinátor ŽŠR musí zasiahnuť výraznejšie do procesu a pomôcť užitočnými informáciami, radami a návodmi k rozvoju činnosti rady na škole. Koordinátorov tvoria mnohokrát skvelí pedagógovia, ktorí do svojej činnosti vkladajú nielen svoje vedomosti, skúsenosti, ale aj svoj voľný čas a svoje srdce. Potrebné je vytvoriť podporné nástroje pre ich prácu a systém ocenenia ich práce z národnej úrovne. Iuventa – Slovenský inštitút mládeže má akreditované školenie Refresh zamerané na podporu a rozvoj kompetencií koordinátorov ŽŠR. Zároveň rady mládeže mnohých krajov, regionálne centrá mládeže a iné organizácie vyvíjajú mnohé aktivity na podporu a rozvoj kompetencií zástupcov a koordinátorov ŽŠR.

Mestský mládežnícky parlament v Bardejove

Mestský mládežnícky parlament v Bardejove vznikol 29. septembra 2017, no prípravný výbor ešte v roku 2016. Jeho hlavnou úlohou bolo pripraviť koncept, na základe ktorého by mládežnícky parlament pracoval. V Európe existuje niekoľko modelov. Na Slovensku prevláda forma, keď mestský mládežnícky parlament organizuje rôzne podujatia, festivaly, plesy a iné spoločenské udalosti. Veľakrát sa práve táto činnosť stáva prioritou a spolupráca mladých a mestskej samosprávy sa zameriava na túto oblasť. Mládežnícky parlament sa potom ľahko transformuje na klasické občianske združenie, ktoré je úplne nezávislé od všetkých. V niektorých slovenských mestách samospráva alebo mladí ľudia úplne prerušili vzájomnú komunikáciu, čím skončila idea, že parlament má byť hlasom mladých.

Presne opačná situácia je v Poľsku, kde funguje viac ako 500 mládežníckych parlamentov. V tomto prípade je spolupráca mladých a samosprávy kľúčová. V niektorých prípadoch mesto nepovolilo vytvorenie takéhoto orgánu. Dôležité je spomenúť, že oproti Slovensku v Poľsku existuje zákon o mládežníckych radách pri územných samosprávach. Tie pracujú viac ako poradné orgány. Aktivity poľských mestských mládežníckych parlamentov sú edukačné, charitatívne alebo ide najmä o účasť na oficiálnych podujatiach. Ich hlavnou úlohou je reprezentácia mladých ľudí v meste. Typické sú voľby či oficiálne zasadania v priestore mestského zastupiteľstva, kde nechýbajú ani mestské insígnie na krku predsedu mládežníckeho parlamentu. Prípravný výbor v Bardejove sa rozhodol skombinovať tieto dva typy a vybrať z nich to najlepšie. Organizovanie súťaží, diskusií a rôznych Erasmus+ projektov je už tradične v každoročnom programe. Taktiež ako v iných mestách aj v Bardejove je tradíciou mládežnícky ples či športové turnaje. Parlament zameral dobrovoľnícky potenciál na snahu udržiavať židovské kultúrne pamiatky, keďže v meste už dlhé roky Židia nežijú.

Mládežnícky parlament sa udomácnil v samospráve

Bardejov sa stal tretím mestom na Slovensku, kde bolo podpísané memorandum o základnom rámci spolupráce medzi mestom a mládežou. Pred komunálnymi voľbami 2018 bolo jasné, že mladí sa hlásia o slovo. Dokonca vznikla séria videí s kandidátmi na primátora. Aktivitu si, samozrejme, všimla široká verejnosť. Už krátko po voľbách mestský mládežnícky parlament v Bardejove oslovil všetkých novozvolených poslancov a pozval ich na aktivitu, ktorá bola spoluorganizovaná so ZIPCEMOM (Združenie informačných a poradenských centier mladých). Tak ako bolo avizované už niekoľko mesiacov dopredu, mladí vyslovili požiadavku, aby mali svoje zastúpenie vo všetkých ôsmich komisiách mestského zastupiteľstva. Tým by bolo zabezpečené, že mládež má svoje zastúpenie pri procese vytvárania politík. V presadzovaní hlasu mladých sa osvedčil aj prieskum, do ktorého sa zapojilo viac ako 1500 stredoškolákov v Bardejove. V ňom študenti vyjadrili záujem o zapájanie sa do diania v meste.

Prvým problémom programu Mladí v komisiách bola požiadavka, aby členovia komisie mali viac ako 18 rokov. Túto požiadavku spĺňajú iba žiaci tretieho, štvrtého a piateho ročníka

stredných škôl. No tí po skončení strednej školy odchádzajú na vysokú školu mimo mesta, a tak panovali obavy, že zvolení členovia sa po dvoch rokoch nebudú môcť zúčastniť zasadania komisií. Aby takáto situácia nenastala, vytvoril mládežnícky parlament špeciálny systém. Ku každému navrhovanému členovi komisie mestského zastupiteľstva pridal ešte jedného člena mládežníckeho parlamentu, ktorý nemá 18 rokov, no bude sa na zasadaní zúčastňovať ako prísediaci bez hlasovacieho práva. Celé dva roky by pozoroval prácu komisie, a tak by vedel po odchode člena komisie na vysokú školu pokračovať v agende a bol by následne navrhnutý mestskému zastupiteľstvu ako nový zástupca mladých v komisii. Mládežnícky parlament v spolupráci s Komunitnou nadáciou v Bardejove vytvoril dokument, ktorý obsahuje podmienky fungovania participácie mladých vo volebnom období 2018–2022. Dokument ďalej zahŕňal osobné profily navrhovaných členov komisií, ale aj agendu, ktorú budú presadzovať. Tento dokument dostali predsedovia poslaneckých klubov pred voľbou nových členov komisií mestského zastupiteľstva. Bardejov sa tak stal prvým mestom na Slovensku, kde mládež má zastúpenie až v siedmich z ôsmich komisií. Informácia o aktivitách a činnosti členov mládežníckeho parlamentu v komisiách sa rýchlo rozšírila do zahraničia. Počas najväčšieho stretnutia poľských mládežníckych parlamentov tento projekt bardejovského mládežníckeho parlamentu prezentoval jeho predseda v kancelárii premiéra vo Varšave. Po dlhom období, keď Poliaci udávali trend, zrazu Bardejovčania nasadili latku vysoko. „Určite bude len v prospech mládeže, ak sa tento projekt rozšíri do čo najväčšieho počtu miest, a preto by sa už v júni 2020 mal uskutočniť tréning o participácii mladých prostredníctvom mládežníckych parlamentov v Bardejove, na ktorom radi uvidíme mladých aj z vášho mesta,“ uzavrel predseda mestského mládežníckeho parlamentu Jakub Boruv.

Mládež na Orave tvorí nové koncepcie

V obciach Oravské Veselé, Oravská Polhora, Zubrohlava a Beňadovo bol ukončený proces tvorby strategického dokumentu pre mládež pod názvom Koncepcia práce s mládežou v obci na roky 2018–2025. So spracovaním koncepčného materiálu sa začalo v roku 2016, a to analýzou súčasného stavu mládežníckej politiky v jednotlivých obciach vrátane plánovaných výstupov. Pokračovalo sa sériou stretnutí a rokovaní s mládežou, poslancami a pracovníkmi

s mládežou k tvorbe stromu problémov, stromu cieľov, definovaniu strategických rámcov a opatrení a k rozpracovaniu akčného plánu na dva roky. Konceptie s doplnením aktuálnych krokov v akčnom pláne boli predložené miestnym zastupiteľstvám na schválenie. Celý proces prípravy a tvorby dokumentu, ktorý bol súčasťou projektu Vidiecka mládež v komunite II realizovaného s podporou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Programy pre mládež 2014 – 2020, manažovala Rada mládeže Žilinského kraja.²¹

Koncepcia práce s mládežou, koordinátor práce s mládežou a grantový program v meste Trenčín²²

Krajské mesto Trenčín má od roku 2011 schválenú koncepciu práce s mládežou mesta Trenčín do roku 2020, ktorá je dokumentom zahŕňajúcim kľúčové oblasti rozvoja práce s mládežou na území mesta. Kontrolu napĺňania úloh zastrešuje koordinátor práce s mládežou, ktorý výstupy predkladá komisii športu a mládeže vytvorenej v rovnakom období. Samotný dokument, schválený mestským zastupiteľstvom, vychádzal z potrieb mladých ľudí žijúcich a pôsobiacich na území mesta a z vývoja mládežníckej politiky SR a EÚ. Ročne sa vypracováva akčný plán práce s mládežou, ktorého cieľom je implementácia napĺňania jednotlivých oblastí koncepcie a zároveň zahŕňa všetky aktivity, ktoré sa na území mesta v danej oblasti uskutočňujú. Týmto spôsobom sa jednak kontroluje realizácia jednotlivých úloh, ale slúži aj na celkový prehľad o dianí v meste. Na konci roka sa hodnotia aktivity v rámci kľúčových oblastí a tiež projekty podporené z grantového programu mesta. Kľúčové oblasti koncepcie práce s mládežou do roku 2020 sú: vzdelávanie, zamestnanosť, rodina, bývanie, účasť mládeže na spoločenskom a politickom živote, mobilita, životné prostredie, voľný čas detí a mládeže, kultúra, zdravie a zdravý životný štýl, deti a mládež čeliaca zložitým životným situáciám. Komisia mládeže a športu je zložená z predsedu (poslanec), 3 členovia (poslanci), 2 odborníci na šport, koordinátor práce s mládežou a 2 garanti komisie. Zasadnutia sú raz mesačne, komisia je verejná a po nahlásení môže prísť

²¹ Zdroj : <https://www.rmzk.sk/koncepcie-prace-s-mladezou-v-4-obciach-oravy/>

²² https://trencin.sk/wp-content/uploads/2018/10/vzn7_2012_%C3%BApln%C3%A9-znenie_16102018.pdf

ktokoľvek, kto chce na základe prejednávanych bodov prispieť alebo vstúpiť do procesu rozhodovania. Komisia rokuje o aktuálnych témach z oblasti mládeže a športu a jedným z hlavných bodov je rozhodovanie o dotáciách. Hlasovacie právo majú poslanci aj odborníci.

Analýza potrieb mladých ľudí v meste Trenčianske Teplice

Mesto Trenčianske Teplice je kúpeľné mesto, v ktorom žije viac ako 4 000 obyvateľov. Všeobecne je vnímané ako mesto s prevažne staršou generáciou. Tomu je prispôsobená aj jeho dynamika a väčšina aktivít zo strany miestnej samosprávy. Trenčianske Teplice sa preto rozhodli zrealizovať projekt Mladí ľudia v Trenčianskych Tepliciach z grantového programu Komunita z dotácie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Programy pre mládež 2014 – 2020, ktorú administruje IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže. Cieľom projektu bolo získať všetky relevantné údaje, informácie a podklady na spracovanie komplexnej analýzy života mládeže v meste a v oblasti práce s mládežou na miestnej úrovni. Projekt realizovali v spolupráci s krajskou koordinátorkou práce s mládežou a rozhodli sa zmapovať situáciu v oblasti práce s mládežou a vytvoriť analýzu s odporúčaniami vrátane podporných aktivít, aby sa mladým ľuďom v meste žilo lepšie a nechceli odchádzať z mesta po ukončení vzdelávania. Dôležitou súčasťou bolo priame zapojenie mladých ľudí a dotknutých aktérov do celého procesu na nadobudnutie čo najvernejšieho obrazu o skutočnom živote a problémoch mladých ľudí v Trenčianskych Tepliciach. Cieľom projektu bolo získať všetky relevantné údaje, informácie a podklady na spracovanie komplexnej analýzy života mládeže v meste a v oblasti práce s mládežou na miestnej úrovni.

Zvolený bol tento postup:

- analýza aktuálneho stavu existujúcich opatrení na miestnej úrovni,
- zisťovanie a analýza potrieb mladých ľudí v súčinnosti s mladými ľuďmi a pracovníkmi s mládežou,
- identifikácia najzávažnejších problémov a výziev v oblasti práce s mládežou,
- porovnanie zistení s informáciami a údajmi v EÚ, SR a regionálnej úrovni
- návrhy riešení, spracovanie analýzy.

Zisťovania:

- workshopy s mladými ľuďmi – 79 účastníkov,
- workshopy s pracovníkmi s mládežou – 27 účastníkov.

Dotazníkový prieskum:

- 134 respondentov,
- 89 mladých ľudí,
- 33 pracovníkov s mládežou,
- 12 aktérov zodpovedných za mládežnícku politiku v meste.

Oslovených bolo 240 mladých ľudí a pracovníkov s mládežou. Každý workshop bol špeciálne prispôbený cieľovej skupine tak, aby bol aj jazyk a spôsob zisťovania zrozumiteľný a priniesol relevantné výstupy. Na záverečnom stretnutí, na ktorom sa zúčastnili poslanci, primátor, pracovníci s mládežou, riaditeľ školy, pedagógovia a mladí ľudia, boli okrem podrobného porovnania situácie v oblasti práce s mládežou v meste prezentované aj odporúčania, ktoré sa postupne naplňajú a realizujú.

Hlavné odporúčania–ako výstupy projektu:

- koncepčný rozvoj práce s mládežou,
- potreba pracovníka s mládežou– koordinátora práce s mládežou, ktorý by systematicky rozvíjal prácu s mládežou na území mesta,
- potreba podpory informovanosti a komunikácie s mladými ľuďmi jazykom a spôsobom pre nich zrozumiteľným a ľahšie dostupným,
- potreba vhodného priestoru na rozvoj práce mládežou na území mesta,
- prispôbenie daných grantových schém mesta aj pre projekty mladých ľudí,
- pridať do agendy Komisie školstva, športu a kultúry aj mládež,
- podpora vzniku žiackej školskej rady,
- potreba prispôbiť a o podporiť organizáciu aktivít mladých ľudí,
- podpora rozvoja dobrovoľníctva na území mesta,
- vyhľadávanie a podpora mladých lídrov.

Tento projekt úspešne naštartoval rozvoj práce s mládežou na území mesta. Samotná analýza dodnes slúži ako koncepčný nástroj na smerovanie a rozvoj práce s mládežou; v súčasnosti mesto systematicky podporuje aktivity zamerané na mladých ľudí, konzultuje s nimi rôzne návrhy rozvoja mesta, koordinátor práce s mládežou vytvára podporné aktivity a neustále mapuje stav a mladí ľudia sa aktívne zapájajú do procesov, pričom už sami organizujú rôzne dobrovoľnícke aktivity.

Funkcia koordinátora práce s mládežou v meste Trenčín

Koordinátor realizuje funkcie a aktivity, ktoré súvisia s plnením koncepcie a aktuálnych potrieb mládeže v meste. Neustále mapuje situáciu v meste v oblasti práce s mládežou, spolupracuje s občianskymi združeniami, neformálnymi skupinami, základnými, strednými a vysokými školami, ktoré sa v meste nachádzajú, plánuje podporné aktivity. Koordinátor sa snaží rozvíjať prácu organizácií, a to ich spájaním s mladými ľuďmi, hľadaním grantových a dotačných výziev, pomáhaním s projektmi, rozvojom školiacich a iných aktivít v oblasti práce s mládežou atď. Ďalšou dôležitou činnosťou je rozvoj žiackych školských rád v základných školách. Koordinátor realizuje stretnutia zástupcov žiackych školských rád všetkých škôl, aby sa zabezpečila výmena skúseností a vedomostí v rámci škôl na území mesta. Koordinátor neustále reaguje na aktuálne potreby mladých ľudí a prispôbuje tomu svoje aktivity. Ide o rôzne projekty, mládežnícke výmeny, prednášky či workshopy obsahovo zamerané na témy vychádzajúce z potrieb mládeže, napríklad téma dobrovoľníctva, životného prostredia, mobility a iné. Jednako je dôležitá aj komunikácia a rozvoj kompetencií koordinátorov žiackych školských rád, ktorí vedú žiakov v škole.

Grantový program Šanca pre všetkých v Dolnom Kubíne

Mesto Dolný Kubín v decembri minulého roku vyhlásilo už 14. ročník grantového programu Šanca pre všetkých. Priority jednotlivých grantových ročníkov sa menia podľa aktuálnych potrieb samosprávy, ktorá sa snaží v spolupráci s občianskymi iniciatívami a potrebami obyvateľov podporiť rozvoj rôznych projektov prospešných pre verejnosť, aktivít a dlhodobých činností. Grantový program počas svojho trvania podporil viacero zaujímavých

projektov z oblastí voľnočasových aktivít pre deti a mládež, kultúry a športu, sociálnej pomoci a služieb. Jednou z priorít v sociálnej pomoci a službách je rozvoj dobrovoľníctva. Mestskí poslanci počas trvania programu a v súlade so všeobecne záväzným nariadením mesta schválili celkovo 485 524 eur. Vedenie mesta má záujem o zvyšovanie participácie občanov na riešení vecí verejných. Občania, ktorí sa združujú v rôznych mimovládnych organizáciách, môžu tak naplniť nielen svoje potreby, ale priniesť a realizovať veľa svojich nápadov, ktoré pomôžu samospráve zvýšiť kvalitu života v meste.²³

Dotačný program mesta Trenčín

Mesto Trenčín vyhlasuje každoročne na začiatku roka výzvu na predkladanie projektov v rôznych oblastiach (šport, mládež, kultúra, sociálne veci, životné prostredie atď.). Na aktivity v oblasti mládeže má mesto v súčasnosti vyhradených 10 000 eur. Projekty konzultuje a komunikáciu s organizáciami zabezpečuje koordinátor práce s mládežou. Dotačné kolo je otvorené približne dva mesiace, za ten čas sa môžu organizácie poradiť a podávať projekty. Koordinátor práce s mládežou sa snaží informáciu o vyhlásení kola čo najviac medializovať a poradiť pri vypracovaní projektov. Po uzatvorení dotačného kola nastáva hodnotiaci fáza, ktorá je v kompetencii komisie mládeže a športu mesta Trenčín. Zoznam odporúčaných projektov je predložený na schválenie primátorovi mesta. Hodnotenie projektov sa uskutočňuje bodovým systémom publikovaným vo všeobecne záväznom nariadení mesta. Ročne býva predložených priemerne okolo 18 projektov v celkovej hodnote nad 20-tisíc eur. Po schválení projektov nastáva realizačná fáza, kde koordinátor kontroluje, či organizácia spĺňa počas realizácie projektu všetky predpísané náležitosti, ktoré plynú zo zmluvy i z projektu a predkladá z správy členom Komisie mládeže a športu mesta Trenčín. Týmto spôsobom mesto podporuje riešenie jednotlivých úloh z Konceptie práce s mládežou mesta Trenčín do roku 2020 obyvateľmi mesta, ktorí využívajú dotácie spravidla na nákup materiálu, ale aktivity realizujú dobrovoľnícky.

²³ Zdroj : <https://www.dolnykubin.sk/dotacie.html>

Participatívne rozpočty na stredných školách vyšších územných celkov

Od roku 2018–Trenčiansky samosprávny kraj (ďalej len „TSK“) ako prvý kraj na Slovensku v spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rozvoj občianskej spoločnosti (ÚSV ROS) zaviedol participatívne rozpočty na stredných školách v pôsobnosti kraja.

Ciele pilotného ročníka boli:

- pilotné testovanie a zavádzanie procesu participatívneho rozpočtovania v prostredí šesnástich pilotných stredných škôl,
- podpora aktívneho občianstva a participácie mladých ľudí,
- participácia ako nová téma vzdelávania na stredných školách,
- vytvorenie metodiky zameranej na zvyšovanie povedomia o dôležitosti participácie (teoretická časť a praktická časť/vedomosti - zručnosti - postoje),
- teoretická časť/vedomosti + zručnosti: nový metodický modul a nová zážitková hra o participatívnom rozpočte, ktorá slúži ako vzdelávací nástroj pre učiteľov, žiakov základných škôl a študentov stredných škôl,
- praktická časť/zručnosti + postoje: zavádzanie procesu participatívnych rozpočtov v prostredí stredných škôl a presadzovanie tvorby mini projektov priamo študentmi ako praktická súčasť vzdelávacieho procesu.

Študenti zapojených stredných škôl majú možnosť zmeniť prostredie školy prostredníctvom vlastných nápadov spracovávaných do projektov. Pri hlasovaní môžu sami rozhodnúť o tom, ktorý projekt je pre nich najlepšia cesta zmeny školského prostredia. Študenti majú šancu nielen navrhovať mikroprojekty, podieľať sa na diskusiách o rozdelení rozpočtu, či aktívne vstúpiť do fázy hodnotenia a rozhodovania, ale stať sa aj ich realizátormi vďaka finančnej podpore zo školského rozpočtu TSK. Každá z prihlásených a vybraných škôl získa na podporu študentských projektov finančný príspevok vo výške 1 000 eur. Okrem toho škola získa aj bezplatný prístup k zaškoleniu pedagógov a odborným metodikám a tiež možnosť využiť systém odborných konzultácií, ktoré v teoretickej aj praktickej rovine pomôžu zriaďovateľom, učiteľom a predovšetkým študentom zrealizovať proces participatívneho

rozpočtu. Súčasťou podporného balíčka je spoločenská hra, ktorú vyvinul ÚSV ROS ako jeden z neformálnych nástrojov zavádzania participatívnych rozpočtov a vzdelávania mladých ľudí k aktívnemu občianstvu a participácii.

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti vybraným stredným školám poskytuje:

- odborný tréning pre učiteľov a riaditeľov škôl a možnosť priebežných konzultácií,
- bezplatný prístup k vzdelávacím materiálom a metodikám, ktoré do výučby a vzdelávania zavádzajú tému participácie,
- podporný balíček, ktorého súčasťou je vzdelávacia pomôcka:
  - bezplatný vstup do elektronickej aplikácie, ktorá školy bezpečne prevedie procesom zavádzania rozpočtov, ako aj zabezpečí transparentné hlasovanie o najlepších projektoch v jednotlivých školách,
  - spoločenská hra, ktorú vyvinul ÚSV ROS ako neformálny nástroj zavádzania participatívnych rozpočtov a vzdelávania mladých ľudí k aktívnemu občianstvu a participácii.

Proces pozostáva z jednotlivých fáz prípravnej, teoreticky vzdelávacej a praktickej, realizačnej a záverečnej časti, ktorá dostala prívlastok slávnostné gala.

Prípravná fáza začína tréningom úspešných žiadateľov - riaditeľov škôl a poverených školských koordinátorov. Účastníci tréningu sa napríklad dozvedia ako stanoviť ciele participatívneho rozpočtu; ako vymedziť využitie peňazí; ako stanoviť maximálne náklady na projekt; akým spôsobom vybrať triedy, ktoré sa do pilotného ročníka zapoja, a mnoho ďalších rád, ktoré stredným školám uľahčia individuálne nastavenie pravidiel.

Teoretické vzdelávanie je možné realizovať v skrátenej a rozšírenej verzii výučby. Minimálny objem hodín potrebných zaviesť do výučby predstavujú 3 vyučovacie hodiny. Tieto hodiny zahŕňajú spoločenskú hru Nie je mesto ako mesto, ktorá simuluje jednotlivé fázy participatívneho rozpočtu tak, ako ho poznáme z prostredia väčšiny slovenských skúseností. V nadväznosti na zážitok z hry vedie učiteľ so žiakmi reflexívnu hodinu. Rozšírená verzia výučby ďalej zahŕňa témy, ktoré podnecujú samostatné uvažovanie študentov o meste,

v ktorom žijú, o našej spoločnosti a rozvíja ich občianske kompetencie. Študenti nachádzajú odpovede na otázky, čo je to komunita? Čo môžem spraviť pre svoju komunitu ja a čo mi dokáže moja komunita dať? Ako sa tvoria verejné politiky? Ako verejné politiky fungujú v našom okolí? Čo z pohľadu študentov treba v meste zmeniť? Ako sa mesto stará o mladých a starých občanov a ľudí s postihnutím? Na koho sa môžeme s konkrétnym problémom obrátiť? V kompetencii akého orgánu samosprávy je daná politika?

Študenti analyzujú textové úryvky zákona o obecnom zriadení, zákona o samospráve, VZN, spracúvajú spoločnú víziu mesta a stanovujú smart ciele na jeho rozvoj. Pripravujú kampane, tlačové konferencie, diskusie vo formáte o 5 minút 12, kde sa stretávajú dvojice oponentov, ktoré vždy dbajú na používanie vecných argumentov bez neoverených informácií.

Praktická fáza spočíva v tom, že čo sa doposiaľ študenti naučili v teoretickej forme, si vyskúšajú v praxi, participatívny rozpočet sa zavádza do života školy. Študenti prichádzajú s nápadmi na zlepšenie školského prostredia alebo školskej klímy, spolupracujú pri rozvoji nápadov do podoby projektov, diskutujú o projektoch svojich spolužiakov, vedú vlastné kampane a prostredníctvom elektronickej aplikácie svojimi hlasmi rozhodujú o víťazných projektoch.

Realizačná fáza nastáva pre všetky projekty, ktoré sa na základe finálneho poradia projektov v hlasovaní zmesia do sumy vyčleneného participatívneho rozpočtu 1 000 eur z rozpočtu TSK. Na každej strednej škole sa predpokladá realizácia 1–4 projektov.

Prezentácia výsledkov Odborná porota spomedzi všetkých zrealizovaných študentských projektov oceňuje výnimočné projekty zaujímavými vecnými cenami. Zároveň sa uskutoční vyhlásenie nového ročníka participatívneho rozpočtovania na stredných školách na Slovensku. Týždeň otvoreného vládnutia je podujatie organizované ÚSV ROS, každoročne v októbri. Vytvára špecifický priestor, v rámci ktorého sa prezentujú inšpiratívne diskusie, interaktívne workshopy, prezentácie dobrých príkladov v témach, ako sú otvorené vzdelávanie, participácia, otvorené informácie, otvorená legislatíva či boj proti korupcii.

Realizácia projektov sa zo strany študentov vykoná dobrovoľnícky a spôsob realizácie podporuje ich osobnú motiváciu a angažovanosť. Projekt s výdatnou pomocou pedagógov veľmi úspešne podporuje rozvoj kompetencií a dobrovoľníctva žiakov v prostredí školy. To,

že sa študenti sami zamýšľajú nad problémami vo svojom okolí, na území školy, mestskej časti, mesta, hľadajú riešenia, ktoré zapracujú do projektových návrhov, hlasujú o ich poradí a tie najlepšie projekty aj sami dobrovoľnícky realizujú, má dopad na riešenie nielen danej problematiky, ktorú v projekte riešia. Postupne si vyskúšajú jednotlivé projektové kroky, musia vytvoriť tím, naučiť sa v ňom spolupracovať, dodržať daný rozpočet, harmonogram aktivít a vo voľnom čase všetko sami zrealizovať a vyhodnotiť celý proces. Zapojenie sa do tohto projektu im prináša okrem zlepšenia školského prostredia aj iný úžitok. Napríklad rozvoj mäkkých zručností, postojov k dobrovoľníckej činnosti, zvýšenie motivácie, sebadôvery; čo po odchode zo vzdelávacieho procesu môžu zúročiť na trhu práce. Samozrejme, projekt neovplyvňuje len študentov. Procesom vzdelávania a rozvoja prechádzajú aj zamestnanci škôl a multiplikačný dopad je na komunitu a prostredie, v ktorom škola funguje.

Projekt Participácia v praxi²⁴ alias “montérková participácia” a inklúzia v obciach

Adamovské Kochanovce, Chocholná-Velčice a meste Trenčín

Občianske združenie Silnejší slabším dlhodobo spolupracuje s domovmi sociálnych služieb, detskými domovmi. Zameriava sa na inklúziu ľudí s nedostatkom príležitostí. Za podpory koordinátorky práce s mládežou TSK, ktorá sa stala aj jeho odborným garantom, zrealizovali projekt Participácia v praxi nadväzujúci na úspešný predchádzajúci projekt Spoza brány k politikom.

Hlavní partneri projektu: Trenčiansky samosprávny kraj, Mesto Trenčín, Obec Chocholná - Velčice, Obec Adamovské Kochanovce, Detské mestečko Zlatovce v Trenčíne, Domov sociálnych služieb Adamovské Kochanovce a Krajské centrum voľného času v Trenčíne – Regionálne centrum mládeže (RCM).

Čo je to “montérková participácia”? Mnohé projekty zamerané na participáciu sú o množstve okrúhlych stolov, diskusiách, rozprávani. Deťom z detského domova toto veľa nehovorí, chceli konať a viac priamo realizovať i vidieť dopady ich aktivít. Preto samy s jedným

²⁴ <https://silnejsilabsim.wordpress.com/novinky-nove/participacia-v-praxi/>

poslancami vymysleli nový spôsob participácie – montérkovú participáciu. Čiže nielen hľadať riešenia, ale ich aj priamo uskutočniť, nielen rozprávať o podpore, ale priamo prispieť vlastnými rukami, či deti, alebo aj poslanci a starostka, seniori, všetci zapojení. Cieľom projektu bola dlhodobá aktívna spolupráca a dobrovoľnícka činnosť detí z detského domova a domova sociálnych služieb spoločne s predstaviteľmi verejných inštitúcií. Počas stretnutí sa debatovalo o najväčších problémoch v jednotlivých mestských častiach, obciach s poslancami a starostkou. Mladí ľudia spoločne s poslancami identifikovali problém, našli riešenie, ktorého realizáciu aj vzájomne naplánovali a zrealizovali. Projekty boli zamerané na úpravu parku v obci Chocholná-Velčice pre mamičky s malými deťmi, ihriska pri základnej škole a detskom domove, prípravu paletového sedenia v areáli Domova sociálnych služieb v Adamovských Kochanovciach, čistenie mestskej plavárne pred otvorením v meste Trenčín, alebo workshop o separácii odpadu pre deti zo základných škôl, ktorý pripravili a riadili práve deti z detského domova spolu s poslancami Starostka a poslanci významne pomáhali pri uskutočňovaní aktivít realizačného tímu. Popri realizácii mali možnosť vytvoriť vzťahy, spoločne komunikovať a diskutovať aj o rôznych iných problémoch, ktoré mladých ľudí trápia. Deti z detských domovov a domova sociálnych služieb si rozvíjali kompetencie a ukázali, že aj oni môžu významným príspevom zlepšiť život v komunite a byť plnohodnotnými mladými aktívnymi občanmi. Významnou zložkou v projekte bolo zapojenie seniorov, ktorí taktiež pomáhali v niektorých častiach a priniesli iné pohľady a trochu nahrádzali mladým ich chýbajúce rodiny a úspešne rozvíjali medzigeneračný dialóg. Celkovým zvyšovaním aktívneho občianstva cieľovej skupiny, ako sú deti z detských domovov, domovov sociálnych služieb okrem inklúzie dosiahli aj zlepšenie ich akceptácie verejnosťou a zvýšenie kvality každodenného života. Pred projektom nemali dostatok podmienok a možností ako ich rovesníci na prejavenie a zapojenie sa do bežného života. Tým pádom mali aj minimum informácií ako, kde a prečo participovať, a nestáli akoby na okraji spoločnosti. Verejnosť vníma pomoc tejto skupine hlavne vo forme vecných darov, ale málo kto reaguje na ich potreby. Prijímaním darov sa nenaučia byť plnohodnotnými občanmi mesta, zvyknú si, že je prirodzené všetko dostávať zadarmo, preto mnohí po odchode z detského domova majú problém žiť plnohodnotný život a nemajú informácie, ako môže samospráva pomôcť

občanom, alebo naopak, ako oni môžu byť prínosom k fungovaniu. Nevedia, kde a ako si vybaviť základné doklady, prihlásiť sa k trvalému pobytu, alebo ako požiadať o sobáš. Počas projektu a realizácie spoločných aktivít s poslancami a ďalšími zástupcami mesta a obce sa neformálne rozprávali, vytvárali si vzťahy s volenými zástupcami a získali dôveru vo svojich zástupcov. Mnohokrát riešili otázky mestských sociálnych bytov, možností aktivačných prác, fungovania mesta a obce, ktoré inštitúcie akú problematiku riešia a iné.

Projekt rozvíjal informovanosť mladých ľudí z detských domovov a domovov sociálnych služieb, aby chápali získané informácie a rozumeli im. Aby poznali volených zástupcov a nebáli sa na nich obrátiť v prípade potreby. Nadobudli pocit, že aj oni môžu byť prínosom pre spoločnosť a plnohodnotnými občanmi. Zapojení poslanci a starostka s podporou mentorov dostali viac informácií o danej cieľovej skupine, ich potrebách, túžbach a problémoch, ktoré riešia, a prekážkach, ktoré prekonávajú. Tieto vedomosti môžu úročiť pri rozhodovaní a hľadaní spôsobov na zapojenie týchto cieľových skupín do verejného života a vytvoreni podmienok na ich osobnú zainteresovanosť. Celkový partnerský prístup a spolupráca priniesli ovocie pre celú komunitu a sú aj inšpiráciou pre obyvateľov. Každý môže prispieť a pomôcť pri vytváraní kvalitného a príjemného prostredia na život, len treba chcieť.

Kraj a mestá spolu pre mladých

Kraj a mestá spolu pre mladých (spolupráca Trenčianskeho samosprávneho kraja a miest) alebo KAM spolu pre mladých je projekt podporený z grantového programu Erasmus +. Nadväzuje na úspešný projekt AKTIV, kde dostali pracovníci s mládežou vytvorený modul neformálneho vzdelávania a zážitkovej pedagogiky, naučili sa pracovať s cieľovými skupinami, podporovať rozvoj práce s mládežou v jednotlivých mestách a obciach, a tak zastabilizovať celý systém podpory v spolupráci s mestami. Projekt sa realizuje pod záštitou predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja a priamo rozvíja vzájomnú súčinnosť kraja so samosprávami na jeho území v oblasti rozvoja práce s mládežou. Vyššie územné celky majú v zriaďovateľskej pôsobnosti stredné školy, kde však prichádzajú žiaci zo základných škôl, ktoré sú v zriaďovateľskej pôsobnosti obce a mesta. Ak chceme rozvíjať dobrovoľníctvo,

participáciu, aktívne občianstvo, kariérne poradenstvo, prevenciu a ďalšie oblasti, niekedy nestačí začať tento proces až na strednej škole. Nevyhnutné je spolupracovať, rozvíjať aktivity, ktoré napomôžu vstúpiť už v mladšom veku správne postoje k rôznym oblastiam. Vyžaduje sa úzka spolupráca s mestami, obcami, takisto obojstranná spolupráca a koordinácia jednotlivých aktivít. Naša nová generácia nepôsobí len v školách, ale často rozvíja dobrovoľnícke aktivity práve na území miest, obcí.

Projekt Kam spolu pre mladých je súbor aktivít, ktoré z krajskej úrovne umožňujú zapojeným mestám podporiť rozvoj práce s mládežou v rôznych oblastiach. Napríklad tvorba podkladov na rozhodovanie, koncepčné materiály pre mládež, znalosť legislatívy, inklúzia, rozvoj dobrovoľníctva, štruktúrovaný dialóg a ďalšie. Miestna samospráva pri agende, ktorú rieši, veľakrát nemá priestor na samostatné venovanie sa rozvoju dobrovoľníctva na svojom území, alebo ďalším podporným aktivitám pre mladých ľudí. Projekt reaguje aj na túto potrebu a vytvoril pozíciu koordinátora práce s mládežou miest, ktorého si určuje miestna samospráva. Mnohé mestá to riešili prostredníctvom zariadenia vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti, alebo využili vlastné personálne zdroje, či zmluvne zabezpečili inú osobu na túto funkciu, prípadne v rámci zmluvy o spolupráci s organizáciou pôsobiacej na ich území.

Mesto vytvára podmienky pre koordinátora práce s mládežou, z krajskej úrovne je zabezpečené vzdelávanie a metodické usmernenie pracovníka a financie na aktivity smerujúce k rozvoju spolupráce, networkingu na miestnej úrovni, postupnému rastu dobrovoľníctva, podporných nástrojov na inklúziu a sumarizáciu všetkých podkladov k analýze a tvorbe strategických dokumentov v oblasti podpory rozvoja práce s mládežou, posilneniu projektového manažmentu a nástrojov, ktoré napomáhajú mestu nadobudnúť financie na rozvoj oblastí. Koordinátori získajú vedomosti a zručnosti v neformálnom vzdelávaní, zážitkovej pedagogike, manažmente zvládania konfliktov, facilitačné zručnosti, rozvíjajú svoje kompetencie pri tvorbe koncepčných materiálov pre mesto, v dobrovoľníctve a inklúzii, budú vedieť vytvoriť podmienky a možnosti na zapojenie sa mladých ľudí s nedostatkom príležitostí do rozhodovacích procesov v mestách a obciach a ďalšie.

Prešovské dobrovoľnícke centrum spája

Prešovské dobrovoľnícke centrum (PDC - o. z.) spája nadšencov s organizáciou, ktorá potrebuje pomoc, rešpektujúc výber dobrovoľníka. Zaškoľuje nových dobrovoľníkov aj koordinátorov dobrovoľníkov, komunikuje s nimi, usmerňuje ich a radí im v možnostiach, právach, povinnostiach a etických zásadách. Dobrovoľnícke centrum v Prešove vytvára podmienky na nábor dobrovoľníkov, nové dobrovoľnícke príležitosti a propagáciu dobrovoľníctva v Prešovskom kraji. Oceňuje dobrovoľníkov a organizácie, ktoré pracujú s nimi na regionálnej úrovni, spolupracuje s firmami a motivuje ich k firemnému dobrovoľníctvu. Realizuje prieskum, publikačnú činnosť, ale organizuje aj diskusie k páľčivým otázkam doby, aby sa ako súčasť tretieho sektora dokázali koordinovať potreby a požiadavky dobrovoľníckeho centra.

Rovnako sa snaží spolupracovať so samosprávou, ktorá môže využiť potenciál aktívnych občanov na rozvoj svojej obce, mesta, či regiónu. Spolupráca s mestom Prešov sa prejavuje nielen prevzatím záštity nad podujatiami, ale aj finančnou podporou, ktorá je skôr symbolického charakteru. Dobrovoľnícke centrum má formu občianskeho združenia, ktorého činnosť sa datuje od mája 2008. Založeniu občianskeho združenia predchádzali aktivity neformálnej skupiny nadšencov už od roku 2005. V súčasnosti činnosť centra zabezpečuje 16-členná skupina a využíva aj expertov, ktorí pomáhajú pri napĺňaní cieľov. Centrum je spoluzakladateľom a aj členom Platformy dobrovoľníckych centier a organizácií od roku 2011. V rámci publikačnej činnosti vydalo Manuál pre koordinátorov dobrovoľníkov²⁵, brožúru 15 rokov oceňujem ľudí dobrej vôle, ktorá reflektuje genézu prvého krajského oceňovania dobrovoľníkov, taktiež brožúru Spektrum 3S PO kraja (Spektrum tretieho sektora Prešovského kraja). Brožúrka z roku 2018 je reakciou na „osmičkové roky“ a reakciou na otras z úkladnej vraždy novinára Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej. V roku 2019 pripravuje už XVIII. ročník Krajského srdca na dlani 2019.

Prešovské dobrovoľnícke centrum realizovalo niekoľko diskusií, konferencií na posilnenie občianskeho postoja, ale aj prediskutovanie spoločných postojov k aktuálnym témam:

²⁵ https://issuu.com/dobrovolnictvo/docs/teaching_materials_en_2_final

Spolupráca generácií, Ženy, naša inšpirácia, Dobrovoľníctvo, cesta k zamestnaniu a podobne. V roku 2019 organizuje už XII. ročník Dní aktívneho dobrovoľníctva – DAD, čo je priestor na motiváciu ľudí, aby prišli pomáhať; je to zároveň priestor na zviditeľnenie organizácií, ktoré pomoc ľudí potrebujú. Za predchádzajúce obdobie činnosti centrum spojilo 273 organizácií, mimovládnych organizácií, škôl, klubov, kde pracovalo 8 444 dobrovoľníkov na drobných prácach v interiéri, exteriéri, pri vychádzke so seniormi, sprevádzaní ľudí inak obdarených na miesta, kde ich to priťahovalo, počas tvorivých dielní vyrábali spolu so seniormi drobné predmety a podobne. Okrem toho ročne pracuje priemerne so stovkou nadšencov, ktorí majú záujem o dobrovoľníctvo.

Česko-slovenský projekt Aktiv

Dva roky trvajúca česko-slovenská spolupráca vznikla so zámerom vytvoriť udržateľný systém podpory práce s mládežou na území Trenčianskeho a Zlínskeho kraja. Na začiatku bolo len uvedomenie si potreby medzinárodnej výmeny skúseností, vytvorenie nového modulu vzdelávania, v ktorom by sa prepájalo neformálne vzdelávanie a zážitková pedagogika, potreba rozvoja spolupráce s miestnymi samosprávami, stabilizovanie rozvoja práce s mládežou a získanie dôkazov, že práca s mládežou, dobrovoľnícke projekty a všetky aktivity majú prínos pre rozvoj kompetencií mladých ľudí. Organizátor projektu YouthWatch spolu s partnermi - Prázdninovou školou Lipnice, Regionálnym centrom mládeže Trenčín a s Atmosférou pripravili projekt AKTIV. Nadväzuje na predchádzajúce skúsenosti z práce s mládežou, pracovníkmi s mládežou a na spoluprácu so samosprávami, ktorá je dôležitým aktérom pri nastavovaní systému práce s mládežou na miestnej úrovni a zároveň reaguje na potrebu zapojenia mladých ľudí do života v meste/obci už v mladšom veku vo forme dobrovoľníctva, na nedostatočné prepojenie medzi organizáciami pracujúcimi s mládežou a inštitúciami a zodpovednými za mládežnícku politiku najmä na úrovni miest a obcí. Čo projekt priniesol?

Ako prvé boli mapované potreby samospráv na území oboch krajov a hľadanie najlepších riešení. Zapojením samosprávy do projektu sme poskytli know-how vybraným pracovníkom s mládežou z mesta, tí po preškolení zapojili skupinu mladých ľudí z mesta/obce a sami ich

priamo školili pod dohľadom a s podporou mentorov – skúsených školiteľov. Školenie bolo pre účastníkov bezplatné a počas prvého víkendu sa mladí ľudia zamýšľali nad tým, aké potreby svojho okolia vnímajú, čo by chceli zmeniť, ako by radi prispeli k tejto zmene. Vytvorili si tímy, spracovali návrhy riešení a tie rozpracovali do malých projektov. Medzi prvým a druhým školením realizovali na území miest a obcí samotné projekty s podporou pracovníkov s mládežou z daného mesta, ktorí im pomáhali s prepojením na samosprávu, inštitúcie, s vyriešením povolení, získaním sponzorských darov a inými náležitosťami počas realizácie. Týmto spôsobom sami pracovníci s mládežou mali možnosť ďalej sa rozvíjať a veľakrát vstupovali do partnerstiev i spolupráce s ďalšími aktérmi pôsobiacimi na území mesta/obce. Na druhom školení si účastníci vyhodnocovali svoje projekty a ich realizáciu, ale aj vlastný učiaci sa proces. Podobne po skončení vzdelávania pracovníci s mládežou boli podporovaní v evalvácii učiaceho sa procesu. V tomto projekte bolo pre samosprávy dôležité samotné získanie know-how, ako pracovať s motiváciou k dobrovoľníckym aktivitám rôznych skupín detí a mládeže. Išlo o prvý moment prepájania a networkingu v sektore; propagáciou dobrovoľníckych aktivít sa zmenil aj pohľad verejnosti na pridanú hodnotu práce s mládežou. Pracovníci s mládežou sa naučili hľadať nové prístupy v práci s mladými ľuďmi prostredníctvom neformálneho vzdelávania a zážitkovej pedagogiky. Rozvinuli si svoje kompetencie v práci s mládežou a zlepšila sa ich spolupráca so samosprávou. Projekt zapojením mladých ľudí pomohol odhaliť potenciál, v čom sú dobrí a na čom by mohli stavať, napríklad aj pri výbere povolania. Zdokonalili a zvýšili si úroveň kľúčových kompetencií prostredníctvom realizácie malých projektov. Zároveň získali reálnu skúsenosť, ako môžu aktívne ovplyvňovať svoje okolie, ako sa môžu zapojiť do dobrovoľníckych aktivít, rozvili si komunikačné zručnosti, schopnosť pracovať v tíme, mnohí začali prepájať informácie a dostali aj sponzorské dary od súkromného sektora.

Spolupracou s organizáciami aktívnymi v oblasti práci s mládežou, vytvorením spoločnej funkčnej siete, využívaním sieťovacích aktivít pri tvorbe podkladov v oblasti mládežníckej politiky na úrovni miest a obcí (napr. stratégie/koncepcie pre mládež) môže samospráva získať nielen informácie pri tvorbe dokumentov, ale aj dlhodobých partnerov pri napĺňaní stanovených cieľov v tejto oblasti. Dobrovoľníctvo počas posledných rokov nebolo nijako

rozvíjané a podporované, takže často rodičia nevedú svoje deti k takejto činnosti, pretože ju sami nepoznajú. Ak chceme rozvíjať a učiť dobrovoľníctvu ďalšie generácie, musíme začať od útleho veku, ideálne od základnej školy – prvý a druhý stupeň, keď majú práve deti veľký záujem a priestor byť nápomocný a užitoční pre svoju komunitu a okolie. K tomu však potrebujeme zabezpečiť podporné nástroje vo forme kvalifikovaných pracovníkov s mládežou. Projekt Aktiv napomohol lepšiemu porozumeniu toho, prečo je dôležité mať na úrovni miest a obcí pracovníkov s mládežou schopných viesť moderné a trvalo udržateľné aktivity. Prostredníctvom týchto projektov sa zapojení mladí ľudia stali hrdinami. Išlo napríklad o dobrovoľnícke projekty:

- školské projekty: skrášenie školskej jedálne, bylinková záhrada, prednášky v praxi, triedenie odpadu v škole, triedenie odpadov, zdravý životný štýl, diskohry, športový deň, chill-out zóna v škole, fotenie absolventov školy, volejbalový turnaj so zbierkou na útulok; práca s deťmi materských škôl: v oblasti hudby, spolupráca ako príprava na školu;
- enviromentálne projekty: čistenie Váhu, čistenie parku a výroba krmidla, šitie látkových tašiek, workshop o ekológii, videopremietanie a diskusia o palmovom oleji, triedenie odpadu v škole, čierne skládky v meste, Deň Zeme, skrášenie priestoru parku a vytvorenie vtácej búdky;
- komunitné projekty: renovácia vyhlíadky, vytvorenie komunitnej klubovne, rekonštrukcia lavičiek, vysádzanie kvetov na námestí, podpora útulku a aktívne trávenie voľného času s mladými z útulku, kino žije, pečenie s deťmi z detského domova;
- medzigeneračné projekty: príbehy z domova dôchodcov, rytmom k srdcu, spoločenské hry, rozhovory so seniormi;
- kultúra a vzdelávanie: informačné aktivity o prínosoch EÚ, debatné stretnutia, informačná aktivita o závislostiach na technológiách a ponuka alternatív, handicap nie je prekážka, informačná aktivita zameraná na spoločenské problémy dnešnej doby umeleckou formou, komunikácia bez elektroniky.

Hlavnými výstupmi projektu AKTIV sú metodika pre pracovníkov s mládežou dôkazy o dopadoch vzdelávacích aktivít na rozvoj mládeže, príručka pre samosprávy s postupmi a

návodmi na rozvoj práce s mládežou, 32 preškolených pracovníkov s mládežou, 120 mladých ľudí schopných aktívne prispieť k životu v komunite.

Začalo to v garáži pre nákladné autá

V Dolnom Kubíne si mladí dobrovoľníci vybudovali Garáž klub²⁶ už v roku 2013 ako projekt ponúkajúci alternatívu komerčných podnikov. Dodnes vyplňa priestor medzi pasivitou či prázdnotou vo voľnom čase a pravidelnou aktivitou v záujmových činnostiach. Dobrovoľníkom, ktorí pripravujú aktivity a na ktorých stojí fungovanie klubu, ponúka výbornú príležitosť na osobnostný rozvoj. Cieľom klubu je, aby mladí ľudia namiesto vysedávania s alkoholom, doma za počítačom alebo na ulici pri nebezpečných aktivitách mohli tráviť svoj voľný čas zmysluplnejšie. Koordinátori dobrovoľníkov pomáhajú, aby mladí boli aktívni v hľadaní a využívaní talentov a mohli diskutovať na hodnotné témy. Klub je dostupný pre každého aj vďaka tomu, že všetko je za dobrovoľný príspevok. Klub slúži ako atraktívne prostredie nielen na verejné aktivity, ale aj na uzavreté stretnutia, vyučovanie a vzdelávanie. Garáž klub ako občianske združenie spolupracuje so Spoločenstvom evanjelickej mládeže, samosprávou mesta Dolný Kubín, so školami, umeleckými kruhmi, zahraničnými dobrovoľníkmi a inými organizáciami, ktoré sa venujú mladým. Dobrovoľníci pomáhajú školám pri výučbe cudzích jazykov, s tematickými prednáškami na tému drogovej prevencie a úskaliach sociálnych sietí.

Každý strom sa počíta

Pure Slovakia je občianske združenie, tvoria ho traja bývalí spolužiaci, ktorí sa z vlastnej iniciatívy snažia spraviť niečo pre slovenskú prírodu a rozvoj turizmu na Slovensku. Ich iniciatíva disponuje profilom na sociálnej sieti, ktorý je sledovaný vyše 45- tisíc ľuďmi. Propagujú ukryté krásy Slovenska, vytvárajú rôzne súťaže a v neposlednom rade organizujú projekt s názvom Každý strom sa počíta. Iniciatíva tohto projektu vychádza zo satelitného mapovania, ktoré dokázalo, že na celom území Slovenska dodnes ubudlo 700 km² lesov. Toto

²⁶ Zdroj : <http://www.garazklub.sk/>

číslo nie je zapríčinené len prírodnými katastrofami, ale predovšetkým rapidným zvyšovaním legálnej, ale aj nelegálnej ťažby našich lesov. Hoci nemajú kompetencie tento narastajúci problém zastaviť, veria, že spoločnými silami môžu vrátiť našej prírode to, čo jej patrí. Minimálne sa o to krôčik za krôčikom pokúsia, a preto začali s projektom: Každý strom sa počíta. Len vďaka ich sympatizantom, ktorí si zaobstarali tričko s logom Pure Slovakia, boli a budú schopní nakúpiť sadenice stromov a organizovať dobrovoľnícke akcie v spolupráci s miestnymi urbármí, kde vysádzajú malé sadenice stromov. Pilotná akcia sa konala v Telgárte v júni 2019, kde spoločne prírode vrátili 1 000 stromov. Okrem toho organizujú aj ďalší projekt s názvom Vážime si rodný kraj. Akcia pozostáva zo spoločnej turistiky a vyčistením určenej trasy od odpadkov, ktoré tam zanechali neprispôsobiví turisti. Všetky informácie zverejňujú postupne na svojich profiloch sociálnych sietí.

Dolnokubínsky filmový klub vedú dobrovoľníci²⁷

Občianske združenie Filmový klub 23 Dolný Kubín je dobrovoľné záujmové združenie mladých ľudí, ktorí majú záujem rozvíjať a podporovať tvorivosť a sprostredkovať výsledky tvorivej činnosti verejnosti. Klub od roku 2004 organizoval medzinárodné prehliadky krátkych filmov Starcov poklad a dodnes už 14 rokov organizuje festival horských a adrenalínových filmov VIDMO (vidmo patrí medzi fotometeory, je to zaujímavý meteorologický úkaz s ktorým sa môžeme stretnúť v horách za hmlistého počasia, keď je slnko nízko nad obzorom).

Trnavský Kubik nápadov

Kubik nápadov²⁸ je priestor, v ktorom vznikajú nové metre kubické nápadov a myšlienok. V tomto priestore, ktorý nie je bežný, sa sústreďia rôzni ľudia, rôzne umenie a rôzne remeslá. Diverzitou a koexistenciou rôznych zručností vznikajú nové koncepty, projekty a podujatia. Kubik je doposiaľ neurčeným organizmom. Neustále sa vyvíja novými smermi. Už teraz však možno vidieť, že prirodzeným spôsobom reflektuje myšlienky a

²⁷ <http://www.vidmofest.sk/>

²⁸ <http://kubiknapadov.sk/o-nas/>

postoje ľudí, ktorí ho spoločne tvoria. Ako Kubik, tak aj ľudia, ktorí sa na ňom a na jeho činnosti podieľajú, nie sú uzavretou skupinou vyvolených. Sú otvorení novým myšlienkam, príležitostiam a výzvam. Sami výzvy vyhľadávajú, ale aj tvoria. Keď treba, neboja sa zobrať do rúk lopatu a spraviť niečo pre svoje okolie.

Kubik nápadov je projektom neziskovej organizácie Bronco, oficiálne vznikol vo februári 2012. Iniciatíva vznikla na základe chýbajúceho priestoru, kde by mohli aktívni ľudia sústrediť a prepájať svoju energiu. Okrem komunitne orientovaných akcií ako Besy undergroundu, Kubik bistro alebo Spoznávanie inej kultúry organizujú v spolupráci s ďalšími mimovládnyimi organizáciami aj rôzne semináre, kurzy, workshopy a verejné diskusie. Pre širokú verejnosť od roku 2013 organizujú v historikom centre mesta Trnava veľký otvorený trh Trnavský rínek, ktorého návštevnosť je odhadom okolo 4000 – 5000 ľudí na jedno podujatie. Trh je spojený s prezentáciou a predajom tovaru od lokálnych výrobcov, tvorcov a farmárov. Ďalším úspešným projektom je Trnavský blšák na Hlavnej ulici pri radnici, kde majú občania možnosť popredať už nepotrebné veci. Pohodovú nedeľu plnú oddychu môžu celé rodiny stráviť na Trnavskom pikniku. Najmladším projektom je Galéria výklad na pešej zóne v Trnave, ktorou prinášajú do verejného priestoru súčasné výtvarné umenie. Jedným z hlavných cieľov je aj budovanie pozitívneho vzťahu obyvateľov mesta k urbánnemu prostrediu, ktorého sú súčasťou.

Food Not Bombs (Jedlo namiesto zbraní)

Dobrovoľné, voľné, neziskové zoskupenie ľudí, ktorí rozdávať v rôznych mestách po celom svete jedlo zadarmo. Pravidelne organizujú vydávanie vegetariánskych jedál v uliciach, aktívne podporujú vegetariánstvo, bojujú proti hladu a chudobe a aktívne bojujú proti financovaniu armád a jej nesprávnym krokom. Hnutie primárne zhromažďuje prebytočné potraviny z obchodov s potravinami, pekární či trhov, ktoré by inak skončili v odpade, práve tak ako dary miestnych farmárov. Pripravené jedlá sú podávané zadarmo pre každého, kto je hladný. Podávajú sa len vegetariánske alebo vegánske jedlá. Každá miestna organizácia je nezávislá a autonómna a rozhoduje o chode prostredníctvom konsenzu. Hnutie sa snaží

upozorniť na chudobu a problém bezdomovcov v spoločnosti prostredníctvom podávania jedál na stabilných verejných priestranstvách.

V prešovskej iniciatíve sa dobrovoľníci stretávajú raz do týždňa, v nedeľu. Na prípravu im bola poskytnutá miestnosť súkromnej firmy, kde môžu pripravovať v nedeľu jedlo. Produkty na prípravu získavajú z miestnych potravín a v obchode so zeleninou. K bagetám, ktoré rozdávali, pribudla aj nejaká polievka, ktorú vždy varil niekto z dobrovoľníkov doma vo väčšom hrnci. Potom sa už iba dohodli s bezdomovcami na mieste a čase stretnutia spojeného s výdajom stravy, oblečenia a prikrývok. Finančné zdroje na prípravu stravy a oblečenie získavali rôznymi zbierkami, na akciách, festivaloch, kde sa varilo jednoduché jedlo a prispievatelia za jedlo dávali dobrovoľný príspevok, za ktorý potom mohli nakupovať aj iné, než len poskytnuté potraviny. Iniciatíva dobrovoľníkov funguje takisto v Košiciach.

Vzdelávanie mladých lídrov v Prievidzi

Mnohé mestá vytvárajú programy, grantové schémy špeciálne šité na mieru pre mladých ľudí, aby aj oni mohli spoluvytvárať prostredie, nové aktivity. Mnohé z nich sa týkajú zlepšenia ochrany životného prostredia, rozvoja nových druhov športu, prispôbenia prostredia v komunite aj potrebám mladých ľudí a podobne. Dôležité je prispôbiť informácie a formy možnostiam mladých ľudí a vytvoriť podporné nástroje na ich využívanie. Je to výborný nástroj učenia sa dobrovoľníctvu a rozvoja aktívneho občianstva spojeného s rozvojom mnohých zručností mladých ľudí, ktoré môžu využiť v osobnom alebo profesijnom živote.

Na národnej úrovni bol dobrým príkladom praxe národný projekt KomPrax – kompetencie pre prax, ktorý práve prostredníctvom malých projektov rozvíjal kompetencie mladých ľudí, aktívne občianstvo a spoluprácu často medzi samosprávou a mladými ľuďmi alebo pracovníkmi s mládežou, dosiahol rozvoj a riešenie problémov v mnohých oblastiach a aspektoch komunitného života. Myšlienku KomPraxu prevzalo mesto Prievidza: Vzdelávanie mladých lídrov mesto Prievidza.

Prievidza patrí medzi mestá, ktoré dlhodobo rozvíjajú a podporujú komunitný život na svojom území. Jednou a veľmi širokou oblasťou je rozvoj a podpora práce s mládežou

prostredníctvom aktivít centra voľného času, ktorého je zriaďovateľom mesto. Centrum voľného času vytvára široký priestor na rôzne aktivity nielen pre deti, ale aj pre mládež a komunitu. Jedným z aktivít je nový typ vzdelávania, a to práve vzdelávanie mladých lídrov, ktoré vychádza z úspešného národného projektu KomPrax – Kompetencie pre prax realizovaného od roku 2011 do roku 2015 na celom území Slovenska.

Projekt generoval okolo 10 000 malých projektov, ktoré riešili a menili prostredie aj v tej najmenšej obci na Slovensku prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít realizovaných mladými ľuďmi často v spolupráci so samosprávou. Kombinoval dôležité prvky, ako sú neformálne vzdelávanie, dobrovoľníctvo, spolupráca, participácia, projektový manažment a iné. Práve týmto projektov sa inšpirovali v meste Prievidza a vytvorili vlastné vzdelávanie mladých lídrov, ktoré je založené na rozvoji ich kompetencií prostredníctvom podpory malých projektov z rozpočtu samosprávy, ktoré priamo realizujú mladí ľudia.

Podstatou vzdelávania je rozvoj zručností účastníkov, ktoré nadobúdajú počas troch víkendových školení a v priebehu realizácie malých projektov, najmä z oblasti komunikácie, prezentácie, projektového manažmentu, finančnej gramotnosti, motivácie, tímovej spolupráce, spätnej väzby, sebahodnotenia a sebapoznania. Medzi druhým a tretím školením zároveň realizujú svoj malý projekt, na ktorý dostanú finančnú podporu vo výške 50 eur. Malý projekt umožňuje účastníkom overiť si získané kompetencie v oblasti komunikácie, prezentácie, tímovej spolupráce, finančnej gramotnosti, projektového myslenia v praxi. Vďaka vzdelávaniu sa účastníci spoznali s ďalšími mladými ľuďmi, s ktorými spolupracovali nielen pri aktivitách počas školení, ale aj počas realizácie svojich projektov, čím rozvíjali najmä svoje sociálno-osobnostné zručnosti, patriace ku kľúčovým na úspešné uplatnenie sa v praxi. Vzdelávanie umožnilo mladým ľuďom zamyslieť sa nad problémami vo svojom okolí, či už v škole, alebo meste a prevziať osobnú zodpovednosť za riešenie jedného problému, ktorý sa rozhodli realizovaním svojho projektu napraviť. Projekt zároveň motivuje účastníkov, aby na sebe ďalej pracovali a zapájali sa do života svojej komunity, školy a mesta. Mnohí zo zapojených sa po školení stali aj členmi žiackej školskej rady na svojej škole a iní sa zúčastnili už aj na ďalších vzdelávaníach a dobrovoľníckych aktivitách.

Vzdelávanie sa skladalo z troch víkendových školení a realizácie malého projektu, ktorý účastníci uskutočnili medzi druhým a tretím školením. Prvé víkendové vzdelávanie je zamerané na zoznámenie sa účastníkov, ich teambuilding, poučenie o bezpečnosti a pravidlách, rozvoj komunikačných zručností, argumentácie, projektový manažment. Veľká pozornosť sa venuje práve rozvoju tímovej spolupráce, poznaniu rolí v tíme a princípov dobrej tímovej spolupráce. Tiež sa dozvedeli základné princípy a druhy motivácie. Vo fáze medzi prvým a druhým vzdelávaním sami vyhľadávajú problém, ktorý by chceli vo svojom okolí, v škole, v meste vyriešiť a vymyslieť spôsob ako a s kým a mali zistiť, čo k tomu budú potrebovať. Druhé víkendové školenie je zamerané na spracovávanie vlastných nápadov na riešenia problémov v okolí do malých projektových zámerov s podporou školiteľov, zlepšenie prezentačných a komunikačných zručností prezentovaním svojho projektového zámeru a domácej úlohy pred ostatnými účastníkmi školenia. Zadefinovanie problému a cieľov svojho projektu, určenie cieľových skupín a vhodných aktivít, ktoré vedú k naplneniu ich stanovených cieľov, tvorba rozpočtu, oprávnené a neoprávnené náklady a ďalšie zdroje potrebné na realizáciu projektu (ľudským, materiálным, finančným, služby, strava) sú hlavné témy druhého vzdelávania. V závere tejto časti školenia sa koná slávnostné schvaľovanie projektových zámerov, ktoré medzi druhým a tretím školením účastníci dobrovoľnícky realizovali. Tretie víkendové stretnutie je zamerané na vyhodnotenie priebehu realizácie malých projektov. Prezentácie výstupov, čo sa podarilo a, naopak, čo nie, evalvácia pocitov, zážitkov a prípadných problémov, ktoré zažili počas realizácie projektových aktivít, slúži nielen na vyhodnotenie dôvodov, prečo sa to podarilo, alebo prečo nie, ale aj na osobnostný posun, ktorým účastníci prešli. Celý výstup školiteľa zároveň prepájajú vedomosťami, ktoré účastníci nadobudli na prvom víkendovom vzdelávaní. Veľká časť programu je venovaná zúčtovaniu a napísaniu záverečných správ.

Podarili sa zrealizovať rôzne projekty, ako napríklad výroba paletového posedenia do átria, zbierka kníh pre oddychovú zónu v Gymnáziu V. B. Nedožerského v Prievidzi, čistenie lesoparku a iných priestranstiev mesta, príprava metodických pomôcok na letný tábor, vytvorenie čitateľského antikvariátu (vymaľovanie priestoru, zariadenie), vymaľovanie stien v

átriu ZŠ na Ulici energetikov a CVČ, stolnotenisový turnaj, zábavno-športové popoludnie pre spolužiakov, renovácia ringového ihriska, úprava vchodu do skautskej klubovne (vymaľovanie, oprava stien atď.), popoludnie netradičných športov (učenie sa), projekt Krysý válka (výroba spoločenskej hry a jej učenie sa), upratanie a príprava átria CVČ na letnú činnosť, maľovanie átria v ZŠ na Ulici energetikov, výroba veľkého Človeče, nehnevaj sa na plátno, maľovanie hracích čiar na asfaltovom ihrisku ZŠ – Mariánska ulica. Finančnú podporu účastníci získali nielen od mesta Prievidza, ale podarilo sa im sponzorsky získať napr. drevo na výrobu políc do čítárne, farby na maľovanie stien, zľavu na nákup materiálu a pod. Niektorí z účastníkov už realizovali ďalšie projekty a zúčastňujú sa iných školení, napr. Aktiv. Začali byť aktívni vo svojich školách, stali sa členmi žiackych školských rád a zapájajú sa do rôznych dobrovoľníckych projektov v meste. Niektorí z nich sa stali členmi novovzniknutej Rady mladých pri Mestskom zastupiteľstve v Prievidzi a aktívne sa zapájajú do komunikácie s mestom a prácou v rade. Vo vzdelávaní mesto plánuje pokračovať aj v ďalších rokoch.

Aj mimo štátov EÚ vnímajú prácu s mládežou ako jednu z priorít

Zákon o mládeži Srbskej republiky²⁹ ustanovuje, že vláda zriaďuje Národnú radu mládeže. Táto rada bude slúžiť ako medzisektorový koordinátor na harmonizáciu aktivít týkajúcich sa vývoja a vykonávania politík v oblasti mládeže medzi rôznymi štátnymi orgánmi. Medzi členov Národnej rady mládeže patria:

- zástupcovia ministerstva mládeže a športu,
- zástupcovia iných ministerstiev zaoberajúcich sa mladými ľuďmi,
- samostatný provinčný sekretariát zodpovedný za záležitosti mládeže,
- významní odborníci v oblasti mládeže,
- zástupcovia mládežníckych a mimovládnych organizácií,
- zástupcovia miestnych mládežníckych centier,
- predstavitelia národnostných menšín,

²⁹ <http://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/download-manager-files/The%20Law%20on%20Youth.pdf>

- mladí ľudia, ktorí sú členmi najmenej jednou tretinou rady mládeže a zastupujú mládežnícke organizácie.

Miestne rady mládeže

Na harmonizáciu aktivít spojených s vykonávaním mládežníckej politiky na úrovni autonómnej provincie alebo na úrovni miestnej samosprávy je možné zriadiť provinčnú, mestskú alebo obecnú radu mládeže. Tieto miestne rady mládeže slúžia predovšetkým ako medzisektorové koordinačné orgány, ktoré plnia miestne akčné plány a zároveň nie sú v rozpore s miestnymi nariadeniami alebo stanovami. Miestne rady mládeže boli formálne inštitucionalizované zákonom o mládeži, ale zriaďovanie týchto rád sa začalo pred niekoľkými rokmi pod dohľadom ministerstva mládeže a športu.

Miestne mládežnícke kancelárie (centrá)

Zákon o mládeži ustanovuje, že si jednotky územnej miestnej samosprávy môžu zriadiť miestnu mládežnícku kanceláriu. Tieto úrady majú mandát na činnosť a riadenie rozvoja a implementácie miestnej mládežníckej politiky, ako aj koordináciu činnosti miestnych úradov. Takýmto spôsobom kancelárie veľakrát slúžia ako verejný priestor výlučne pre mladých ľudí, kde sú napĺňané ich potreby a záujmy. Každá kancelária mládeže môže mať svoje vlastné ciele, špecifické pre komunitu. V zásade však tieto kancelárie vo všeobecnosti dodržiavajú tieto ciele:

- poskytujú podmienky na aktívne zapojenie sa mladých ľudí do života a aktivít miestnej komunity,
- posilňujú postavenie mladých ľudí,
- poskytujú podporu pri organizovaní mládežníckych aktivít,
- podporujú tvorivosť mladých ľudí.

Mnohé z mládežníckych úradov v skutočnosti rozvíjajú aktivity nad rámec svojich oficiálnych mandátov. Úsilie zameriavajú na pomoc mladým ľuďom a ich komunit pri hľadaní zamestnania (prepájajú študentov s potenciálnymi zamestnávateľmi, poskytujú možnosť

zúčastniť sa rôznych seminárov, poskytujú možnosť zúčastniť sa aktivít neformálneho vzdelávania, ako sú jazykové kurzy a podpora dobrovoľníckych aktivít).

Začlenenie miestnych úradov pre mládež sa v skutočnosti začalo už pred zriadením ministerstva pre mládež a šport. V roku 2007 existovalo iba päť miestnych mládežníckych kancelárií. V roku 2014 bolo funkčných už 123 kancelárií, z ktorých sa väčšina nachádza v budovách patriacich miestnej samospráve. Vážnym problémom je financovanie miestnych kancelárií pre mládež. Každý úrad miestnej samosprávy by mal mať úradujúceho koordinátora mládeže, ktorého funkciu zastáva a financuje samospráva. Podľa ministerstva je iba 32 % koordinátorov mládeže zamestnancami miestnej správy na plný úväzok, v porovnaní s 50 %, ktorí sú do procesu zapojení iba zmluvne. Zostávajúcich 28 % sú neplatení dobrovoľníci. Obce sú zodpovedné za vyčlenenie finančných prostriedkov na fungovanie kancelárie pre mládež, hoci nie všetkým obciam je pridelený rozpočet. V rámci tohto dôsledku mnohí hľadajú finančné prostriedky v národných alebo medzinárodných, respektíve európskych grantových systémoch.³⁰

³⁰ Youth and public policy in Serbia.

8. ODPORÚČANIA A VÝZVY DO BUDÚCNOSTI

8.1. NOVÉ TRENDY V DOBROVOĽNÍCTVE

Žijeme v rýchlo sa pohybujúcom a meniacom svete. Veľa vecí sa mení vrátane vecí, ktoré sa môžu zdať ako nemenné. S každou generáciou prichádzajú nové trendy, nové pohľady na svet a aj nové vnímanie každodennej reality. Napriek dojmu, že mládež je v súčasnosti ľahostajná, nepozorná, málo vnímavá a dalo by sa povedať lenivá, prieskumy dokazujú pravý opak. Mládež je každým rokom vnímavejšia k problémom a situáciám, ktoré ju obklopujú a je ochotná preskúmať možnosti, ktoré má a prostredníctvom ktorých by mohla pomôcť tým, ktorí to potrebujú najviac, alebo ktorí nemali rovnaké príležitosti ako súčasní mladí ľudia. Na druhej strane myslenie súčasnej mládeže je veľakrát zamerané na dosahovanie kariérnych míľnikov, je vystavené veľkému množstvu príležitostí, vnemov a možností, ktoré mladého človeka obklopujú a ktoré im často bránia v uskutočňovaní dobrovoľníckych činností.

Tieto zmeny prispievajú k zmene konceptu dobrovoľníctva a k nástupu nových trendov. Súčasné zmeny trendov v dobrovoľníctve sa týkajú najmä generácie Y (tzv. mileniáli, narodení medzi rokmi 1980–2000) a generácie Z (narodení po roku 2000), ktorá práve teraz dospieva a v priebehu pár rokov bude najväčšou hybnou silou a zadávateľom trendov. Z dôvodu nedostatku voľného času, alebo skôr z prebytku voľnočasových aktivít, možností a postupnej zmeny vnímania zamestnania, z pravidelnej činnosti ohraničenej hodinami na poslanie, ktoré nie je ohraničené presným časovým rámcom, ale skôr potrebou splniť dané úlohy, vďaka ktorému vzniká odklon od pravidelného, dlhodobého dobrovoľníctva. Dlhodobé dobrovoľníctvo malo veľký prínos ako pre organizácie, ktoré mohli dlhodobo plánovať dobrovoľnícke činnosti so stabilnými ľuďmi, tak aj pre prijímateľov dobrovoľníctva, ktorí mali väčšie istoty prameniace z tohto dlhodobého konceptu. Takisto aj dobrovoľníci využívali dlhodobé dobrovoľníctvo na naplnenie vzdelávacích cieľov, mali príležitosť lepšie preniknúť do miestneho života alebo spoznali krajinu, v ktorej dobrovoľníctvo vykonávali (v prípade

zahraničných aktivít). Avšak vyššie spomínané dôvody a zmeny v spoločenskom správaní prispeli k preferencii krátkodobých dobrovoľníckych činností, k rozvoju tzv. mikrodobrovoľníctva, dobrovoľníckych táborov a rôznych príležitostí, ktoré spájajú dobrovoľníctvo s cestovaním, prípadne poznávaním krajiny, miesta, organizácie a pod.

Mikrodobrovoľníctvo by sa dalo definovať týmito atribútmi:

- krátke trvanie (zvyčajne do 2 týždňov),
- ľahká dostupnosť (sprostredkovateľské organizácie poskytujú databázu aktivít, mladý človek si nájde príležitosť, ktorá mu vyhovuje, len sa na ňu prihlási a sprostredkovateľská organizácia zariadi zvyšok),
- okamžitá dostupnosť, pohodlnosť (z dôvodu nedostatku času mladí ľudia vyhľadávajú príležitosti, ktoré nie sú časovo náročné, nevyžadujú dlhú prípravu, náročné vyhľadávania, dávajú prednosť príležitostiam na jedno kliknutie),
- ciele úlohy (preferencia špecifických úloh, ktoré priamo naplňajú hlavný zámer dobrovoľníckej činnosti, obmedzenie „vaty“, náhradných alebo vedľajších činností, ktoré buď predlžujú celkový čas dobrovoľníckej aktivity, alebo nemajú hlbší zmysel pre činnosť a tým pádom aj pre dobrovoľníka),
- neformálna dohoda (v dnešnom digitálnom svete a v dobe odbúravania nadbytočnej byrokracie mládež preferuje skôr ústne dohody a záväzky pred písomnými dohodami alebo zmluvami. Vyplýva to aj z nárastu dôvery a spoľahlivosti medzi ľuďmi. Taktiež je to dôsledok nedostatku voľného času, všade sa hľadá príležitosť ako ho ušetriť.),
- možnosť skúmať a cestovať (mladí ľudia preferujú dobrovoľnícke aktivity v zahraničí, kde môžu okrem aktívnej pomoci poznať aj miestnu komunitu, ktorej pomáhajú, a prostredníctvom nej aj krajinu. Mladí ľudia vyhľadávajú medzinárodné kontakty a vzťahy, ktoré môžu eventuálne využiť aj v budúcnosti).

Vzdelávanie a osobnostný rozvoj: Dobrovoľníctvo je všeobecne vnímané ako nezištná, bezplatná pomoc iným a v minulosti bolo synonymom pojmu charitatívna činnosť, ktorá vyplňala voľný čas niektorých ľudí. Postupom času však dobrovoľníctvo začalo naberať aj

rozmer sebarozvojovej činnosti, a tak sa postupne zmenilo vnímanie dobrovoľníctva ako charitatívnej činnosti na pomoc iným na sebarozvojovú činnosť, pri ktorej majú ľudia možnosť zúčastňovať sa na prospešnej činnosti a pomôcť iným ľuďom, ale pomôcť aj sebe a svojmu rozvoju. Tento koncept stále pretrváva a mladí ľudia dávajú pri výbere dobrovoľníctva prednosť činnosti, ktorá je zmysluplná, vidia jej výsledok a prínos nielen pre spoločnosť, ale aj pre seba samých. Mladí ľudia v dnešnej dobe vnímajú dobrovoľníctvo ako príležitosť vzdelávať sa (rozvinúť kľúčové kompetencie, získať mäkké zručnosti, vyskúšať si činnosti, ktoré by za normálnych okolností nevyskúšali), využiť možnosti neformálneho a informálneho učenia, ale aj príležitosť na sebaobjavovanie a sebarozvoj (empatia, uvedomelosť, aktívne občianstvo a pod.).

Uvedomelý turizmus: Ďalším populárnym trendom, ktorý sa objavil a začal sa v poslednej dobe rozmáhať je tzv. uvedomelý turizmus. Nadväzuje na uvedené faktory, ktoré spôsobili odklon od klasického dobrovoľníctva. Ide o spojenie turizmu s dobrovoľníctvom alebo pomocou iným. Za predchodcu tohto typu aktívneho trávenia voľného času možno považovať agroturistiku, pri ktorej ľudia zväčša trávia voľný čas na vidieku a kombinujú odpočinok s tradičnými činnosťami typickými pre vidiek (najmä poľnohospodárstvo, farmárčenie, vinohradníctvo, záhradkárčenie, ale aj tradičné umelecké činnosti). Nárast takéhoto typu dobrovoľníctva súvisí s nárastom osobného príjmu celosvetovo. Súvisí to aj s možnosťou jednoduchého a lacného cestovania a ubytovania. V súčasnej dobe prichádza odklon od šetrenia peňazí a tradičného nákupu domu a auta. Dnes sú najmä mladí ľudia ochotní platiť skôr za zážitky a neváhajú za nimi cestovať. Často na dovolenke neobjavujú len miestne pamiatky a krajinu, ale snažia sa aktívne zapojiť do života krajiny, v ktorej sa nachádzajú. Využívajú rôzne možnosti, ktorých je v súčasnom offline aj online svete veľké množstvo. Jednou z týchto príležitostí sú aj dobrovoľnícke činnosti, ktoré môžu ľudia v rámci dovolenky vykonávať. Väčšinou sú tieto činnosti jednorazové a trvajú len niekoľko hodín alebo dní. Druhou možnosťou je aktívne cestovanie s cieľom zapojiť sa do dobrovoľníctva. S tým súvisia už spomínané dobrovoľnícke pobyty, tábory alebo krátkodobé príležitosti

v rôznych krajinách, ktoré ponúkajú ľuďom na jednej strane pocit zadostučinenia z vykonanej činnosti a zároveň aj priestor na cestovanie a spoznávanie krajiny.

Nezmeškaj príležitosť: V posledných rokoch enormne narastá počet užívateľov internetu a sociálnych sietí. Dalo by sa povedať, že človek, ktorý nepoužíva tieto nástroje, je skôr raritou než bežným úkazom. Tieto faktory spôsobili, že na dobrovoľníctvo vplýva aj dnešná kultúra sociálnych sietí, online trendov, strach z omeškania, tzv. FOMO (z anglického „fear of missing out“, čo sa dá preložiť ako strach z vynechania, nevyskúšania, omeškania). V minulosti dobrovoľníctvo nepredstavovalo možnosť popularizácie človeka. Bolo to skôr o osobnom odhodlaní a zápale pre pomoc. Element dobrej vôle a pomoci v dobrovoľníctve zostal, avšak prítomnosť sociálnych médií čiastočne zmenila vnímanie takýchto činností ako príležitosť ukázať sa, pochváliť sa a predstaviť činnosti celému svetu. Prítomnosť tzv. influencerov (osôb populárnych na sociálnych sieťach) spôsobila popularizáciu určitých činností a miest, a práve FOMO motivuje mladých ľudí k tomu, aby zopakovali to, čo robili ich známi, priatelia alebo influenceri, ktorých aktívne sledujú. Do hry prichádza istý rozmer súťaživosti a egoizmu, kde veľa mladých ľudí vykonáva dobrovoľnícke činnosti preto, aby sa mohli pochváliť. Samozrejmosťou je zverejnenie takto vykonávanej činnosti na sociálnych sieťach, aby sa o činnosti týchto ľudí dozvedel čo najväčší okruh známych, priateľov, pozorovateľov alebo aj širokej verejnosti.

Klasické dobrovoľníctvo sa mení a prispôbuje modernej spoločnosti a generáciám, ktoré ho budú vykonávať. Je ovplyvnené digitalizáciou, trendmi na sociálnych sieťach a v rôznych médiách. Mladí ľudia vyhľadávajú viac dobrovoľníctva než kedykoľvek predtým, avšak nedokážu sa venovať jednej činnosti dlhodobo. Na udržanie zápalu mladých ľudí je potrebné rozvíjať také činnosti, ktoré by boli schopné poskytnúť za krátku dobu vzdelávacie príležitosti pre mladých ľudí, uvedomenie si problematiky, ale na druhej strane aj možnosť pre mladého človeka rásť. Pri súčasnom vývoji to vyzerá tak, že dobrovoľníctvo sa bude ešte viac prepájať s voľnočasovými aktivitami a aktívnym trávením voľného času. Bude to súčasť dovolenky alebo turistiky. Mladí ľudia sú ochotní priplatiť si za pohodlnosť, preto bude vznikať viac

organizácií, ktoré budú ponúkať dobrovoľnícke činnosti v zahraničí namiesto dovoleniek. Trendy na sociálnych sieťach sa menia veľmi rýchlo, ale pri správnom zapojení osobností a influencerov sa dá koncept dobrovoľníctva ďalej popularizovať medzi mládežou viac než kedykoľvek predtým. Je to však skôr všeobecný pohľad na súčasné trendy v krajinách západnej Európy a v Amerike. Postupne však prenikajú do ostatných krajín, vplývajú na vnímanie dobrovoľníctva ako takého aj napriek tomu že ich nástup nie je taký rapídny. Začiatok podobných trendov sa dá už zaznamenať aj na Slovensku.

8.2. ODPORÚČANIA

- 1) Prehodnotiť a aktualizovať plány hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja samospráv miest a obcí, komunitné plány sociálnych služieb a zapracovať do nich stratégiu rozvoja dobrovoľníctva.
- 2) Zmapovať miestny potenciál dobrovoľníctva v samospráve (fyzické osoby, mimovládne organizácie, športové kluby, záujmové spolky, cirkevné spoločenstvá) a dohodnúť s nimi spôsob propagácie činnosti dobrovoľníkov v lokálnych médiách.
- 3) Zabezpečiť preškolenie zamestnancov samosprávy v tematike dobrovoľníctva tak, aby budúci potenciónálni dobrovoľníci dostávali správne informácie o príležitostiach, právach a povinnostiach a možnostiach dobrovoľníckych programov.
- 4) V organizačných štruktúrach samospráv uznať pozíciu koordinátora (aj na čiastočný úväzok, v menších obciach to môže byť niekto z aktívnych pedagógov základnej školy alebo zamestnanec spoločného obecného úradu) a zabezpečiť mu školenie v oblasti dobrovoľníctva.
- 5) Nadviazať spoluprácu s lokálnymi alebo regionálnymi organizáciami zastrešujúcimi dobrovoľníctvo, umožniť v existujúcich grantových schémach financovaných z participatívnych rozpočtov samosprávy čerpanie prostriedkov na čiastočné krytie mzdových nákladov koordinátora dobrovoľníckej činnosti.

- 6) V grantových schémach samospráv vyhlasovať aj priority smerované na vzdelávanie a podporu koordinátorov dobrovoľníkov a organizovanie odborných podujatí (seminárov, konferencií, okrúhlych stolov).
- 7) V národných, regionálnych, lokálnych grantových a dotačných schémach vyžadovať spoluúčasť spolufinancovania dobrovoľníckych aktivít vo výške maximálne 5 % a umožniť ocenenie spolufinancovania (spoluúčasti žiadateľa) metódou minimálnej mzdy.
- 8) Pri vyhodnocovaní projektov a aktivít podporených z rozpočtov samospráv vyčíslvať kvantitatívny (ekonomický) a kvalitatívny prínos pre samosprávu (komunitu obce).
- 9) Vytvoriť systém benefitov pre dobrovoľníkov vykonávajúcich činnosť pre samosprávu vrátane prehodnotenia platných všeobecne záväzných nariadení o miestnych daniach a poplatkoch. (Obec môže ustanoviť všeobecne záväzným nariadením, že jedným z kritérií na oslobodenie alebo zníženie miestnej dane, miestneho poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady bude vykonávanie dobrovoľníckej činnosti, podľa osobitného predpisu v prospech obce na podporu plnenia jej úloh.)
- 10) Vykonať mapovanie a analýzu stavu realizácie výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v školách a školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávy.
- 11) Motivovať mestá a obce, aby v spolupráci so Slovenským inštitútom mládeže (krajskými radami mládeže) aktualizovali alebo vypracovali koncepcie rozvoja práce s mládežou.
- 12) Na úrovni Združenia miest a obcí Slovenska propagovať dobrovoľníctvo, regionálne združenia samospráv povzbudiť k propagovaniu príkladov dobrej praxe a oceňovať samosprávy, ktoré podporujú dobrovoľníctvo systematicky (v rámci Oskara bez bariér uvažovať o alternatívne ocenenia samospráv v tejto kategórii).
- 13) Iniciovat legislatívnu zmenu tak, aby sa jasne oddelili definície základných pojmov dobrovoľnícka činnosť podľa zákona o dobrovoľníctve, dobrovoľnícka služba podľa zákona o službách zamestnanosti a dobrovoľnícka služba podľa zákona o podpore práce s mládežou.

- 14) K uvedenej štúdii vydať pre volené orgány samospráv informačné letáky (tzv. newslettery) s priblížením problematiky dobrovoľníctva, osvedčenými postupmi na podporu rozvoja dobrovoľníctva a príkladmi dobrej praxe.
- 15) V spolupráci s národnými, regionálnymi, lokálnymi platformami dobrovoľníctva a regionálnymi vzdelávacími centrami pripraviť vzdelávací modul s cieľom priblížiť samospráve problematiku dobrovoľníctva a mentoringu v tejto oblasti.
- 16) V spolupráci s platformou dobrovoľníckych centier iniciovať permanentné zverejňovanie príkladov dobrej praxe dobrovoľníckej činnosti.

ZÁVER

Napriek relatívne dlhému obdobiu od prijatia zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa dobrovoľníctvo ako súčasť systémových politík a opatrení na komunálnej úrovni vyskytuje ojedinele. Neznamená to, že by dobrovoľnícke aktivity neboli realizované a podporované zo strany samospráv, napríklad spoluprácou pri rôznych aktivitách, či v dotačných programoch miestnej územnej samosprávy, pretože až na veľmi malé samosprávy je takmer v každej obci formalizovaná, alebo aj neformalizovaná skupina aktívnych obyvateľov vyvíjajúcich dobrovoľnícke aktivity. Neraz bez toho, aby svoju aktivitu vnímali ako dobrovoľníctvo. Medzi inštitucionalizované subjekty združujúce osoby venujúce sa aj dobrovoľníckej činnosti v menších obciach možno bezpochyby zaradiť miestne organizácie združujúce seniorov, hasičov, poľovníkov, cirkevné spolky, športové kluby. V mestách je situácia podstatne iná a samospráva môže využívať oveľa väčší potenciál dobrovoľníckych organizácií.

Mestá a obce, ktoré majú partnera na strane subjektov občianskej organizovanosti venujúceho sa dobrovoľníctvu, ako téme, postupne zavádzajú systémové prvky podpory dobrovoľníctva do vlastných koncepčných, strategických, normatívnych či realizačných dokumentov a opatrení vrátane zapájania sa takejto iniciatívy osôb aj do konzultačných platforiem a menovaných orgánov (komisií). Primárnou ideou podpory a koordinácie dobrovoľníckych aktivít je úsilie o účelnosť napĺňania verejných záujmov, prípadne iných skupinových záujmov v súbehu s vytváraním podmienok na sebarealizáciu dobrovoľníkov v zmysluplnej oblasti. Je možné konštatovať, že najmä u väčších miest má podpora dobrovoľníctva už štandardizovanejšiu podobu, i keď plné využívanie inštitútov zákona o dobrovoľníctve a systematická koordinácia dobrovoľníckych aktivít ešte nie je bežnou praxou. Zjednodušene možno zahrnúť jednotlivé úrovne systémového narábania s dobrovoľníctvom z pohľadu samosprávy do piatich úrovní.

Za primárny systémový prvok vo vzťahu ku koordinácii a podpore dobrovoľníctva zo strany samosprávy je definovanie okruhov dobrovoľníckych aktivít z pohľadu potrieb obce a jej obyvateľov. Sekundárne je systém registrácie dobrovoľníkov pre jednotlivé aktivity. Terciárnou oblasťou je tréning a osobný rozvoj dobrovoľníka podporovaný samosprávou (realizovaný môže byť prostredníctvom partnerských organizácií). Štvrtou oblasťou je systém kompenzácie prípadných výdavkov v priamej súvislosti s vykonávaním dobrovoľníctva. Piatou oblasťou je systémová podpora dobrovoľníctva (voľné vstupy na podujatia, rozvojový tréning, zapájanie sa do správy vecí verejných, verejné podporovanie dobrovoľníctva zo strany politickej reprezentácie, či zohľadnenie rozsahu dobrovoľníctva v miestnych daniach). Za šiestu, skôr už nadstavbovú úroveň, možno považovať medziobecnú alebo aj medzinárodnú spoluprácu v téme podpory dobrovoľníctva (výmenné dobrovoľnícke stáže, spoločné a koordinované dobrovoľnícke aktivity viacerých obcí). I napriek už spomenutej nízkej úrovne vtelenia právnej úpravy dobrovoľníctva do systémových nástrojov a mechanizmov miestnej územnej samosprávy a relatívne nízku úroveň tradície dobrovoľníctva západného typu v slovenských podmienkach je možné konštatovať, že spolupráca s tradičnými organizáciami, spravidla organizujúcimi dobrovoľníkov na úrovni členskej základne, vykonávajúcimi činnosť v prospech samosprávy, je na nadštandardnej úrovni.

Taktiež je potrebné vnímať, najmä v mestách, nárast záujmu o ad hoc dobrovoľníctvo, tak individuálne (t. j. dobrovoľník s určitými preferenciami realizuje naplnenie svojich očakávaní cez rôznorodé iniciatívy, prípadne ich sám generuje), ako aj skupinové (skupina dobrovoľníkov realizuje svoje iniciatívy v rôznych oblastiach podľa spoločných preferencií). Pritom takéto ad hoc dobrovoľnícke aktivity nie sú nevyhnutne viazané na členstvo v dobrovoľníckych organizáciách, i keď niektoré aktivity, akými je napríklad príjem, využívanie a účtovanie grantov a pod., sú zastrešované aj právnickými osobami. Využívanie dobrovoľníckej iniciatívy v oblasti poskytovania sociálnych služieb je na Slovensku skôr novum, než štandard. V tejto oblasti možno vnímať určitý náskok neverejných poskytovateľov aplikujúcich aj menej formalizované postupy pri reflexii potrieb prijímateľov sociálnych služieb vrátane vytvárania priestorov a podmienok na realizáciu dobrovoľníckych

aktivít. Vo verejných službách stále pretrváva určitý odstup od dobrovoľníctva v zariadeniach, aj keď sa to postupne mení. Medzi časté argumenty patrí ochrana prijímateľa pred možnými negatívnymi motívmi potenciálneho dobrovoľníka vstupujúceho do intímnej sféry prijímateľa, namietaným faktorom je aj nekvalifikovanosť prichádzajúcich dobrovoľníkov. Tieto argumenty však pri podrobnejšej analýze neobstoja a je potrebné poukázať na skutočnosť, že inštitút zmluvy o výkone dobrovoľníckej činnosti je dvojstranným záväzkovým aktom. V zmluve je možné ošetriť povinnosti zodpovednej osoby samosprávy za konkrétnu sociálnu službu, ktorá je garantom činnosti dobrovoľníka v oblasti sociálnych služieb. Rovnako je potrebné povedať, že dobrovoľníckou činnosťou môže byť aj výkon kvalifikovanej práce, ak takouto dobrovoľníckou kvalifikáciou dobrovoľník disponuje.

Dobrovoľníctvo nemá slúžiť na nahrádzanie profesijných štruktúr ukladaných minimálnymi štandardmi služieb vo verejnom záujme, je však aplikovateľné tam, kde podmienky, v ktorých sú realizované služby, neumožňujú nájsť adekvátnu odpoveď.

Samosprávy by mali v čo najväčšej miere využívať dobrovoľnícky potenciál, v dôsledku čoho dobrovoľníci získajú skúsenosti, zručnosti a dostanú možnosť využívať svoje schopnosti v konkrétnych verejnoprospešných aktivitách. Aj preto je dôležité, aby sa na túto oblasť sústredili z hľadiska strategických dokumentov a následne podporou konkrétnych aktivít.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

1. Literatúra

BALÁŽOVÁ, E. – PAPCUNOVÁ, E. 2008. Manažment samospráv. Municipalia a. s. Nitra 2008, 134 s. ISBN 978-8-522-3

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. et al. 2012. Dobrovoľníctvo na Slovensku – výskumné reflexie. Bratislava : Iuventa. ISBN 978-80-8072-119-0

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., BIELEŠOVÁ, Z., KURPIELOVÁ, M. 2013. Dobrovoľníctvo stredoškôľakov – cesta k aktívnej participácii. Banská Bystrica : Centrum dobrovoľníctva a PF UMB v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-0676-4

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. 2005. Dobrovoľníctvo ako fenomén modernej občianskej spoločnosti. In: Osobnosť človeka a jeho socializácie v evropskej spoločnosti, 2005. Brno : IMS, 2005. ISBN 80-902936-7-0

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. –FRIMMEROVÁ, A. – ŠOLCOVÁ, J. 2019. Dobrovoľníctvo v zariadeniach sociálnych služieb, Sprievodca tvorbou dobrovoľníckeho programu, Stupava: Platforma dobrovoľníckych center a organizácií, 2019. – 92 s. ISBN 978-80-973034-2-6

BÚTORA, M., FIALOVÁ, Z. 1995. Neziskový sektor a dobrovoľníctvo na Slovensku. Bratislava : SAIA-SCTS a FOCUS, 1995. 87 s. ISBN 80-967480-0-9

BÚTORA, M. et al. 1997. Tretí sektor a dobrovoľníctvo 2/1997. Bratislava : SPACE, 1997. 67 s. ISBN 80-967403-4-2

DUDEKOVÁ, G. 1998. Dobrovoľné združovanie na Slovensku v minulosti. In

FRIČ, P.; POSPÍŠILOVÁ, T. a kol. Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století. Praha : AGNES, 2010. ISBN 978-80903696-8-9

GRÚŇ, Ľ. – PAULIČKOVÁ, A. – VYDROVÁ, V. 2005. Samospráva ako súčasť verejnej správy. Eurounion s. r. o. 2005. ISBN 80-88984-82-3

HRONCOVÁ, J. et al. 2003. Dobrovoľníctvo v meste Banská Bystrica. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2003. 84 s. ISBN 80-8055-750-0

HUDEC, O. – URBANČÍKOVÁ, N. a kol. 2009. Podoby regionálneho a miestneho rozvoja. Košice : TU v Košiciach, 2009, 344 s. ISBN 978-80-553-0117-4

CHROMOVÁ, S. 2011. Dobrovoľníctvo v oblasti kultúry. NOC. Bratislava, 2011. ISBN: 978-80-7121-334-5

KMEŤOVÁ, E. 2011. Dobrovoľníctvo a alternatívne meny. In Zborník z Medzinárodnej vedeckej konferencie Európa 2020 – stratégia pre inteligentnú, stabilnú a inkluzívnu Európu. Banská Bystrica, 2011. ISBN 978-80-970959-0-1

KORIMOVÁ, G. 2011. Dobrovoľnícka alternatívna mena a sociálne podnikanie. In Sociálne podnikanie a dobrovoľníctvo: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta UMB, 2011. ISBN 978-80-557-0259-9

KOŠŤÁLOVÁ, L. – ORAVEC, D. 2019. Analýza dopadov vzdelávania Aktiv na rozvoj mládeže. Trenčín : YouthWatch, 2019. ISBN 978-80-973031-5-0

MYDLÍKOVÁ, E. et al. 2002. Dobrovoľníctvo na Slovensku alebo čo si počať s dobrovoľníkom. Bratislava : ASSP, 2002. 55 s. ISBN 80-968713-0-7

MYDLÍKOVÁ, E. et al. 2007. Dobrovoľníctvo - efektívna študentská prax. Bratislava: Asociácia supervízorov a sociálnych poradcov, 2007. ISBN - 978-80-968713-4-6

NEMCOVÁ, L., ROVŇANOVÁ, L. 2016. Voľný čas ako priestor pre neformálne vzdelávanie. In Zborník vedeckovýskumných prác Katedry pedagogiky (12). Banská Bystrica : PF UMB, ISBN 978-80-557-1145-4

TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O. 2006. Dobrovoľníci a metodika práce s nimi v organizáciách. 2. vyd. Praha : Portál, 2006. 152 s. ISBN 80-7367-178-6

WOLEKOVÁ, H. 2002. Dobrovoľníctvo vo svetle výskumu. Bratislava : SPACE, 2002. 69 s. ISBN 80-88991-16-1

ŽÁRSKA, E. a kol. 2016. Verejná správa. Bratislava : EU v Bratislave, 2016. 356 s. ISBN 978-80-225-4228-9

2. Právne predpisy

Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve.

Zákon 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce.

Zákon č. 663/2007 Z. z. o minimálnej mzde v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti.

Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 440/2015 Z. z. o športe a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady.

Zákon č. 330/2008 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 63/1973 Zb. o verejných zbierkach a o lotériách a iných podobných hrách.

Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších.

Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 28/2009 Z. z. úplné znenie zákona č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 479/2008 Z. z. o organizovaní verejných telovýchovných podujatí, športových podujatí a turistických podujatí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 200/2010 Z. z.

Zákon č. 300/2008 Z. z. o organizácii a podpore športu a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

3. Elektronické zdroje

Štúdia o dobrovoľníctve, jeho systéme na Slovensku a v niektorých vybraných krajinách Európskej únie, Kanady a jeho integrácia do rozvojovej a humanitárnej pomoci.

Platforma mimovládnych rozvojových organizácií, 2005, 35 s. Dostupné na internete:

<https://www.ekumena.sk/Dobro/Studia-o-dobrovolnictve.pdf>

Koncepcia výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu Platforma mimovládnych rozvojových organizácií, 2008, Dostupné na internete:

https://www.minedu.sk/data/files/7972_koncepcia_vav_dam_k_dobrovolnictvu.pdf

Štandardy kvality manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a odporúčania na prácu s mládežou v oblasti dobrovoľníctva. Banská Bystrica: Centrum dobrovoľníctva a Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, 2014. – 28 s. Dostupné na internete:

https://www.minedu.sk/data/files/7972_koncepcia_vav_dam_k_dobrovolnictvu.pdf

Akčný plán Koncepcie rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku na roky 2017 – 2018. Bratislava. MVSР. 2019, Dostupné na internete:

https://www.minv.sk/?ros_vsetky-spravy&sprava=schvaleny-akcny-plan-koncepcie-rozvoja-obcianskej-spolocnosti-na-slovensku-na-roky-2017-2018

Ekonomické a mimoekonomické vyjadrenie hodnoty dobrovoľníctva, 2011. Banská Bystrica, Ekonomická fakulta UMB. Dostupné na internete:

<https://www.google.com/search?q=EKONOMICK%C3%89+A+MIMOEKONOMICK%C3%89+V+YJADRENIE+HODNOTY+DOBROVO%C4%BDN%C3%8DCTVA&oq=EKONOMICK%C3%89+A+MI>

[MOEKONOMICK%C3%89+VYJADRENIE+HODNOTY+DOBROVO%C4%BDN%C3%8DCTVA&ags=chrome..69i57.1780j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.mpsvr.gov.sk/moekonomick%C3%89+vyjadrenie+hodnoty+dobrovo%C4%BDN%C3%8DCTVA&ags=chrome..69i57.1780j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8)

Metodika výpočtu a dokladovania ekonomickej hodnoty dobrovoľníckej práce ako spolufinancovania projektu. Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií. Dostupné na internete:

http://old.dobrovolnickecentra.sk/subory/Methodika_vypoctu_ekonomickej_hodnoty_dobrovolnickej_prace_1.pdf

Analýza dopadov vzdelávania Aktiv na rozvoj mládeže. Dostupné na internete:

<https://drive.google.com/file/d/0B92gkBooq-x6aEs4anFhRVROLUF6ZE9TcDhZaUc4cGx5N1N3/view>

PRÍLOHY

Príloha 1: Vzor zmluvy o dobrovoľníckej činnosti

Zmluva o dobrovoľníckej činnosti

uzatvorená v zmysle § 6 zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve v znení neskorších predpisov medzi týmito zmluvnými stranami:

Názov organizácie:

Sídlo organizácie:

IČO:

Zastúpená:

(ďalej len „**prijímateľ dobrovoľníckej činnosti**“)

Dobrovoľník:

Dátum narodenia:

Trvalé bydlisko:

Preukaz totožnosti:

(ďalej len „**dobrovoľník**“)

Článok I.

Predmet zmluvy

Zmluva upravuje vzájomné vzťahy medzi prijímateľom dobrovoľníckej činnosti a dobrovoľníkom pri vykonávaní dobrovoľníckej činnosti, ako aj práva, povinnosti a záväzky oboch zmluvných strán. Zmluva sa uzatvára na dobu určitú od .....do.....

Dobrovoľník bude vykonávať dobrovoľnícku činnosť na mieste určenom prijímateľom dobrovoľníckej činnosti : .....

Dobrovoľník bude v rámci vykonávania dobrovoľníckej činnosti poverený týmito činnosťami: .....

Článok II.

Práva a povinnosti prijímateľa dobrovoľníckej činnosti

Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti je povinný :

- 1) vytvoriť a dohodnúť na vykonávanie dobrovoľníckej činnosti dobrovoľníka podmienky neohrozujúce jeho život alebo zdravie v najvyššej možnej miere, ak to nie je zabezpečené inak,
- 2) zabezpečiť dobrovoľníkovi primerané pracovné a ochranné prostriedky nevyhnutné na plnenie úloh v rámci dobrovoľníckej činnosti,
- 3) vytvoriť a dohodnúť na vykonávanie dobrovoľníckej činnosti dobrovoľníka podmienky neohrozujúce jeho život alebo zdravie v najvyššej možnej miere, ak to nie je zabezpečené inak,
- 4) vytvoriť a dohodnúť na vykonávanie dobrovoľníckej činnosti dobrovoľníka podmienky neohrozujúce jeho život alebo zdravie v najvyššej možnej miere, ak to nie je zabezpečené inak,

- 5) zabezpečiť dobrovoľníkovi primerané pracovné a ochranné prostriedky nevyhnutné na plnenie úloh v rámci dobrovoľníckej činnosti,
- 6) poučiť dobrovoľníka o povahe a druhu dobrovoľníckej činnosti, ako aj o rizikách spojených s vykonávaním dobrovoľníckej činnosti, ktoré by mohli ohroziť jeho zdravie alebo život.
- 7) zabezpečiť odborný dohľad nad plnením úloh v rámci dobrovoľníckej činnosti,
- 8) vydať písomné potvrdenie o trvaní, rozsahu a obsahu dobrovoľníckej činnosti dobrovoľníka, ako aj potvrdenie o hodnotení jeho dobrovoľníckej činnosti, ak o to dobrovoľník požiada,
- 9) poskytnúť dobrovoľníkovi ochranné pomôcky a obuv,
- 10) preplatiť náklady spojené bezprostredne s výkonom dobrovoľníckej činnosti,
- 11) poskytnúť stravu, alebo preplatiť náklady na stravovanie za každý deň, v ktorom dobrovoľník vykoná činnosť v rozsahu viac ako 4 hodiny v hodnote (... EUR),
- 12) uzavrieť poistenie pre prípad jeho úrazu v prospech dobrovoľníka.

Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti je oprávnený na ly zabezpečenie vykonávania dobrovoľníckej činnosti spracúvať osobné údaje dobrovoľníka, ako aj údaje týkajúce sa vykonávania dobrovoľníckej činnosti v súlade s ochranou osobných údajov podľa osobitného zákona. Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti určuje (**uviesť meno a priezvisko, kontakt**) za koordinátora dobrovoľníka.

Článok III.

Práva a povinnosti dobrovoľníka

- 1) Dobrovoľník je povinný vykonávať dobrovoľnícku činnosť osobne a svedomito podľa svojich schopností a znalostí bez nároku na odmenu.
- 2) Dobrovoľník je povinný pri vykonávaní dobrovoľníckej činnosti dodržiavať pokyny prijímateľa dobrovoľníckej činnosti, prípadne ním určenej osoby. Súčasne je povinný zúčastňovať sa na odbornej príprave a nácvikoch činnosti organizovaných prijímateľom dobrovoľníckej činnosti, ak sú nevyhnutné na vykonávanie dobrovoľníckej činnosti.
- 3) Dobrovoľník je povinný používať pracovné a ochranné pomôcky zabezpečené prijímateľom dobrovoľníckej činnosti výlučne v súvislosti s vykonávaním dobrovoľníckej činnosti. Súčasne je povinný tieto prostriedky po ukončení zmluvného vzťahu v stave zodpovedajúcom ich obvyklému opotrebeniu primeranému dĺžke trvania dobrovoľníckej činnosti vrátiť prijímateľovi dobrovoľníckej činnosti.
- 4) Dobrovoľník je oprávnený požiadať o písomné potvrdenie o trvaní, rozsahu a obsahu dobrovoľníckej činnosti vrátane jej hodnotenia.

- 5) Dobrovoľník súhlasí so spracúvaním svojich osobných údajov v rozsahu osobných údajov poskytnutých v tejto zmluve, v súvislosti s vykonávaním dobrovoľníckej činnosti, prijímateľom dobrovoľníckej činnosti. Tento súhlas poskytuje dobrovoľník na dobu neurčitú a s výnimkou údajov, ktoré je prijímateľ dobrovoľníckej činnosti oprávnený spracúvať na základe zákona o dobrovoľníctve, môže svoj súhlas so spracovaním osobných údajov kedykoľvek odvolať.

Článok IV. Záverečné ustanovenia

- 1) Zmluva nadobúda platnosť a účinnosť dňom podpisu zmluvnými stranami.
- 2) Zmeny a doplnky k tejto zmluve možno uskutočniť výlučne formou písomných dodatkov na základe dohody zmluvných strán.
- 3) Túto zmluvu a tým aj túto dobrovoľnícku činnosť je možné predčasne ukončiť písomnou výpoveďou. Dobrovoľník môže túto zmluvu vypovedať len zo závažných dôvodov sociálneho, zdravotného, rodinného, náboženského, morálneho alebo bezpečnostného charakteru. Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti môže túto zmluvu vypovedať z týchto dôvodov: neuspokojivé plnenie zverených úloh, nedodržiavanie pokynov koordinátora a interných predpisov prijímateľa dobrovoľníckej činnosti.
- 4) Platnosť zmluvy končí dátumom uvedeným vo výpovedi, najskôr však jej doručením druhej zmluvnej strane alebo vzájomnou dohodou oboch zmluvných strán.
- 5) Právne pomery zúčastnených strán bližšie nešpecifikované v tejto zmluve sa riadia ustanoveniami zákona o dobrovoľníctve, prípadne aj inými právnymi predpismi platnými v Slovenskej republike.
- 6) Zmluva je vyhotovená v 2 exemplároch, z ktorých 1 dostane prijímateľ dobrovoľníckej činnosti a 1 dobrovoľník.

Zmluvné strany vyhlasujú, že táto zmluva nebola podpísaná v tiesni ani za nápadne nevýhodných podmienok, na znak čoho pripájajú svoje vlastnoručné podpisy.

V ..... dňa .....

Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti
(*pečiatka a podpis štatutárneho zástupcu*)

Dobrovoľník
(*podpis*)

Príloha 2 : Vzor zmluvy o dobrovoľníckej činnosti v športe

Zmluva o výkone dobrovoľníckej činnosti v športe

uzatvorená podľa zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a v zmysle zákona č. 440/2015 Z. z. o športe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

**ČI. I.
ZMLUVNÉ STRANY****1. DOBROVOĽNÍK:**

Meno a priezvisko:

Trvalý pobyt:

ID v IS športu:

Bankové spojenie:

(ďalej len „dobrovoľník“)

Dátum narodenia:

Rodné číslo:

a

2. PRIJÍMATEĽ DOBROVOĽNÍCKEJ ČINNOSTI

Obchodné meno:

Sídlo:

IČO:

DIČ:

IČ DPH:

ID v IS športu:

Bankové spojenie:

Zastúpený – štatutárny orgán:

*Zapísaný v registri :**(ďalej len „prijímateľ“)*

uzatvorili zmluvu o výkone dobrovoľníckej činnosti v športe (ďalej len „zmluva“ s týmto obsahom:

**ČI. II.
VŠEOBECNÉ ZMLUVNÉ USTANOVENIA**

1. Prijímateľ je športovou organizáciou vykonávajúcou športovú činnosť v zmysle zákona č. 440/2015 Z. z. o športe a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj „zákon o športe“).
2. Pre účely tejto zmluvy je:
  - a) Dobrovoľník fyzická osoba, ktorá na základe svojho slobodného rozhodnutia bez nároku na odmenu vykonáva pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech dobrovoľnícku činnosť založenú na svojej

schopnosti, zručnosti alebo vedomosti a spĺňa podmienky ustanovené týmto zákonom, ak dobrovoľnícku činnosť

- i. vykonáva mimo svojich pracovných povinností, služobných povinností a študijných povinností vyplývajúcich jej zo zákona, z pracovnej zmluvy, zo služobnej zmluvy, zo študijného poriadku alebo z iného obdobného pre neho záväzného dokumentu,
  - ii. nevykonáva pre orgán alebo funkcionára právnickej osoby, ktorej je členom, zamestnancom, žiakom alebo študentom,
  - iii. vykonáva mimo svojho podnikania alebo inej samostatnej zárobkovej činnosti.
- b) športovou činnosťou je vykonávanie, organizovanie, riadenie, správa, podpora alebo rozvoj športu,
- c) súťažou je organizované vykonávanie športu podľa pravidiel určených športovou organizáciou, ktorého cieľom je dosiahnutie športového výsledku alebo porovnanie športového výkonu,
- d) príslušnosťou k športovej organizácii je príslušnosť založená
- účasťou v súťaži za športovú organizáciu,
  - účasťou v súťaži organizovanej alebo riadenej športovou organizáciou alebo inou právnickou osobou ňou poverenou organizovaním alebo riadením súťaže,
  - účasťou na organizovaní alebo na riadení súťaže športovou organizáciou alebo inou právnickou osobou ňou poverenou organizovaním alebo riadením súťaže,
  - registráciou za športovú organizáciu, športovou reprezentáciou,
  - členským vzťahom alebo dobrovoľníckym vzťahom k športovej organizácii,
  - zmluvným vzťahom so športovou organizáciou, ktorého predmetom je športová činnosť, ak ide o športovca alebo športového odborníka,
  - účasťou na riadení a správe športovej organizácie,
  - účasťou na príprave na súťaž a na súťaži ako sprievodný personál športovca alebo družstva,
  - príslušnosťou k inej športovej organizácii, ktorá je členom športovej organizácie,
  - registrom fyzických osôb v športe register v zmysle ustanovenia § 80 zákona o športe.

ČI. III.

PREDMET ZMLUVY A CHARAKTER DOBROVOĽNÍCKEJ ČINNOSTI

1. Predmetom zmluvy je záväzok dobrovoľníka zapísaného v informačnom systéme športu vykonávať v čase trvania dobrovoľníckej činnosti stanovenom zmluvou v prospech prijímateľa dobrovoľnícku činnosť v zmysle zmluvy a záväzok prijímateľa vytvoriť dobrovoľníkovi vhodné podmienky na výkon dobrovoľníckej činnosti a uhrádzať mu náhradu za stratu času v súlade s ustanovením § 6 zákona o dobrovoľníctve.

2. Obsahom dobrovoľníckej činnosti je:
  - a. vykonávať dobrovoľnícku činnosť na športovej súťaži/projekte
    - i. ...
    - ii. ...
    - iii. ...
  - b. Dobrovoľník je v rámci dobrovoľníckej činnosti povinný vykonávať úlohy špecifikované v Opise náplne dobrovoľníckej činnosti na športovej súťaži/projekte, ktorý je neoddeliteľnou prílohou č. 1 k tejto zmluve.
3. Miesto a trvanie výkonu dobrovoľníckej činnosti je: .....
- Trvanie vykonávania dobrovoľníckej činnosti je ..... dní/týždňov.
Deň začatia výkonu dobrovoľníckej činnosti: .....
Deň skončenia výkonu dobrovoľníckej činnosti: .....
- Dobrovoľník vykonáva dobrovoľnícku činnosť v rozsahu ..... hodín za 1 (slovom jeden) týždeň, podľa časového rozpisu, ktorý je neoddeliteľnou prílohou č. 2 k tejto zmluve.
4. Prijímateľ poskytne dobrovoľníkovi náhradu za stratu času dobrovoľníka za každú hodinu vykonávania dobrovoľníckej činnosti vo výške nepresahujúcej minimálnu hodinovú mzdu a to 2,50 eur/hod, a to do 7 dní odo dňa skončenia výkonu dobrovoľníckej činnosti.
5. Prijímateľ vydá dobrovoľníkovi na jeho žiadosť do 15 dní od skončenia dobrovoľníckej činnosti písomné potvrdenie o trvaní, rozsahu a obsahu dobrovoľníckej činnosti dobrovoľníka a písomné hodnotenie dobrovoľníckej činnosti, ktoré mu v tejto lehote zašle na jeho adresu uvedenú v záhlaví zmluvy alebo odovzdá osobne.
6. Prijímateľ sa zaväzuje poskytnúť dobrovoľníkovi na výkon dobrovoľníckej činnosti materiálne zabezpečenie dobrovoľníka, pričom zoznam týchto vecí tvorí neoddeliteľnú prílohu tejto zmluvy. Pokiaľ to charakter takto poskytnutých vecí umožňuje, je dobrovoľník povinný vrátiť poskytnuté predmety bez zbytočného odkladu v deň skončenia výkonu dobrovoľníckej činnosti v stave zodpovedajúcom bežnému opotrebeniu, alebo v súlade s dohodou zmluvných strán.
7. Zmluvné strany sa dohodli, že prijímateľ dobrovoľníckej činnosti uzatvorí poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú dobrovoľníkom a poistenie pre prípad úrazu dobrovoľníka v jeho prospech.
8. Prijímateľ sa zaväzuje, že uhradí dobrovoľníkovi vynaložené náklady na dobrovoľné nemocenské poistenie, dobrovoľné dôchodkové poistenie a dobrovoľné poistenie v nezamestnanosti podľa osobitného predpisu a zdravotné poistenie podľa osobitného predpisu, ak mu vznikli a uhradza ich počas vykonávania dobrovoľníckej činnosti.

- 9) Prijímateľ sa zaväzuje poskytnúť v dňoch, keď počet hodín dobrovoľníckej činnosti presiahne .....hodiny, obed, prípadne vyplatí dobrovoľníkovi stravné vo výške ..... eur/deň.
- 10) Prijímateľ sa zaväzuje zabezpečiť dobrovoľníkovi počas výkonu dobrovoľníckej činnosti ubytovanie v nasledujúcich priestoroch a termínoch:.....
- 11) Prijímateľ sa zaväzuje uhradiť dobrovoľníkovi cestovné spojené s dopravou z miesta jeho bydliska do miesta výkonu dobrovoľníckej činnosti podľa tejto zmluvy a cestovné na cesty vykonané dobrovoľníkom na pokyn prijímateľa dobrovoľníckej činnosti, a to do 7 dní odo dňa ich preukázania cestovným dokladom.
- 12) Pri výskyte akýchkoľvek problémov počas vykonávania dobrovoľníckej činnosti je dobrovoľník povinný o týchto problémoch informovať kontaktnú osobu v mieste výkonu dobrovoľníckej činnosti, ktorou je: ....., tel. č. : .....
- 13) Dôvody a spôsoby predčasného ukončenia dobrovoľníckej činnosti na strane dobrovoľníka:
- Dobrovoľník nemusí nastúpiť na výkon dobrovoľníckej činnosti, ak si prijímateľ dobrovoľníckej činnosti nespĺnil povinnosť v zmysle Článku II. ani v dodatočnom termíne v primeranom čase pred začatím výkonu dobrovoľníckej činnosti.
  - Dobrovoľník môže ukončiť výkon dobrovoľníckej činnosti ihneď, ak:
    - sú život alebo zdravie dobrovoľníka ďalším výkonom dobrovoľníckej činnosti ohrozené a prijímateľ dobrovoľníckej činnosti neurobí bezodkladné opatrenia na nápravu tohto stavu,
    - ak prijímateľ dobrovoľníckej činnosti porušil povinnosť v zmysle ods. 9,
    - ak prijímateľ dobrovoľníckej činnosti opakovane porušil povinnosť v zmysle ods. 10.
- O ukončení výkonu dobrovoľníckej činnosti musí dobrovoľník bez zbytočného odkladu informovať osobu uvedenú v ods. 12.
- 14) Prijímateľ môže ukončiť výkon dobrovoľníckej činnosti s dobrovoľníkom, ak dobrovoľník:
- porušuje povinnosť vykonávať úlohy v rámci dohodnutej dobrovoľníckej činnosti alebo povinnosť rešpektovať pokyny prijímateľa dobrovoľníckej činnosti,
  - ak pri výskyte problémov počas vykonávania dobrovoľníckej činnosti neinformoval kontaktnú osobu,
  - nerespektuje usmernenia zo strany prijímateľa dobrovoľníckej činnosti ohľadom náplne a spôsobu vykonávania dobrovoľníckej činnosti,

- neinformuje prijímateľa o skutočnostiach, ktoré by mohli dobrovoľníkovi brániť vo výkone dobrovoľníckej činnosti,
- porušuje povinnosť riadne hospodáriť a nakladať so zverenými predmetmi.

O ukončení výkonu dobrovoľníckej činnosti s dobrovoľníkom musí prijímateľ bez zbytočného odkladu informovať dobrovoľníka.

15) Za účelom zabezpečenia bezpečnosti a ochrany zdravia dobrovoľníka prijímateľ poučí dobrovoľníka o rizikách spojených s výkonom dobrovoľníckej činnosti, ktorá by mohla ohroziť jeho zdravie alebo život, ako aj o povinnostiach a opatreniach nevyhnutných na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia dobrovoľníka pri výkone dobrovoľníckej činnosti na školení vykonanom pred začatím dobrovoľníckej činnosti. O takomto poučení sa spíše písomný záznam podpísaný oboma zmluvnými stranami, ktorý tvorí neoddeliteľnú prílohu tejto zmluvy.

16) Dobrovoľník podpisom tejto zmluvy vyhlasuje, že mu nie sú známe zdravotné prekážky výkonu dobrovoľníckej činnosti vzhľadom na povahu a druh vykonávanej dobrovoľníckej činnosti uvedenej v tejto zmluve.

ČI. IV.

ĎALŠIE PRÁVA A POVINNOSTI ZMLUVNÝCH STRÁN

1. Počas dobrovoľníckej činnosti je dobrovoľník povinný:

- aktívne vykonávať úlohy v rámci dohodnutej dobrovoľníckej činnosti, rešpektujúc pokyny prijímateľa dobrovoľníckej činnosti,
- akékoľvek vlastné aktivity a činnosti pred ich realizáciou prediskutovať s prijímateľom dobrovoľníckej činnosti,
- pri výskyte problémov počas vykonávania dobrovoľníckej činnosti informovať kontaktnú osobu v mieste výkonu dobrovoľníckej činnosti,
- rešpektovať všetky usmernenia zo strany prijímateľa dobrovoľníckej činnosti ohľadom náplne a spôsobu vykonávania dobrovoľníckej činnosti,
- informovať prijímateľa dobrovoľníckej činnosti o skutočnostiach, ktoré by mohli dobrovoľníkovi brániť vo výkone dobrovoľníckej činnosti,
- riadne hospodáriť a nakladať so zverenými predmetmi.
- ďalšie o povinnostiach dobrovoľníka.....

2. Počas prijímania dobrovoľníckej činnosti je prijímateľ povinný:

- .....

ČI. V. ZÁVEREČNÉ ZMLUVNÉ USTANOVENIA

1. Práva a povinnosti touto zmluvou neupravené sa budú riadiť príslušnými ustanoveniami zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve v platnom znení a príslušnými ustanoveniami všeobecne záväzných právnych predpisov.
2. Zmluvu je možné meniť len písomnými dodatkami, ktoré tvoria jej neoddeliteľnú súčasť.
3. Ak úkon, ktorý má byť vykonaný prostredníctvom informačného systému športu nemožno takto vykonať, povinná osoba ho vykoná v listinnej forme. Ak nie je možné zverejnenie, povinná osoba informáciu zverejní na svojom webovom sídle. Povinnosť zverejňovať údaje na webovom sídle prijímateľa trvá do času, kým tieto údaje nebudú zverejňované v príslušných registroch informačného systému športu.
4. Ak sa niektoré ustanovenie zmluvy stane neplatným, neúčinným alebo nevykonateľným, nemá táto neplatnosť, neúčinnosť alebo nevykonateľnosť vplyv na ostatné ustanovenia zmluvy. Zmluvné strany sa týmto dohodli, že v úzkej súčinnosti a bez odkladu nahradia toto ustanovenie novým, pričom ostatné ustanovenia zmluvy, ktoré nie sú s neplatnými ustanoveniami v rozpore, ostávajú v platnosti a účinnosti.
5. Zmluva sa riadi slovenským právnym poriadkom.
6. Rozhodným jazykom je jazyk slovenský v prípade, ak sa zmluva vyhotovuje vo viacerých jazykových vyhotoveniach.
7. Zmluvné strany podpisom tejto zmluvy potvrdzujú, že zmluvu nepodpísali za nápadne nevýhodných podmienok, jej obsah si prečítali, obsahu porozumeli, poznajú právne následky zmluvy a na znak ničím nepodmieneného súhlasu s jej obsahom ju vlastnoručne podpísali.
8. Zmluva nadobúda účinnosť dňom podpisu zmluvy oboma zmluvnými stranami.

Prílohy:

1. Popis náplne dobrovoľníckej činnosti na športovej súťaži
2. Časový rozpis
3. Záznam zo školenia
4. ....

V ..... dňa .....

.....
Dobrovoľník

V ..... dňa .....

.....
Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti

Príloha 3 : Vzor výkazu dobrovoľníckej činnosti

VÝKAZ dobrovoľníckej činnosti				
PRIJÍMATEĽ dobrovoľníckej činnosti:	<i>(názov, sídlo a IČO právnickej osoby)</i>			
DOBROVOĽNÍK:	<i>(meno, priezvisko a dátum narodenia):</i>			
Zmluva o výkone dobrovoľníckej činnosti zo dňa:		Časové obdobie platnosti zmluvy		
Oblasť činnosti: (§ 3 ods. 1 písm. zák. č. 406/2011 Z.z.)	Názov činnosti			
Deň začiatku činnosti:		Rozsah (počet hodín):		Dobrovoľnícku činnosť za prijímateľa riadil (meno, priezvisko a podpis):
Druh vykonávanej dobrovoľníckej činnosti (popis vykonávanej činnosti):				Podpis dobrovoľníka:
Druh podujatia: (§ 3 ods. 1 písm. d) zák. č. 406/2011 Z.z.)	Názov podujatia:			
Deň konania podujatia:		Rozsah (počet hodín):		Dobrovoľnícku činnosť za prijímateľa riadil (meno, priezvisko a podpis):
Druh vykonávanej dobrovoľníckej činnosti (popis vykonávanej činnosti):				Podpis dobrovoľníka:
<p>Poznámka autorov : Tento výkaz je potrebné upraviť na činnosti v súlade so zmluvou a prispôbiť činnostiam podľa (§ 3 ods. 1 písm. zák. č. 406/2011 Z.z.)</p>				

